

Ocena wpływu RPOWŚ 2014-2020 na zatrudnienie i regionalny rynek pracy

ZAMAWIAJĄCY:

Województwo Świętokrzyskie -

Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego

al. IX Wieków Kielc 3

25-516 Kielce

URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

WYKONAWCA:

EU-CONSULT sp. z o.o.

ul. Toruńska 18C, lokal D

80-747 Gdańsk

www.eu-consult.pl

Opracował Zespół Badawczy w składzie:

Krzysztof Gutta – kierownik Zespołu Badawczego

dr Magdalena Jażdżewska-Gutta

Katarzyna Gutta

Tomasz Gutta

Michał Dominik

Badanie jest współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego Na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 11 Pomoc Techniczna, działanie nr 11.1 Skuteczny i efektywny system wdrażania RPOWŚ 2014-2020, grupa wydatków - „Badania ewaluacyjne oraz analizy, ekspertyzy dotyczące RPOWŚ 2014-2020.

Gdańsk, Grudzień 2020

SPIS TREŚCI

Spis treści	3
Wykaz skrótów	6
Streszczenie	7
Summary	12
1. Wprowadzenie	19
1.1. Cel badania	19
1.2. Zakres badania	19
1.2.1. Zakres czasowy	19
1.2.2. Zakres terytorialny	19
1.2.3. Zakres podmiotowy	19
1.2.4. Zakres przedmiotowy	19
1.3. Założenia badania	20
1.3.1. Kryteria ewaluacji	21
1.3.2. Pytania badawcze	22
1.3.3. Odbiorcy wyników badania	24
1.3.4. Kontekst i uzasadnienie ewaluacji	24
2. Metodyka badania	26
2.1. Analiza danych zastanych (desk research)	27
2.2. Indywidualne telefoniczne wywiady pogłębione (TDI) z przedstawicielami IZ RPOWŚ	29
2.3. Indywidualne telefoniczne wywiady pogłębione (TDI) z przedstawicielami IP WUP oraz IP ZIT	29
2.4. Wywiady CATI/CAWI (metoda <i>mix-mode</i>) z beneficjentami projektów	30
2.5. Wywiady IDI/TDI z jednostkami samorządu terytorialnego województwa świętokrzyskiego, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020	30
2.6. Wywiady CATI/CAWI z ostatecznymi odbiorcami wsparcia	31
2.7. Warsztat ewaluacyjny z adresami rekomendacji	32
3. Wyniki badania	33
3.1. Ocena efektów działań realizowanych w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ 2014-2020 (Działanie 8.1)	33
3.1.1. Analiza realizowanych projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3	33
3.1.2. Wpływ interwencji RPOWŚ na zmianę sytuacji w obszarze opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie, w zakresie m.in. dostępności usług oraz atrakcyjności oferty	37
3.1.3. Zmiana sytuacji rodziców/opiekunów korzystających ze wsparcia RPOWŚ w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 (analiza efektów wsparcia przed/po udziale w projekcie) w kontekście aktywności zawodowej, wysokości/stabilności dochodów, jakości życia, dietności	39
3.1.4. Adekwatność wsparcia RPOWŚ w ramach opieki nad dziećmi do lat 3 w kontekście efektów zatrudnieniowych	49
3.1.5. Skuteczność wdrażania interwencji w kontekście stopnia realizacji poszczególnych wskaźników	51
3.1.6. Formy wsparcia charakteryzujące się największym oraz najmniejszym zainteresowaniem	51

3.1.7. Przypadki rezygnacji z realizacji projektów lub nie ubiegania się o dofinansowanie	53
3.1.8. Analiza stopnia osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)”	53
3.1.9. Formy wsparcia, które w największym oraz najmniejszym stopniu przyczyniły się do realizacji powyższego wskaźnika rezultatu długoterminowego .	54
3.1.10. Efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3 (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów)	55
3.2. Ocena efektów działań realizowanych w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020	57
3.2.1. Skuteczność oferowanego wsparcia w kontekście osiągania celów szczegółowych	57
3.2.2. czynniki przyczyniające się i utrudniające realizację celów osi.....	65
3.2.3. Średni koszt jednostkowy oraz efektywność kosztowa (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów) poszczególnych form wsparcia	67
3.2.4. Sposób kształtowania skuteczność i efektywność projektów realizowanych w formie pozakonkursowej w odniesieniu do analogicznych działań realizowanych w formie konkursowej.....	69
3.2.5. Czy i w jakim zakresie realizacja projektów w ramach różnych form współpracy terytorialnej wpływa na ich jakość i efektywność w stosunku do projektów realizowanych odrębnie przez poszczególnych beneficjentów	71
3.2.6. Dostosowanie wsparcia do rzeczywistych potrzeb uczestników w kontekście ich aktywności na rynku pracy.....	80
3.2.7. Formy wsparcia, które wymagają dostosowania do obecnych wymogów regionalnego rynku pracy.....	81
3.2.8. Użyteczność wsparcia z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorstw/pracodawców zatrudniających uczestników projektów po zakończeniu udziału w projekcie	84
3.2.9. Powiązanie wsparcia w ramach osi z inteligentnymi specjalizacjami regionu	87
3.2.10. Trwałość funkcjonowania przedsiębiorstw oraz miejsc pracy powstałych przy wsparciu dotacyjnym	92
3.2.11. Wzmocnienie przedsiębiorstw sektora MŚP poprzez oferowane usługi rozwojowe (w tym poprzez rozwój kompetencji pracowników).....	97
3.2.12. Struktura sektorowa nowopowstałych przedsiębiorstw utworzonych dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020	100
3.2.13. Profile fizyczne osób rozpoczynających działalność gospodarczą dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020 (analiza m.in. ze względu na wiek, wykształcenie, doświadczenie)	102
3.3. Wskazanie rozwiązań na nowy okres programowania UE 2021-2027 w obszarze rynku pracy i form opieki nad dziećmi do lat 3	109
3.3.1. Formy wsparcia realizowane w ramach RPOWŚ 2014-2020, które należy wdrażać w perspektywie finansowej 2020+	109

3.3.2. Zidentyfikowane nowe obszary, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+	116
3.3.3. Dobre praktyki dotyczące realizacji projektów w ramach ewaluowanych Działań 120	
4. Wnioski i rekomendacje	126
4.1. Wnioski	126
4.1.1. Ocena efektów działań realizowanych w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ 2014-2020 (Działanie 8.1)	126
4.1.2. Ocena efektów działań realizowanych w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020	128
4.1.3. Wskazanie rozwiązań na nowy okres programowania UE 2021-2027 w obszarze rynku pracy i form opieki nad dziećmi do lat 3	130
4.2. Rekomendacje	131
5. Spis elementów graficznych w tekście	139
5.1. Spis tabel	139
5.2. Spis wykresów	139

WYKAZ SKRÓTÓW

SKRÓT	WYJAŚNIENIE
CAQDAS	<i>Computer-Assisted Qualitative Data Analysis Software</i>
CATI	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (z j. ang. <i>Computer-Aided Telephone Interview</i>)
CAWI	Ankieta internetowa (z j. ang. <i>Computer-Aided Web Interview</i>)
Działanie 8.1.	Działanie 8.1. <i>Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego</i> RPOWŚ 2014-2020
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (z j. ang. <i>In-Depth Interview</i>)
IP WUP	Instytucja Pośrednicząca - Wojewódzki Urząd Pracy
IP ZIT	Instytucja Pośrednicząca - Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
IZ	Instytucja Zarządzająca
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
OP 10	Oś Priorytetowa 10 <i>Otwarty Rynek Pracy</i> RPOWŚ 2014-2020
PI	Priorytet Inwestycyjny
RK	Raport końcowy
RM	Raport metodologiczny
RPOWŚ 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020
RPOWŚ 2020+	Regionalny Program Operacyjny województwa Świętokrzyskiego na lata 2021-2027
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
TBE	Koncepcja ewaluacji opartej na teorii (z j. ang. <i>Theory-based evaluation</i>)
TDI	Telefoniczny wywiad pogłębiony (z j. ang. <i>Telephone In-Depth Interview</i>)
UE	Unia Europejska

STRESZCZENIE

Głównym celem badania było dokonanie oceny interwencji ukierunkowanej na zwiększanie aktywności zawodowej mieszkańców województwa, realizowanej w ramach RPOWŚ 2014-2020 oraz sformułowanie propozycji wsparcia w tym obszarze w nowym okresie programowania, w oparciu o doświadczenia i wnioski z interwencji w ramach RPOWŚ 2014-2020.

Badanie zostało zrealizowane za pomocą:

- analizy danych zastanych,
- Indywidualnych telefonicznych wywiadów pogłębionych (TDI) z przedstawicielami IZ RPOWŚ,
- Indywidualnych telefonicznych wywiadów pogłębionych (TDI) z przedstawicielami IP RPOWŚ,
- Wywiadów CATI/CAWI (metoda mix-mode) z beneficjentami projektów,
- Indywidualnych telefonicznych wywiadów pogłębionych (TDI) z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego województwa świętokrzyskiego, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020,
- Wywiadów CATI/CAWI z ostatecznymi odbiorcami wsparcia,
- Warsztatu ewaluacyjnego z adresatami rekomendacji.

Jak wynika ze zrealizowanych badań:

W ramach OP 8:

- Realizacja projektów w ramach działania 8.1 RPO WŚ umożliwiła przede wszystkim: zapewnienie adekwatnej do potrzeb opieki na dziećmi do lat 3; umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu okresu macierzyńskiego; duże zapotrzebowanie na tego typu usługi; odciążenie finansowe rodziców i opiekunów.
- Zwiększenie dostępu do opieki na dziećmi do lat 3 umożliwiło utworzenie miejsc opieki nad dziećmi w gminach, w których wcześniej były one niedostępne lub było ich zbyt mało w stosunku do diagnozowanych potrzeb.
- Tendencja związana z malejącym przyrostem naturalnym nie wpłynęła w istotny sposób na zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3. Co więcej, rosnący wskaźnik zatrudnienia kobiet skutkuje większymi potrzebami w tym zakresie.
- Problemem związanym ze zwiększeniem dostępu do opieki na dziećmi do lat 3, w przypadku JST, które nie realizowały takich projektów, był brak środków finansowych umożliwiających zapewnienie wymaganego wkładu własnego.

- Udział w projektach w zdecydowany sposób przyczynił się do wzrostu możliwości uczestników w zakresie możliwości pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy. Ponadto uczestnictwo w projekcie pozytywnie wpłynęło również na stabilność zatrudnienia.
- W zdecydowanej większości, bez wsparcia ze środków otrzymanych w ramach RPOWŚ uczestnicy nie byłoby w stanie osiągnąć efektów zbliżonych do uzyskanych w ramach projektów. Wynika to z wysokich kosztów związanych z realizacją tego typu działań.
- Na tak wysoki poziom zainteresowania odbiorców wpływ miały czynniki takie jak: atrakcyjność formy wsparcia; zapewnienie opieki nad dziećmi dopasowanej do ich potrzeb; umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu urlopu macierzyńskiego; duże zapotrzebowanie na tego typu usługi; Niższe koszty związane z opieką nad dzieckiem w porównaniu z innymi ośrodkami.
- Wsparcie w ramach RPO WŚ powinno zostać zwiększone o oferty zajęć dodatkowych, takich jak basen, zajęcia językowe czy sportowe dla dzieci.
- Efektywność wsparcia może zostać zwiększona poprzez wydłużenie godzin pracy placówki opiekuńczej (w tym zapewnienie weekendowej opieki nad dziećmi), zastosowanie zachęt dla pracodawców zatrudniających rodziców powracających do pracy oraz tworzenie miejsc opieki nad dzieckiem przy zakładach pracy. Co piąty badany potwierdzał taką potrzebę.
- Z punktu widzenia aktualnej sytuacji epidemiologicznej niezbędne jest zapewnienie opieki nad dzieckiem w sytuacji, gdy rodzic pracuje zdalnie.
- Zwiększenie środków na wsparcie w tym zakresie przyczyniłoby się do jeszcze większego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, a tym samym – zwiększenia efektywności RPOWŚ.
- W większości badanych gmin nie było zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla rodziców z dziećmi do lat 3.
- Powrót do aktywności zawodowej okazuje się nieopłacalny ze względu na otrzymywane zasiłki i profity z tytułu posiadania potomstwa. Konieczna jest zatem zmiana polityki, tj. zapewnienie wyższych wynagrodzeń w stosunku do środków możliwych do uzyskania od państwa.
- Najbardziej adekwatnym rodzajem pomocy było finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi, w tym przez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u opiekuna dziennego bądź przez pokrycie kosztów wynagrodzenia niani.
- Największym utrudnieniem dla tworzenia form opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ była niewystarczająca alokacja środków w dwóch ostatnich

konkursach w 2020 r. W pozostałych konkursach środki finansowe nie były w pełni wykorzystywane.

- Czynnikiem wspierającym osiągnięcie założonych celów była promocja projektów, które realizowane były w partnerstwie.

W ramach OP 10:

- W ramach Działań 10.1 i 10.2 - uczestnictwo w projekcie pozwoliło na zdobycie zatrudnienia, a średnio co trzecia osoba deklarowała podniesienie swoich kwalifikacji zawodowych oraz odbycie stażu czy praktyki zawodowej.
- Wśród działań realizowanych w ramach projektu, które miały największy wpływ na osiągnięcie wskazanych efektów, znalazły się m.in.: Udział w kursie lub szkoleniu; Dofinansowanie do otworzenia działalności; Podniesienie kwalifikacji; Pomoc w znalezieniu pracy.
- W ramach szkolenia przygotowującego do założenia własnej działalności gospodarczej zabrakło zagadnień związanych z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyki prawno-administracyjnej, marketingu, budowania marki, tworzenia profilu biznesowego, pozyskiwania i utrzymania klienta, informacji nt. finansowania inwestycji i pozyskiwania środków na dalszy rozwój.
- W związku z pandemią COVID -19 - konieczne będzie wsparcie zarówno osób pozostających bez pracy, m.in. poprzez przekwalifikowania, jak i przedsiębiorców.
- Do czynników ułatwiających osiągnięcie wskazanych wyżej efektów należały przede wszystkim atrakcyjność szkoleń i przygotowanie merytoryczne prowadzących, a także otrzymane dofinansowanie do szkoleń czy kursów.
- Do czynników utrudniających zaliczano głównie względy finansowe, niesatysfakcjonującą organizację lub poziom części szkoleń, trudności z dokumentacją czy niedopasowanie treści szkolenia do faktycznych potrzeb.
- Do sukcesu realizacji celów OP 10 przyczyniła się kompleksowość udzielanego wsparcia i możliwość wyboru odpowiedniego rodzaju pomocy w zależności od potrzeb.
- Działania w formie pozakonkursowej były bardziej skuteczne, ze względu na większe doświadczenie instytucji odpowiedzialnych w realizowaniu tego typu projektów. Aby podnieść efektywność działań w formie konkursowej należałoby rozszerzyć zakres oceny beneficjentów o dodatkowe aspekty wskazujące bezpośrednio na skuteczność dotychczasowych działań, podejmowanej współpracy czy osiągniętych wyników.
- W przypadku dostosowania wsparcia do potrzeb dotyczących aktywności na rynku pracy zidentyfikowano potrzebę wydłużenia czasu trwania stażu czy późniejszego zatrudnienia, wzrostu kwoty dotacji, lepszego poziomu

doradztwa zawodowego, zapewnienie bezpłatnych kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji oraz sprawowanie kontroli nad realizacją staży.

- W związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi, przejawiającymi się przede wszystkim we wzrastającej liczbie zamykanych przedsiębiorstw i zwiększającym się udziale osób pozostających bez pracy, większe będzie zapotrzebowanie na formy wsparcia skoncentrowane na odwracaniu tych trendów.
- Do prowadzenia działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu badanych mogłyby skłonić przede wszystkim preferencje podatkowe czy w ponoszonych opłatach dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach, czy kampania reklamowa promująca te branże w pozostałych województwach.
- Znaczna część przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie w ramach RPO WŚ zaprzestało działalności. Firma blisko co czwartego beneficjenta została zamknięta (24,3%), a w 15,6% przypadków – zawieszono jej działalność.
- Wśród przyczyn zawieszenia bądź zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej wskazywano najczęściej na brak zysków lub zyski zbyt niskie w porównaniu do oczekiwanych oraz na przyczyny losowe. Wśród innych odpowiedzi pojawiły się m.in. te dotyczące wysokich kosztów utrzymania działalności, w tym zaostrenie przepisów podatkowych, zbyt małego asortymentu, przejścia na emeryturę czy urlop macierzyński, pojawienia się korzystnej oferty pracy czy kryzysu.
- Do głównych problemów mających wpływ na decyzję o zawieszeniu/zamknięciu działalności gospodarczej w związku z kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią COVID-19 należały: brak zleceń lub ich mała ilość oraz brak zainteresowania ze strony klientów. Wskazywano również na brak zysków będący skutkiem wymienionych poprzednio oraz utrudniony kontakt z klientem i dostawcami lub jego brak, brak stabilności na rynku i możliwości planowania.
- Wśród działań, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na utrzymanie działalności wskazano: Wyższa dotacja i wsparcie pomostowe; Doradztwo w zakresie zmieniających się przepisów prawnych i ustaleń; Udzielanie wsparcia pomostowego przez dłuższy okres czasu; Organizacja doradztwa technicznego; Organizacja konsultacji związanych z chęcią zakupu konkretnego urządzenia oraz określenie jego stanu technicznego; Przebranżowienie lub rozszerzenie usług; Pomoc/pośrednictwo w zdobywaniu zleceń; Mniejsza wysokość składek ZUS po okresie 24 miesięcy.
- W przypadku skorzystania z usług rozwojowych aspekty, które przyczyniły się do wzmocnienia firm to możliwość skierowania pracowników na szkolenia podnoszące ich wiedzę, umiejętności i kompetencje oraz zwiększenie skuteczności procesów prowadzonych w firmie.

- Wśród działań, które należałoby wspierać w przyszłości to przede wszystkim: szkolenia i kursy mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych, staże i praktyki zawodowe oraz dofinansowanie do wynagrodzenia lub do składek społecznych pracownika, utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym czy u dziennego opiekuna bądź pokrycie kosztów wynagrodzenia niani.
- Podejmowane działania powinny być kontynuowane w związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi. Wzrasta zapotrzebowanie na wsparcie i zainteresowanie różnymi formami pomocy – zarówno dla przedsiębiorców, jak i osób bezrobotnych.
- Do nowych obszarów, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+ zaliczyć można: wsparcie dla instytucji/organizacji/pracodawców, które w znaczny sposób ucierpiały z powodu pandemii; wspieranie rodziców dzieci niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia bądź zatrudnieniu poprzez np. dopłaty do ZUS dla pracodawców zatrudniających takich rodziców; dodatki aktywizacyjne dla takich rodziców (rezygnujących bądź niepobierających świadczenia pielęgnacyjnego); wsparcie psychologiczne.

W związku z powyższym:

W ramach OP 8:

- W perspektywie 2020+ (w przypadku przesunięcia działań z poziomu krajowego na regionalny) rekomenduje się konsekwentne wspieranie projektów mających na celu utworzenie i utrzymanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie świętokrzyskim.
- W perspektywie 2020+ rekomenduje się rozszerzenie wachlarza wsparcia o: wprowadzenie zachęt dla pracodawców oraz wsparcie na utworzenie miejsc opieki nad dziećmi przy zakładach pracy.
- W perspektywie 2020+ rekomenduje się rozszerzenie wachlarza wsparcia o: wsparcie opieki nad dziećmi (np. niania) podczas wykonywania przez opiekuna pracy w formie zdalnej.
- Rekomenduje się przeprowadzenie analizy aktualnych kosztów utworzenia miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 w celu zaktualizowania alokacji środków w perspektywie po 2020 r.

W ramach OP 10:

- W perspektywie 2020+ rekomenduje się konsekwentne wsparcie projektów dotyczących szkoleń i kursów, dofinansowania do otworzenia działalności gospodarczej, pomocy w znalezieniu pracy.
- W perspektywie 2020+ rekomenduje się rozszerzenie tematyki szkoleń o zagadnienia związane z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością,

tematyką prawno-administracyjną, finansowaniem inwestycji i pozyskiwaniem środków.

- W perspektywie 2020+ rekomenduje się możliwość wprowadzenia modyfikacji wsparcia dla przedsiębiorców i pracowników w postaci zwiększenia elastyczności w zakresie m.in. czasu trwania stażu, czasu późniejszego zatrudnienia itp..
- W celu dostosowania zakresu wsparcia w perspektywie 2020+ rekomenduje się przeprowadzenie analizy potrzeb przedsiębiorców z terenu województwa świętokrzyskiego w zakresie wsparcia wynikającego z pandemii COVID-19.
- W perspektywie 2020+ rekomenduje się wprowadzenie dodatkowych zachęt (np. preferencji w ponoszonych opłatach, kryteria premiowania w konkursach itp.) dla beneficjentów mających na celu prowadzenie działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu.
- Rekomenduje się zwiększenie wachlarza wsparcia RPO WŚ z zakresie wsparcia rynku pracy, w perspektywie 2020+ (wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb).

SUMMARY

The study focused on two main objectives: to evaluate the intervention implemented under the ROP ŚV 2014-2020, aimed at increasing the professional activity of inhabitants of the voivodeship, and to propose the support in this scope for the new programming period, based on the experience and conclusions of the interventions conducted under ROP ŚV 2014-2020.

The study was conducted adapting following methods:

- Analysis of existing data,
- Individual in-depth telephone interviews (TDI) with representatives of the Managing Authority of the ROP ŚV,
- Individual in-depth telephone interviews (TDI) with representatives of the Intermediate Institution of the ROP ŚV,
- CATI/CAWI interviews (mix-mode method) with beneficiaries of projects,
- Individual in-depth telephone interviews (TDI) with representatives of territorial self-government units of the Świętokrzyskie Voivodeship which did not implement projects concerning the childcare for children up to 3 years old from the funds of the ROP ŚV 2014-2020,
- CATI/CAWI interviews with final recipients of support,
- An evaluation workshop with units to which recommendations were addressed.

Following conclusions resulted from the study:

Concerning PA 8:

- The implementation of projects under Measure 8.1 of the ROP ŚV made it possible to, primarily, ensure the care for children under 3 years old, adequate to the needs of the region; enable women to return to work after the end of the maternity period; identify considerable demand for this type of services; financially support parents and guardians.
- Increasing access to childcare for children up to 3 years old made it possible to establish childcare places in communes where they were previously unavailable or their number was too low in relation to the diagnosed needs.
- The tendency of declining birth rate did not significantly impact the demand for care for children up to 3 years old. Moreover, the growing employment rate of women results in more considerable needs in this scope.
- In the case of local government units which did not implement projects in this scope, the problem related to increasing the access to childcare for children

up to 3 years old was the lack of financial resources to ensure the required own contribution.

- Participation in the projects significantly positively impacted the increase of the participants' possibilities of taking up employment. Moreover, participation in project had also a positive effect on the employment stability.
- Without the support from the funds received under the ROP ŠV the majority of participants would not be able to achieve effects similar to those achieved as part of the projects due to high costs of the implementation of such measures.
- High level of interest of recipients of the support was influenced by factors such as: attractiveness of the form of support; providing childcare adequate to the needs; enabling women to return to work after the end of maternity leave; considerable demand for this type of service; lower costs related to childcare compared to other units.
- Support under the ROP ŠV should be expanded by offers concerning additional activities, such as a swimming pool, or language or sports activities for children.
- It is possible to increase the effectiveness of the support by extending the working hours of the care facilities (including providing the weekend care for children), adopting incentives for employers offering work to parents returning after their leave and establishing childcare places at workplaces. Such needs were confirmed by every fifth respondent.
- Given the current epidemiological situation, it is necessary to ensure childcare when the parent works remotely.
- Increasing the funds for support in this scope would contribute to addressing society's needs to an even more considerable extent, and therefore - increasing the effectiveness of the ROP ŠV.
- In most of the surveyed communes there was no demand for care services for parents with children under 3 years old.
- Returning to professional activity seems unprofitable due to the received benefits for having children. Therefore, it is necessary to change the policy, that is to ensure higher salaries than the resources available from the state.
- The most adequate support measure was financing the costs of childcare services, including covering the costs of the child's stay in a nursery, children's club or a day carer, or by covering the costs of a babysitter.
- The most prominent obstacle to the creation of forms of care for children up to 3 years old under the ROP ŠV was the insufficient allocation of funds in the last two competitions in 2020, whereas in the remaining competitions the funds were not fully used.

- The factor supporting the achievement of objectives was the promotion of projects that were implemented in partnership.

Concerning PA 10:

- Participation in the project under Measures 10.1 and 10.2 made it possible to find employment, while on average every third person declared the improvement of their professional qualifications and completion of an internship or apprenticeship.
- Measures conducted under the project that had the most considerable impact on the achievement of indicated effects included, among others: participation in a course or training; funding for setting up a business; raising qualifications; help in taking up employment.
- Trainings aimed at starting businesses did not include issues related to obligations towards the Tax Office and Social Insurance Institution, accounting, legal and administrative topics, marketing, brand building, creating a business profile, acquiring and retaining clients, information on financing investments and raising funds for further development.
- Given the COVID-19 pandemic it will be necessary to support both the unemployed and the entrepreneurs.
- Factors positively impacting the achievement of the abovementioned effects included primarily the attractiveness of the training and the factual preparation of the lecturers, as well as the co-financing received for training or for courses.
- Factors having a negative impact included mainly financial reasons, unsatisfactory organization of part of trainings, difficulties with documentation or not matching the content of the training with the actual needs.
- Complex support and the possibility to select the type of assistance depending on the needs contributed to the success of the implementation of objectives under the PA 10.
- Non-competitive measures were more effective due to the greater experience of the institutions implementing this type of project. In order to increase the effectiveness of activities in the form of a competition the scope of the beneficiaries' assessment should be extended to include additional aspects directly reflecting the effectiveness of conducted activities, undertaken cooperation or achieved results.
- Following needs were identified in the case of adjusting the support to the needs related to the activity on the labour market: to extend the duration of the internship or later employment, to increase the amount of subsidies, for a higher level of career counselling, for free courses to improve qualifications and to control the implementation of internships..

- Due to the pandemic situation and its negative economic consequences observed in the increasing number of closed enterprises and unemployed people, there will be an increasing need for forms of support focused on reversing these trends.
- Respondents of the study claimed that they could be encouraged to conduct activities coherent with smart specializations of the region by tax preferences or fees incurred for entrepreneurs operating in these areas, and an advertising campaign promoting these industries in other regions.
- A significant number of enterprises that received support under the ROP ŠV ceased their activities. The company was closed by almost every fourth beneficiary (24.3%), and in 15.6% of cases its activity was suspended.
- The most frequently indicated reasons for suspension or termination of business activity included the lack of profits or profits too low compared to the expected ones, as well as random causes. Other answers regarded high costs of maintaining a business, including tightening tax regulations, too small assortment, retirements or maternity leaves, the appearance of a favourable job offer, or a crisis.
- The most frequently encountered problems influencing the decision to suspend/close a business in connection with the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic were: the lack of orders or their insignificant number, and the lack of interest from customers. Other answers indicated the lack of profits resulting from the aforementioned reasons, the lack of contact with customers and suppliers, the lack of stability on the market and of possibilities to plan ahead.
- Measures that could positively affect the maintenance of the business included the following aspects: higher subsidies and bridging support; advising on changing legal regulations and arrangements; providing bridging support over an extended period of time; organization of technical consultancy; organization of consultations related to the willingness to purchase a specific device and determination of its technical condition; conversion or extension of services; assistance in obtaining orders; lower Social Insurance Institution contributions after 24 months.
- in the case of using development services included the possibility of directing employees to training increasing their knowledge, skills and competences, and increasing the effectiveness of processes conducted in the company.
- Following measures should be supported in the future: trainings and courses aimed at improving professional qualifications, internships and apprenticeships, co-financing to the employee's salary or social contributions, creating new places for childcare for children up to 3 years old and financing the costs of current childcare services by covering the costs of the child's stay

in a nursery, children's club or day carer, or covering the costs of a babysitter's remuneration.

- Undertaken measures should be continued given the pandemic situation and its negative economic consequences. A growing demand for support and interest in various forms of assistance (for entrepreneurs and the unemployed) is identified.
- New areas that should be taken into consideration in the 2020+ financial perspective include: support for institutions/organizations/employers significantly affected by the pandemic situation; supporting parents of children with disabilities in taking up employment through, inter alia, Social Insurance Institution subsidies for employers employing such parents; additional activation allowances for such parents (withdrawing or not receiving the nursing benefit); psychological support.

Given abovementioned aspects:

Concerning PA 8:

- In the case of shifting activities from the national to the regional level in the 2020+ perspective it is recommended to consistently support projects aimed at creating and maintaining childcare facilities for children up to 3 years old in the Świętokrzyskie Voivodeship.
- In the 2020+ perspective it is recommended to extend the range of support by introducing incentives for employers and by supporting the creation of childcare places near workplaces.
- In the 2020+ perspective it is recommended to extend the range of support to include support for childcare (for example a babysitter) while the parent or the guardian is working remotely.
- It is recommended to subject current costs of creating childcare places for children up to 3 years old to the analysis in order to update the allocation of funds in the financial perspective after 2020.

Concerning PA 10:

- In the 2020+ perspective it is recommended to consistently support projects regarding trainings and courses, to co-finance opening businesses, and to provide help in finding an employment.
- In the 2020+ perspective it is recommended to extend the scope of trainings by matters related to obligations towards the Tax Office and Social Insurance Institution, accounting, legal and administrative issues, financing of investments and raising funds.

- In the 2020+ perspective it is recommended to ensure the possibility to modify the support for entrepreneurs and employees by increasing the flexibility in duration of, inter alia, the internship or subsequent employment, etc.
- In order to adjust the scope of support in the 2020+ perspective it is recommended to analyse the needs of entrepreneurs from the Świętokrzyskie Voivodeship in the scope of support concerning the COVID-19 pandemic.
- In the 2020+ perspective it is recommended to introduce additional incentives (for example preferences in incurred fees, criteria in competitions, etc.) for beneficiaries, aimed at promoting activities consistent with the smart specializations of the region.
- It is recommended to increase the range of support under ROP ŚV in the 2020+ perspective in the scope of the support for the labour market (constituting the result of conducted analysis of needs).

1. WPROWADZENIE

1.1. CEL BADANIA

Głównym celem badania było dokonanie oceny interwencji ukierunkowanej na zwiększanie aktywności zawodowej mieszkańców województwa, realizowanej w ramach RPOWŚ 2014-2020 oraz sformułowanie propozycji wsparcia w tym obszarze w nowym okresie programowania, w oparciu o doświadczenia i wnioski z interwencji w ramach RPOWŚ 2014-2020.

1.2. ZAKRES BADANIA

1.2.1. Zakres czasowy

Badanie obejmowało swym zakresem okres od początku realizacji programu do 10.09.2020 r..

1.2.2. Zakres terytorialny

Badanie obejmuje obszar Województwa Świętokrzyskiego.

1.2.3. Zakres podmiotowy

Zakres podmiotowy niniejszego badania obejmuje:

- przedstawicieli Instytucji Zarządzającej RPOWŚ 2014-2020,
- przedstawicieli Instytucji Pośredniczących: IP WUP oraz IP ZIT.
- beneficjentów projektów (konkursowych i pozakonkursowych), w tym jednostki samorządu terytorialnego województwa świętokrzyskiego, Miejski Urząd Pracy, powiatowe Urzędy Pracy.
- odbiorców wsparcia (uczestnicy projektów).

1.2.4. Zakres przedmiotowy

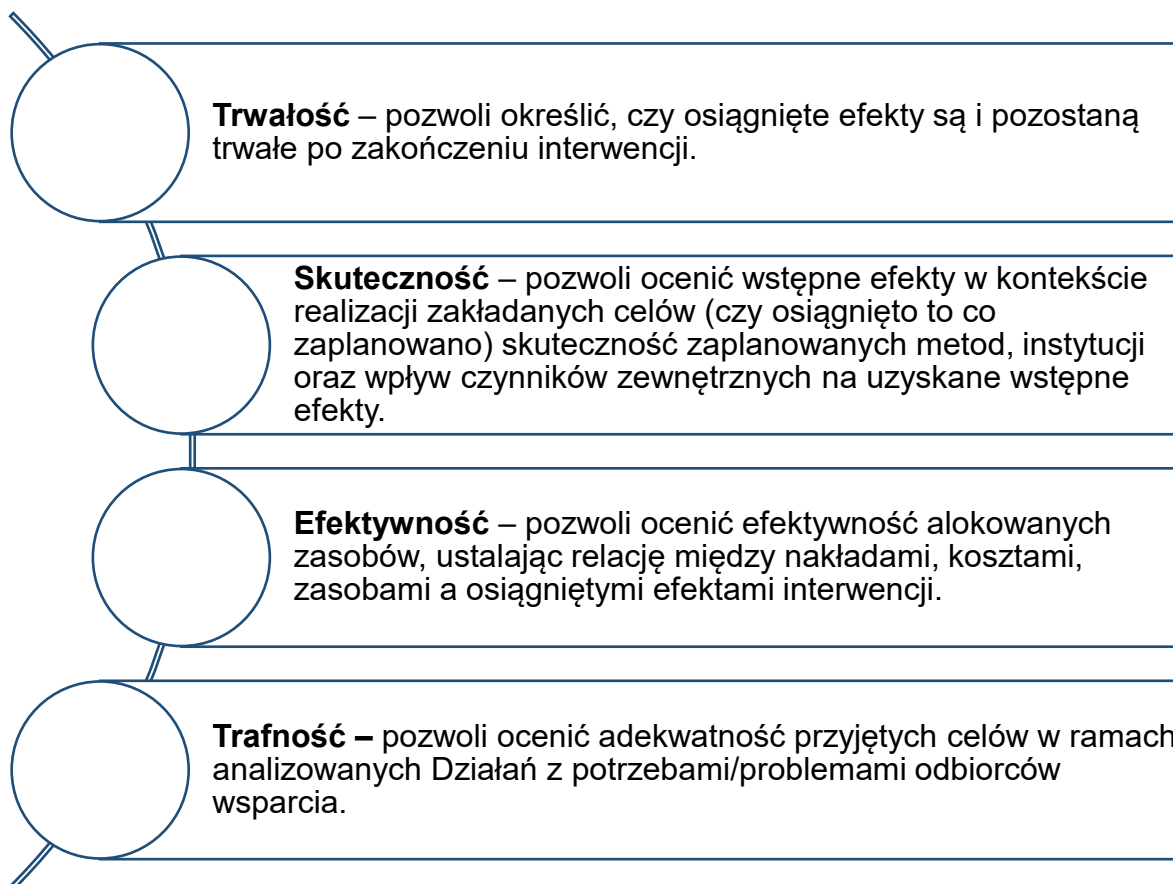
Zakres przedmiotowy niniejszego badania obejmie następujące Działania (Priorytety Inwestycyjne) RPOWŚ 2014-2020:

- Działanie 8.1 (PI 8iv) *Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego;*
- Działanie 10.1 (PI 8i) *Działania publicznych służb zatrudnienia na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób powyżej 29 roku życia (projekty pozakonkursowe);*
- Działanie 10.2 (PI 8i) *Działania na rzecz podniesienia aktywności zawodowej osób powyżej 29 roku życia;*
- Działanie 10.4 (PI 8iii) *Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy;*
- Działanie 10.5 (PI 8v) *Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (projekty konkursowe).*

1.3. ZAŁOŻENIA BADANIA

1.3.1. Kryteria ewaluacji

Kryteriami badawczymi, które zostały uwzględnione w trakcie przeprowadzania badania:

1.3.2. Pytania badawcze

Tabela 1. Wykaz pytań badawczych

Pytania badawcze	
1.	Ocena efektów działań realizowanych w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ 2014-2020 (Działanie 8.1):
1.1.	Analiza realizowanych projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 pod kątem: liczba i wartość, typ projektów (forma – żłobek, klub dziecięcy, opiekun dzienny, niania), miejsce realizacji, rozkład przestrzenny, forma prawna beneficjenta, liczby rodziców/opiekunów dzieci do lat 3 objętych wsparciem w projektach.
1.2.	Jaki jest wpływ interwencji RPOWŚ na zmianę sytuacji w obszarze opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie, w zakresie m.in. dostępności usług oraz atrakcyjności oferty.
1.3.	Jak zmieniła się sytuacja rodziców/opiekunów korzystających ze wsparcia RPOWŚ w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 (analiza efektów wsparcia przed/po udziale w projekcie) w kontekście aktywności zawodowej, wysokości/stabilności dochodów, jakości życia, dietności. Czy efekty te udało się uzyskać bez udziału w interwencji RPOWŚ.
1.4.	Czy oferowane w RPOWŚ wsparcie w ramach opieki nad dziećmi do lat 3 jest wystarczające w kontekście efektów zatrudnieniowych. Czy, a jeśli tak to jakie identyfikuje się działania dodatkowe, które należałoby wdrożyć, aby zwiększyć efekt zatrudnieniowy.
1.5.	Jaka jest skuteczność wdrażania interwencji w kontekście stopnia realizacji poszczególnych wskaźników.
1.6.	Które formy wsparcia charakteryzują się największym oraz najmniejszym zainteresowaniem, i dlaczego. Jakie identyfikuje się problemy, czynniki wspierające, a jakie ograniczające tworzenie form opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ.
1.7.	Czy identyfikuje się przypadki rezygnacji z realizacji projektów lub nie ubiegania się o dofinansowanie? Jeśli tak, to jakich podmiotów to dotyczy (publiczne, prywatne) i jakie są tego przyczyny.
1.8.	Analiza stopnia osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)”.
1.9.	Które z form wsparcia w największym oraz najmniejszym stopniu przyczyniły się do realizacji powyższego wskaźnika rezultatu długoterminowego.
1.10.	Jaka jest efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3 (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów).
2.	Ocena efektów działań realizowanych w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020:

Pytania badawcze

- 2.1. Czy oferowane wsparcie było skuteczne w kontekście osiągnięcia celów szczegółowych (wzrost aktywności zawodowej/wsparcie samozatrudnienia i adaptacyjności przedsiębiorstw) i realizacji wskaźników poszczególnych PI. Jakie typy projektów/form wsparcia miały na to największy wpływ, a jaki najmniejszy i dlaczego.
- 2.2. Jakie czynniki przyczyniły się do realizacji celów osi, a jakie utrudniły ich osiągnięcie i dlaczego.
- 2.3. Jaka jest średni koszt jednostkowy oraz efektywność kosztowa (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów) poszczególnych form wsparcia.
- 2.4. W jaki sposób kształtuje się skuteczność i efektywność projektów realizowanych w formie pozakonkursowej w odniesieniu do analogicznych działań realizowanych w formie konkursowej.
- 2.5. Czy i w jakim zakresie realizacja projektów w ramach różnych form współpracy terytorialnej wpływa na ich jakość i efektywność w stosunku do projektów realizowanych odrębnie przez poszczególnych beneficjentów.
- 2.6. Czy oferowane wsparcie odpowiada na rzeczywiste potrzeby uczestników w kontekście ich aktywności na rynku pracy. Czy i jakie identyfikuje się potrzeby uczestników, które nie zostały zaspokojone.
- 2.7. Które formy wsparcia i w jakim zakresie wymagają dostosowania do obecnych wymogów regionalnego rynku pracy.
- 2.8. W jakim stopniu oferowane wsparcie jest użyteczne z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorstw/pracodawców zatrudniających uczestników projektów po zakończeniu udziału w projekcie? Czy i w jakim zakresie powinno ono zostać zmodyfikowane w kontekście oczekiwań przedsiębiorcy/pracodawcy?
- 2.9. Czy i jeśli tak, to z jakimi inteligentnymi specjalizacjami regionu powiązane jest wsparcie w ramach osi. Jeśli nie, jakie są tego przyczyny i jakie mechanizmy można wdrożyć w celu zwiększenia tego powiązania.
- 2.10. Jaka jest trwałość funkcjonowania przedsiębiorstw oraz miejsc pracy powstałych przy wsparciu dotacyjnym. Czy i jakie działania należałoby podjąć, aby zwiększyć przeżywalność przedsiębiorstw.
- 2.11. Czy i w jaki sposób wzmocnione zostały przedsiębiorstwa sektora MŚP poprzez oferowane usługi rozwojowe (w tym poprzez rozwój kompetencji pracowników). Jakie inne efekty wystąpiły i czy udało się je uzyskać bez wsparcia RPOWŚ.
- 2.12. Jaka jest struktura sektorowa nowopowstałych przedsiębiorstw utworzonych dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020?
- 2.13. Jakie są profile fizyczne osób rozpoczynających działalność gospodarczą dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020 (analiza m.in. ze względu na wiek, wykształcenie, doświadczenie)?

Pytania badawcze

3. Wskazanie rozwiązań na nowy okres programowania UE 2021-2027 w obszarze rynku pracy i form opieki nad dziećmi do lat 3:

3.1. Które formy wsparcia realizowane w ramach RPOWŚ 2014-2020 należy wdrażać w perspektywie finansowej 2020+, mając na uwadze aktualne oraz prognozowane zmiany demograficzne i społeczno-ekonomiczne. W jakim zakresie i dlaczego.

3.2. Czy i jakie identyfikuje się nowe obszary, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+. W jaki sposób interwencja w tym zakresie powinna zostać ukierunkowana (m.in. tryb wyboru, sposób finansowania, mechanizmy wdrażania).

3.3. Jakie można wskazać dobre praktyki dotyczące realizacji projektów w ramach ewaluowanych Działań?

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

1.3.3. Odbiorcy wyników badania

Odbiorcami wyników niniejszego badania są:

- Samorząd Województwa Świętokrzyskiego;
- Instytucja Zarządzająca RPOWŚ 2014-2020, oraz Instytucje Pośredniczące IP WUP i IP ZIT;
- Komitet Monitorujący RPOWŚ 2014-2020;
- Komisja Europejska.

Raport z badania zostanie przesłany Krajowej Jednostce Ewaluacji oraz będzie opublikowany na ogólnodostępnej stronie www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl.

1.3.4. Kontekst i uzasadnienie ewaluacji

W ramach RPOWŚ 2014-2020 zrealizowano do tej pory kilka ewaluacji, które obejmowały swoim zakresem Działania objęte niniejszym zamówieniem. Poniżej zaprezentowano kluczowe wnioski z analizowanych ewaluacji.

Istotnym elementem wpływającym na wdrażanie interwencji jest system wdrażania i zarządzania RPO. W raporcie „Ewaluacja on-going systemu wdrażania i zarządzania RPOWŚ 2014-2020” wskazano, iż do mocnych stron systemu wdrażania i zarządzania tego RPO zaliczają się m.in. trafny podział kompetencji pomiędzy IZ i IP, wysokie kompetencje i wieloletnie doświadczenie pracowników IZ i

IP, dobrze opracowane dokumenty wykonawcze oraz dokonywane w miarę potrzeb zmiany w procedurach, usprawniające wdrażanie interwencji¹.

W raporcie „Ewaluacja bieżąca kryteriów i systemu wyboru projektów RPOWŚ 2014-2020” zwrócono uwagę, iż **kryteria wyboru projektów** określone dla Poddziałania 8.1.1 są precyzyjne i jednoznaczne. Pozytywnie oceniono również kryteria stosowane w przypadku Działania 10.1 oraz Poddziałania 10.4.1. W przypadku Poddziałania 10.2.1 autorzy raportu zalecili usunięcie kryterium dotyczącego oferowania wszystkim uczestnikom co najmniej 3 form wsparcia możliwych do realizacji w ramach projektu oraz kryterium premiującego przedsięwzięcia „wsparcie szkoleniowe dotyczyć będzie wyłącznie możliwości uzyskania kwalifikacji zawodowych koniecznych do podjęcia i wykonywania pracy na stanowiskach pracy występujących w branżach” wpisujących się w inteligentne specjalizacje².

W raporcie „Ewaluacja mid-term dotycząca postępu rzeczowego RPOWŚ 2014-2020 dla potrzeb przeglądu śródkresowego, w tym realizacji zapisów ram i rezerwy wykonania” wskazano, iż w przypadku wskaźnika *Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie cel pośredni* na koniec roku 2018 został nieznacznie przekroczony. Wskaźnik osiągnął 128,1% wartości planowanej pomimo relatywnie niskiego zakontraktowania alokacji (w przypadku Poddziałania 8.1.1 na koniec roku 2018 zakontraktowane było jedynie 35% alokacji).

W osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy przyjęto dwa wskaźniki zaliczane do tzw. ram wykonania:

- *Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem;*
- *Całkowita kwota certyfikowanych wydatków kwalifikowalnych.*

W przypadku pierwszego z nich realizacja na koniec 2018 roku wyniosła 131% celu pośredniego, zaś w przypadku drugiego z nich – 228% celu pośredniego³.

W raporcie końcowym z badania „Ewaluacja wdrażania polityk horyzontalnych w ramach RPOWŚ 2014-2020” wskazano, iż w przypadku Działań objętych niniejszą ewaluacją w prawidłowy sposób uwzględniono zarówno **zasadę równości szans i niedyskryminacji**, jak i **zasadę równości szans kobiet i mężczyzn**.

¹ <https://www.ewaluacja.gov.pl/media/32275/SystemWdrazaniaRPOWSw1420.pdf>, s. 77-78.

² <http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/przeczytaj-analize-raporty-i-podsumowania/ewaluacja/zapisz/3127-ewaluacja-biezaca-kryteriow-i-systemu-wyboru-projektow-regionalnego-programu-operacyjnego-województwa-swietokrzyskiego-na-lata-2014-2020-pdf/16/98>

³ https://www.ewaluacja.gov.pl/media/75433/Raport_koncowy_ewaluacja_mid-term_RPOWS_2014-2020.pdf, s. 167, 211, 212.

Część z Poddziałañ podlegających niniejszej ewaluacji realizowana jest w formule ZIT – są to następujące poddziałania:

- **Poddziałanie 8.1.2** Zwiększanie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 – ZIT (projekty konkursowe);
- **Poddziałanie 10.2.2** Wsparcie aktywności zawodowej osób powyżej 29 roku życia pozostających bez zatrudnienia – ZIT (projekty konkursowe);
- **Poddziałanie 10.4.2** Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości poprzez zastosowanie instrumentów bezzwrotnych – ZIT (projekty konkursowe).

W raporcie „Ocena instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne w ramach RPOWŚ 2014-2020” zwrócono uwagę na bardzo dobry poziom wydatkowania środków w ramach instrumentu ZIT oraz na niedostateczną wysokość środków dostępnych w ramach instrumentu ZIT⁴.

Warto podkreślić, iż w przypadku województwa świętokrzyskiego występuje bardzo duże zapotrzebowanie na tworzenie i utrzymanie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. W roku 2014 liczba dzieci do lat 3 w tym województwie wynosiła 32 601, natomiast opieką żłobkową objętych było jedynie 1 260 dzieci w tym wieku (3,86%)⁵. Wskazuje to, iż realizacja interwencji w ramach Działania 8.1 RPOWŚ 2014-2020 była w pełni uzasadniona.

Interwencja w ramach Działañ 10.1, 10.2, 10.4 i 10.5 uzasadniona jest m.in. wysoką stopą bezrobocia w województwie świętokrzyskim. W roku 2014 wynosiła ona 14,1%. W latach 2014-2019 stopa bezrobocia sukcesywnie obniżała się i w roku 2019 wyniosła 7.9% - należy jednak podkreślić, iż jest to wartość znacznie wyższa niż w przypadku wartości tego wskaźnika dla Polski (5,2%)⁶.

---

⁴ <https://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/przeczytaj-analazy-raporty-i-podsumowania/ewaluacja/zapisz/11939-badanie-ewaluacyjne-pn-ocena-instrumentu-zintegrowane-inwestycje-terytorialne-w-ramach-rpows-2014-2020-raport-koncowy/16/98>, s. 55.

⁵ Analiza dotycząca zapotrzebowania na tworzenie i utrzymanie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, <http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/naborzy/zapisz/258-zal-9-analiza-zapotrzebowanie-na-miejsca-opieki-dzieci-do-lat-3-pdf/18/125>, s. 2.

⁶ Bank Danych Lokalnych.

2. METODYKA BADANIA

2.1. ANALIZA DANYCH ZASTANYCH (DESK RESEARCH)

Desk research to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetworzenie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Analiza danych zastanych uwzględniała:

1. dokumenty regionalne RPOWŚ 2014-2020, w tym:
  - a. Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020;
  - b. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020 wraz z załącznikami;
  - c. Kryteria wyboru projektów w ramach RPOWŚ 2014-2020;
  - d. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020;
  - e. Porozumienie określające zasady współpracy przy programowaniu i wdrażaniu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego oraz jej współfinansowania i realizacji;
  - f. Regulaminy konkursów, regulaminy Komisji Oceny Projektów;
  - g. Harmonogram naborów wniosków o dofinansowanie w trybie konkursowym dla RPOWŚ 2014-2020;
  - h. Opis Funkcji i Procedur dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014 – 2020;
  - i. Instrukcja Wykonawcza Instytucji Zarządzającej oraz Instytucji Certyfikującej Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020;
  - j. Instrukcja Wykonawcza IP ZIT;
  - k. Sprawozdania z wdrażania RPOWŚ 2014-2020.

2. Obowiązujące ustawy, rozporządzenia, wytyczne oraz dokumenty o charakterze strategicznym dotyczące przedmiotu badania:

- a. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące EFRR, EFS, FS, EFFROW;
- b. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 821/2014 z dnia 28 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013;
- c. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 215/2014 z dnia 7 marca 2014 r.;
- d. Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. 2018 r. poz. 1431 z późn. zm.);
- e. Programowanie perspektywy finansowej na lata 2014-2020. Umowa Partnerstwa;
- f. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
- g. Strategia na rzecz odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- h. Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020 (zaktualizowana w 2013 r.);
- i. Wytyczne oraz rozporządzenia Ministra właściwego ds. rozwoju regulujące kwestie objęte przedmiotem badania.

3. dane związane z wdrażaniem RPOWŚ 2014-2020, oraz materiały istotne dla przedmiotu badania przekazywane przez Zamawiającego w trakcie jego trwania.

Sposób pozyskania danych:

- Serwis internetowy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020;
- W przypadku danych niedostępnych powszechnie Wykonawca wykorzystał dane udostępnione przez Zamawiającego.

2.2. INDYWIDUALNE TELEFONICZNE WYWIADY POGŁĘBIONE (TDI)⁷ Z PRZEDSTAWICIELAMI IZ RPOWŚ

TDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu.

Populacja badana: Przedstawiciele IZ RPOWŚ.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 5 wywiadów. Zrealizowano po 1 wywiadzie na temat każdego z ewaluowanych Działań RPOWŚ 2014-2020.

Dobór próby: Celowy – do badania zostały zaproszone osoby posiadające bogatą wiedzę w zakresie zagadnień objętych ewaluacją. Dzięki zastosowaniu celowego doboru próby w badaniu udział wzięły osoby, które dostarczyły wiedzy użytecznej w kontekście pytań badawczych.

2.3. INDYWIDUALNE TELEFONICZNE WYWIADY POGŁĘBIONE (TDI) Z PRZEDSTAWICIELAMI IP WUP ORAZ IP ZIT

Populacja badana: Przedstawiciele IP WUP oraz IP ZIT.

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 7 wywiadów.

Dobór próby: Celowy – do badania zostały zaproszone osoby posiadające bogatą wiedzę w zakresie zagadnień objętych ewaluacją. Dzięki zastosowaniu celowego doboru próby w badaniu udział wzięły osoby, które dostarczą wiedzy użytecznej w kontekście pytań badawczych.

---

⁷ Ze względu na sytuację epidemiologiczną badania IDI zostały zastąpione badaniami TDI.

Struktura próby: Wykonawca zrealizował:

- 4 wywiady z przedstawicielami IP WUP:
  - 1 wywiad dotyczący Działania 10.1;
  - 1 wywiad dotyczący Działania 10.2;
  - 1 wywiad dotyczący Poddziałania 10.4.1;
  - 1 wywiad dotyczący Działania 10.5.
- 3 wywiady z przedstawicielami IP ZIT:
  - 1 wywiad dotyczący Poddziałania 8.1.2;
  - 1 wywiad dotyczący Poddziałania 10.2.2;
  - 1 wywiad dotyczący Poddziałania 10.4.2.

2.4. WYWIADY CATI/CAWI (METODA MIX-MODE) Z BENEFICJENTAMI PROJEKTÓW

W przypadku techniki CATI/CAWI do potencjalnych respondentów wysyłane są e-maile, zawierające: informację o badaniu, list polecający oraz link do ankiety. Osoby, które nie zareagują na e-maila, otrzymują e-maile przypominające o badaniu, następnie zaś miejsce ma kontakt telefoniczny, służący realizacji badania CATI.

Populacja badana: Beneficjenci projektów realizowanych w ramach podlegających ewaluacji Działań (w tym przedstawiciele PUP/MUP, jednostki samorządu terytorialnego województwa świętokrzyskiego, które realizowały projekty z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3).

Liczebność, dobór i struktura próby: Wykonawca zrealizował badanie ze wszystkimi beneficjentami działania 8.1 (8 beneficjentów) oraz 102 beneficjentami OP 10.

2.5. WYWIADY IDI/TDI Z JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO, KTÓRE NIE REALIZOWAŁY PROJEKTÓW Z ZAKRESU OPIEKI NAD DZIEĆMI DO LAT 3 ZE ŚRODKÓW RPOWŚ 2014-2020

IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy twarzą w twarz, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu, natomiast TDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą rozmową ustrukturyzowanej rozmowy za pośrednictwem telefonu.

Populacja badana: Jednostki samorządu terytorialnego, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020 (nie występowały jako beneficjent RPOWŚ).

Liczebność próby: Wykonawca zrealizował 8 wywiadów.

Dobór próby: Celowy – wybór został dokonany w porozumieniu z Zamawiającym na etapie realizacji zamówienia.

Struktura próby: Wykonawca zrealizował:

- 4 wywiady z JST z podregionu kieleckiego;
- 4 wywiady z JST z podregionu sandomiersko-jędrzejowskiego.

2.6. WYWIADY CATI/CAWI Z OSTATECZNYMI ODBIORCAMI WSPARCIA

W przypadku techniki CATI/CAWI do potencjalnych respondentów wysyłane są e-maile, zawierające: informację o badaniu, list polecający oraz link do ankiety. Osoby, które nie zareagują na e-maila, otrzymują e-maile przypominające o badaniu, następnie zaś miejsce ma kontakt telefoniczny, służący realizacji badania CATI.

Populacja badana: Ostateczni odbiorcy wsparcia, w tym rodzice/prawni opiekunowie dzieci do lat 3, przedsiębiorcy i ich pracownicy objęci usługami rozwojowymi oraz MŚP powstałe przy wsparciu na rozpoczęcie działalności (dotacje oraz instrumenty zwrotne).

Liczebność próby: W badaniu udział wzięło 2 679 respondentów:

Tabela 2. Struktura próby w badaniu CAWI/CATI z odbiorcami wsparcia w ramach projektów realizowanych w działaniach 8.1, 10.1, 10.2, 10.4 oraz 10.5 RPOWŚ 2014-2020

Działanie	Liczebność próby	
	Razem	
8.1	388	
10.1	469	
10.2	337	
10.4	444	
10.5	Przedsiębiorcy: 325 Pracownicy: 716	
Razem	2 679	

Źródło: opracowanie własne EU-CONSULT sp. z o.o.

2.7. WARSZTAT EWALUACYJNY Z ADRESAMI REKOMENDACJI

Podczas warsztatu ewaluacyjnego specjaliści z danej dziedziny spotykają się w celu omówienia wyników badań zrealizowanych przez Wykonawcę. Przed realizacją badania respondentom przekazywane są wyniki zrealizowanych przez Wykonawcę badań, aby mogli oni przygotować się do udziału w dyskusji.

Populacja badana: Adresaci rekomendacji.

Liczebność próby: W warsztacie udział wzięło 7 osób - adresatów rekomendacji, tj. przedstawicieli IZ i IP RPO WŚ. Do badania zostały zaproszone osoby, które odniosły się do wyników ewaluacji oraz przyczyniły się do opracowania ostatecznej wersji rekomendacji.

3. WYNIKI BADANIA

3.1. OCENA EFEKTÓW DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W ZAKRESIE OPIEKI NAD DZIEĆMI DO LAT 3 W RAMACH RPOWŚ 2014-2020 (DZIAŁANIE 8.1)

3.1.1. Analiza realizowanych projektów w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3

Projekty, które realizowane były w ramach działania 8.1. stanowiły odpowiedź na zwiększenie efektywności zatrudnieniowej oraz wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Efektem podjęcia interwencji jest wysoki odsetek osób biorących udział w projekcie podejmie pracę lub będzie kontynuował zatrudnienie⁸.

Cele szczegółowe działania to:

- „Cel szczegółowy1: Zwiększenie poziomu aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3.
- Cel szczegółowy 2: Zwiększenie liczby miejsc opieki nad dziećmi do lat 3”⁹.

Cele szczegółowe realizowane były przez poniższe typy działań:

- „tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowotworzonych instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą, tj. w żłobkach, klubach dziecięcych oraz w ramach instytucji dziennego opiekuna
- Dostosowanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w instytucjonalnych formach opieki przewidzianych ustawą.
- Sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi przez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna ponoszonych przez opiekunów dzieci lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani ponoszonych przez opiekunów dzieci do lat 3”¹⁰.

Grupą docelową są: „osoby bezrobotne lub osoby bierne zawodowo pozostające poza rynkiem pracy ze względu na obowiązek opieki nad dziećmi do lat 3 w tym osoby, które przerwały karierę zawodową ze względu na urodzenie dziecka lub

---

⁸ RPOWŚ 2014-2020-wersja 10 przyjęty decyzją KE C(2020) 9205 z 14.12.2020.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

przebywające na urlopie wychowawczym w rozumieniu ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. –Kodeks pracy,–osoby pracujące, sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 3¹¹.

W ramach działania 8.1 zrealizowano 57 projektów na łączną kwotę 55 140 943,05 zł. Najczęściej realizowane były projekty wdrożeniowe oraz projekty ukierunkowane na trwały udział kobiet w zatrudnieniu i rozwój ich kariery zawodowej. Dominowały projekty realizowane na terenie powiaty kieleckiego oraz Kielc. Najliczniejszą grupą beneficjentów były wspólnoty samorządowe oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – mikroprzedsiębiorstwo. Poniższa tabela przedstawia szczegółową charakterystykę wsparcia realizowanego w ramach działania 8.1, wraz z osiągniętymi wartościami wskaźników.

Tabela 3 Charakterystyka wsparcia w ramach działania 8.1 na dzień 31.09.2020r.

Charakterystyka projektów	
Liczba projektów	<ul style="list-style-type: none"> Ogółem: 52
Wartość projektów	<ul style="list-style-type: none"> Ogółem: 55 140 943,05 zł Wydatki kwalifikowane: 55 140 943,05 zł Dofinansowanie: 46 380 181,45 zł Dofinansowanie UE: 43 207 625,77zł
Typ projektów	<ul style="list-style-type: none"> Projekty wdrożeniowe (75%) Projekty ukierunkowane na trwały udział kobiet w zatrudnieniu i rozwój ich kariery zawodowej Obszary funkcjonalne miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze (Starachowice, Ostrowiec Świętokrzyski, Skarżysko-Kamienna) (9%) Obszary wiejskie o najgorszym dostępie do usług publicznych (5%) Projekty realizowane w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe projekt ukierunkowany na trwały udział kobiet w zatrudnieniu i rozwój ich kariery zawodowej (4%) Projekty obejmujące administrację publiczną lub służby publiczne na szczeblu krajowym, regionalnym lub lokalnym (4%) Zintegrowane Inwestycje Terytorialna (ZIT) (2%)

¹¹ SZOOP RPOWŚ 2014-2020 (wersja 40).

Charakterystyka projektów

Miejsce realizacji projektów (powiaty)

- Kielecki (28%)
- Kielce (18%)
- Starachowicki 14%)
- Sandomierski (9%)
- Opatowski (7%)
- Jędrzejowski (7%)
- Skarżyski (4%)
- Ostrowiecki (4%)
- Kazimierski (4%)
- Konecki (2%)
- Włoszczowski (2%)
- Buski (2%)
- Pińczowski (2%)

Rozkład terytorialny

- Bliżyn
- Końskie
- Tarłów
- Wojciechowice
- Starachowice
- Ożarów
- Skarżysko-Kamienna
- Kielce
- Ostrowiec Świętokrzyski
- Jędrzejów
- Krasocin
- Sędziszów
- Strawczyn
- Bieliny
- Bodzentyn
- Chęciny
- Chmielnik
- Daleszyce
- Górnó
- Łagów
- Łopuszno
- Masłów
- Miedziana Góra
- Mniów
- Morawica
- Nowa Słupia
- Piekoszków
- Pierzchnica
- Raków
- Sitkówka-Nowiny

Charakterystyka projektów	
	<ul style="list-style-type: none"> • Zagnańsk • Pawłów • Busko-Zdrój • Mirzec • Opatów • Klimontów • Działoszyce • Sandomierz
Forma prawna beneficjenta	<ul style="list-style-type: none"> • wspólnoty samorządowe (23%) • osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – mikroprzedsiębiorstwo (21%) • gminne samorządowe jednostki organizacyjne (16%) • osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - małe przedsiębiorstwo (12%) • stowarzyszenia (9%) • spółki cywilne prowadzące działalność na podstawie umowy zawartej zgodnie z Kodeksem cywilnym – mikroprzedsiębiorstwo (7%) • spółki z ograniczoną odpowiedzialnością - małe przedsiębiorstwo (4%) • fundacje (2%) • niepubliczne placówki systemu oświaty – mikroprzedsiębiorstwo (2%) • inne niepubliczne jednostki organizacyjne systemu oświaty – mikroprzedsiębiorstwo (2%) • Kościół Katolicki (2%) • przedszkola niepubliczne – mikroprzedsiębiorstwo (2%) • bez szczególnej formy prawnej (2%)
Rodzaj działalności gospodarczej	<ul style="list-style-type: none"> • 19 Edukacja (47%) • 18 Administracja publiczna (21%) • 21 Działalność w zakresie opieki społecznej, usługi komunalne, społeczne i indywidualne (16%) • 24 Inne niewyszczególnione usługi (12%) • 20 Opieka zdrowotna (5%)
Projekt realizowany w ramach terytorialnych mechanizmów	<ul style="list-style-type: none"> • ZIT (5%)

Charakterystyka projektów	
Wskaźniki na dzień 31.09.2020r.	
Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	• 1 216
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	• 813
Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie po opuszczeniu programu	• 323
Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	• 400

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.

3.1.2. Wpływ interwencji RPOWŚ na zmianę sytuacji w obszarze opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie, w zakresie m.in. dostępności usług oraz atrakcyjności oferty

Znaczącym problemem rozwoju regionu jest problem równości płci potęgowany przez różnice w sytuacji kobiet i mężczyzn, wynikające z trudności godzenia życia zawodowego z obowiązkami rodzinnymi, stereotypowym postrzeganiem ról społecznych kobiet i macierzyństwa oraz niewystarczająca dostępność do miejsc opieki nad dziećmi (w zakresie opieki żłobkowej i przedszkolnej). W 2012 r. Województwo świętokrzyskie było jednym z województw o najmniejszej dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz najmniejszej w kraju liczbie placówek opieki nad dziećmi¹².

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

Respondentów zapytano następnie, w jaki sposób realizowany przez nich projekt wpłynął na zmianę sytuacji w obszarze opieki nad dzieckiem do lat 3 w województwie świętokrzyskim. Biorący udział w badaniu beneficjenci zgodnie wskazali, że dzięki

¹² RPOWŚ 2014-2020-wersja 10 przyjęty decyzją KE C(2020) 9205 z 14.12.2020

realizacji zamierzonych działań utworzono miejsca opieki nad dziećmi w gminach, w których wcześniej były one niedostępne lub było ich zbyt mało w stosunku do diagnozowanych potrzeb (100% odpowiedzi). Na osiągnięte efekty wpłynęły takie cechy wskazanych form wsparcia jak:

- Zapewnienie adekwatnej do potrzeb opieki na dziećmi do lat 3;
- Umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu okresu macierzyńskiego;
- Duże zapotrzebowanie na tego typu usługi;
- Odciążenie finansowe rodziców i opiekunów.

Analiza wyników badania TDI

Biorący udział w badaniu TDI reprezentanci IP oraz IZ wskazywali na obserwowany w ostatnich latach malejący przyrost naturalny. Ta tendencja nie wpłynęła jednak w istotny sposób na fakt, że w województwie świętokrzyskim wciąż istnieje zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3. Co więcej, rosnący wskaźnik zatrudnienia kobiet skutkuje większymi potrzebami w tym zakresie.

[...] wiemy, że jest za mało miejsc w żłobkach i to jest główny problem. Ludzie nie mogą wrócić do pracy, [co związane jest] z urodzeniem czy wychowywaniem dziecka. Im więcej będzie tych miejsc [opieki nad dziećmi], tym będzie to po prostu to łatwiejsze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Podkreślono również, że w najtrudniejszej sytuacji są rodzice dzieci niepełnosprawnych, dla których często brakuje odpowiednich rodzajów wsparcia, jak zapewnienie opieki dziennej, rehabilitacji itp.

W tym kontekście interesujące będzie zestawienie zebranych wyników badań z perspektywą tych JST, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020. Respondenci z tej grupy biorący udział w badaniu TDI wskazywali, że jednym z głównych problemów był brak środków finansowych umożliwiających zapewnienie wymaganego wkładu własnego.

Przede wszystkim jak zwykle jest to zbyt mały budżet. Jesteśmy gminą wiejską, gdzie tylko dochody są właśnie z podatków i z jakiś niewielkich działalności gospodarczych. I te możliwości budżetowe naszej gminy, no, są naprawdę ograniczone.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami JST, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020.

Nierzadko równocześnie realizowano innego rodzaju inicjatywy, które dodatkowo uszczuplały i tak skromny budżet gminy. Prócz tego, w znacznej części gmin nie było zapotrzebowania na tego typu usługi opiekuńcze ze względu na niski przyrost naturalny i/lub brak zapotrzebowania zdiagnozowany w ramach konsultacji społecznych.

[...] mało jest urodzeń dzieci i w związku z tym, były niskie potrzeby, właściwie wyraźne potrzeby, jakie były zgłaszane w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, to była jedna osoba, która takie potrzeby zgłaszała, [...] że potrzebne jej jest miejsce, dla takiego dziecka.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami JST, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020.

Ze względu na to, że rodziny w badanych gminach często były rodzinami wielopokoleniowymi, nie było potrzeby, by odsyłać dziecko do placówki opiekuńczej, gdyż zajmować się nim mogli dziadkowie czy starsze rodzeństwo.

W badanych gminach nie funkcjonowały żadne żłobki. W większości przypadków wskazywano, że nie było zapotrzebowania na tego typu usługi bądź też, że potrzeby te zgłaszane były tylko jednostkowo. Starano się jednak na bieżąco monitorować sytuację, by w razie zaistnienia zapotrzebowania na zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3 podjąć odpowiednie kroki.

3.1.3. Zmiana sytuacji rodziców/opiekunów korzystających ze wsparcia RPOWŚ w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 (analiza efektów wsparcia przed/po udziale w projekcie) w kontekście aktywności zawodowej, wysokości/stabilności dochodów, jakości życia, dietności

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 8

Respondenci wysoko oceniali efekty uzyskane w ramach projektu, w którym uczestniczyli. Aż 97,8% badanych wskazało, że projekt zapewnił miejsca opieki nad dziećmi do 3 roku życia, które wcześniej były niedostępne w gminie. 92,5% deklaroowało, że w ramach projektu oferowano atrakcyjne formy zajęć dodatkowych dla dzieci, a 87,2% respondentów zgadzało się ze stwierdzeniem, że projekt pozwolił im na powrót do aktywności zawodowej.

Tabela 4. Proszę wskazać, czy zgadza się Pan/i z następującymi stwierdzeniami dotyczącymi efektów projektu, z którego Pan/i skorzystał/a.

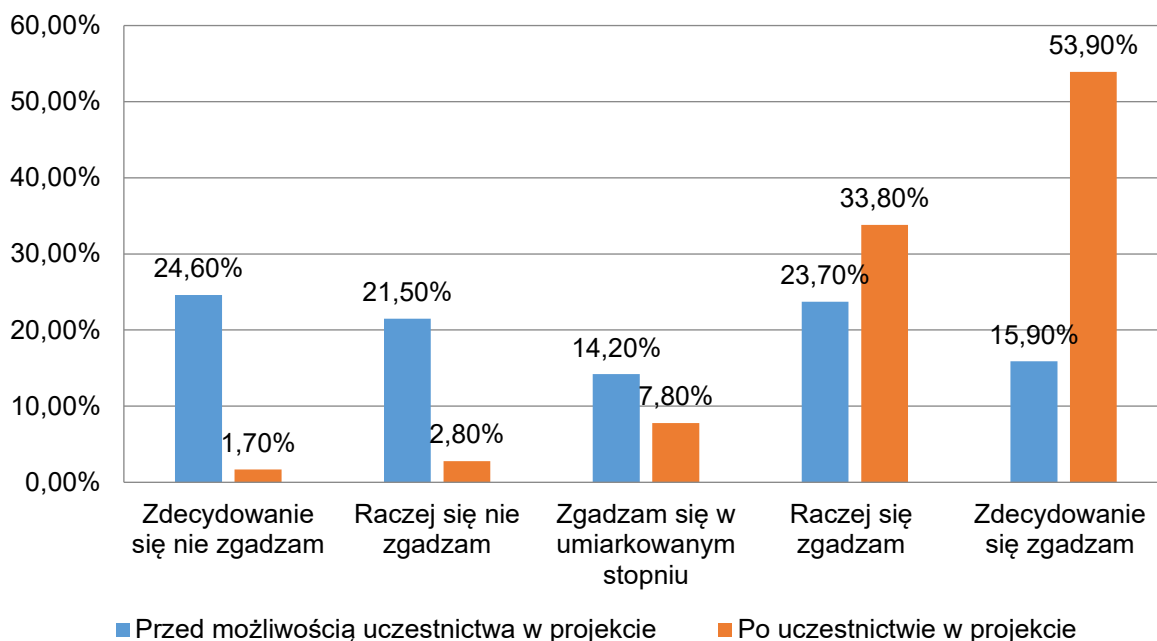
Oceniany aspekt	Odsetek odpowiedzi twierdzących
Projekt zapewnił miejsca opieki nad dzieckiem do lat 3, które wcześniej były niedostępne w naszej gminie	97,8%
W ramach projektu oferowano atrakcyjne formy zajęć dodatkowych dla dzieci	92,5%
Projekt pozwolił mi na powrót do aktywności zawodowej	87,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Udział w projekcie w zdecydowany sposób przyczynił się do wzrostu możliwości respondentów w zakresie możliwości pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy (wzrost z 39,6% ocen pozytywnych przed uczestnictwem w projekcie do 87,7% po udziale w projekcie).

Wykres 1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Miałem/am/ możliwość pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy/ Mam możliwość pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy z uwagi na wsparcie, które otrzymałem/am

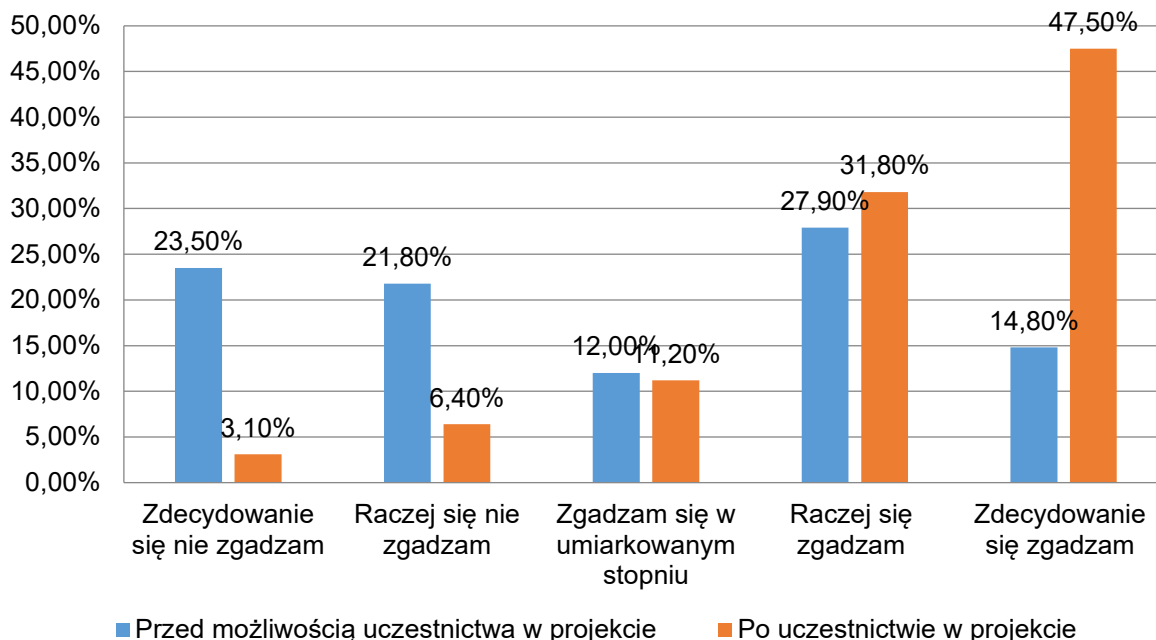
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Respondentów zapytano następnie, w jaki sposób udział w projekcie wpłynął na ich możliwości w zakresie podjęcia pracy zawodowej. Wśród wymienionych odpowiedzi do najczęstszych należały:

- Możliwość powrotu na rynek pracy po urodzeniu dziecka;
- Poprawa sytuacji materialno-bytowej rodziny;
- Umożliwienie rozwoju zawodowego.

W odczuciu respondentów uczestnictwo w projekcie pozytywnie wpłynęło również na stabilność ich zatrudnienia (wzrost z 42,7% do 79,3%).

Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? *Moje zatrudnienie było stabilne/ Moje zatrudnienie jest stabilne*

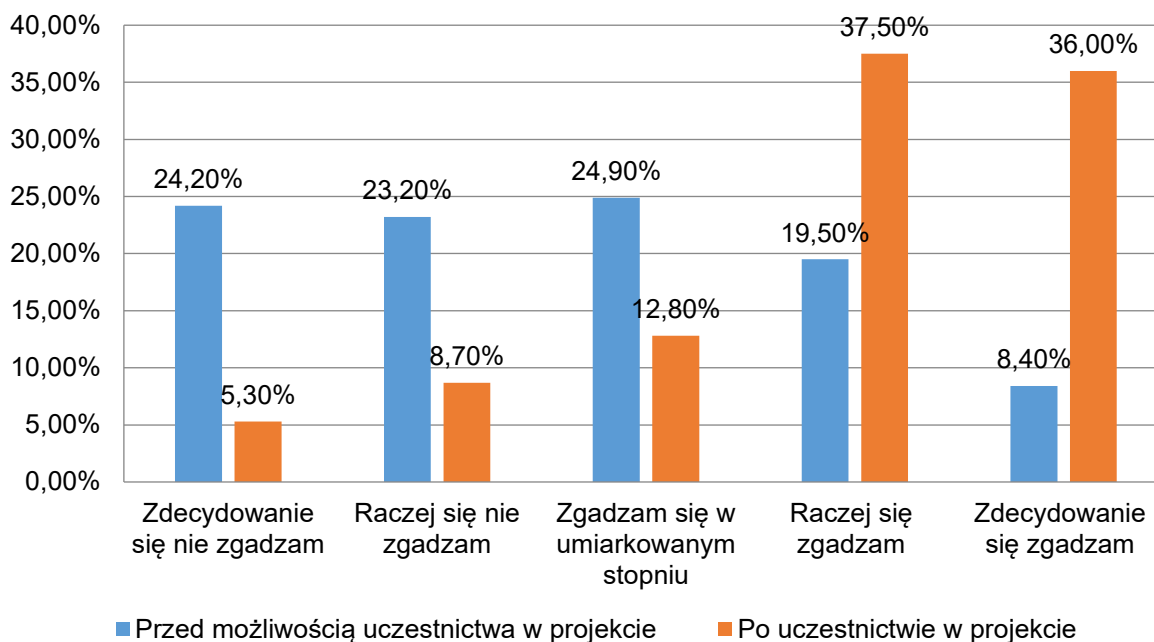

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pozwoliło to nierzadko na zwiększenie elastyczności i dyspozycyjności badanych w kontekście pracy zawodowej oraz podjęcie czy powrót do pracy w pełnym wymiarze godzin. Co więcej, osoby biorące udział w badaniu zwracały również uwagę, że dzięki udziałowi w projekcie stały się spokojniejsze o los dziecka w godzinach pracy, a w konsekwencji – z większym zaangażowaniem i skupieniem wykonywały codzienne obowiązki.

Wzrost nastąpił także w przypadku poziomu dochodów. Przed udziałem w projekcie zaledwie 27,9% respondentów było zadowolonych ze swoich zarobków. Uczestnictwo w nim pozwoliło na ich zwiększenie u aż 73,5% badanych.

Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Byłam zadowolony/a z dochodów, które miałem/am/ Moje dochody wzrosły

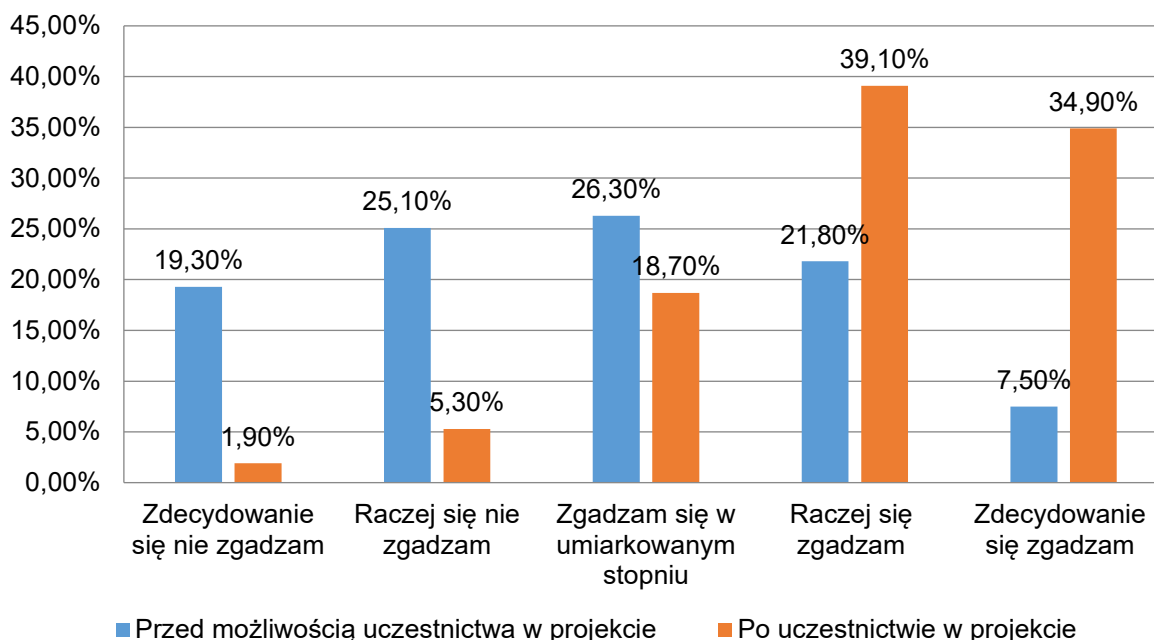

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jak wskazywano, dzięki uczestnictwie w projekcie większość respondentów mogło wrócić do stałej pracy bądź podjąć zatrudnienie, a tym samym zwiększyć poziom dochodów rodziny.

Pozytywne zmiany nastąpiły również w przypadku oceny jakości życia (wzrost z 29,3% do 74,0%).

Wykres 4 W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Uważam, że jakość mojego życia była wysoka

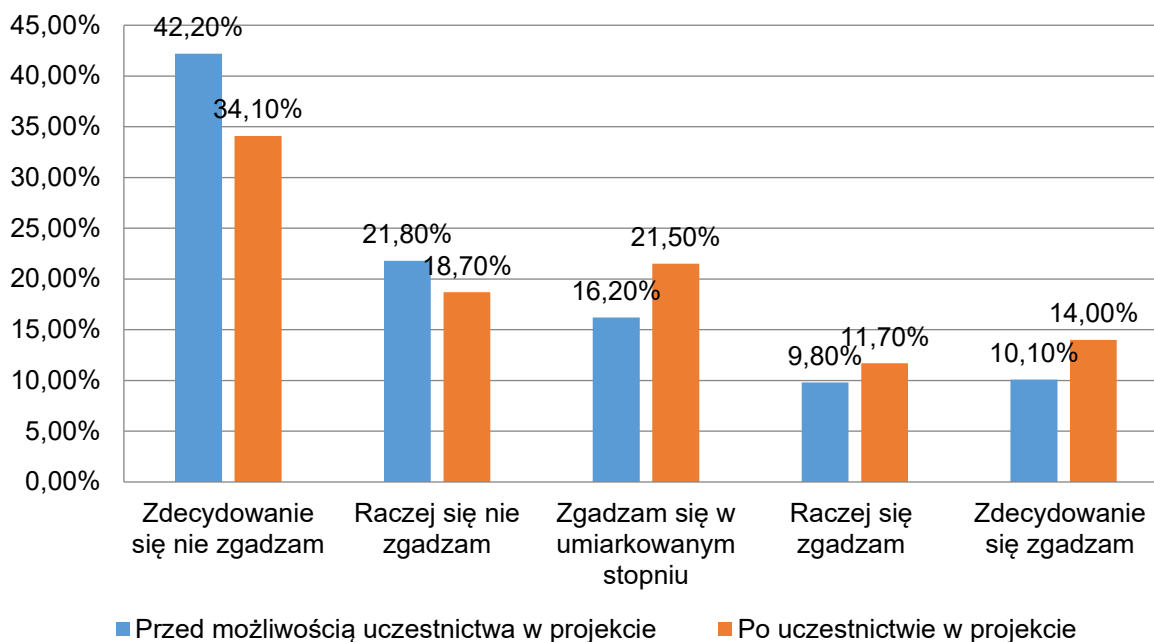
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Uczestnicy badania wskazywali na takie pozytywne skutki w tym zakresie jak:

- Komfort i spokój psychiczny;
- Poprawa materialnego stanu gospodarstwa domowego;
- Satysfakcja z powrotu do/podjęcia pracy;
- Rozwój osobisty;
- Rozwój dziecka związany z funkcjonowaniem w grupie;
- Możliwość znalezienia „chwili dla siebie”;
- Wyższy standard życia.

Najmniej widoczne były różnice w przypadku gotowości do posiadania jeszcze jednego dziecka. Dzięki uczestnictwie w projekcie odsetek uczestników badania deklarujących chęć posiadania większej liczby potomstwa wzrósł z 19,9% do 25,7%.

Wykres 5. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Rozważałem/am posiadanie jeszcze jednego dziecka/ Wsparcie, które jest świadczone składania mnie do posiadania jeszcze jednego dziecka

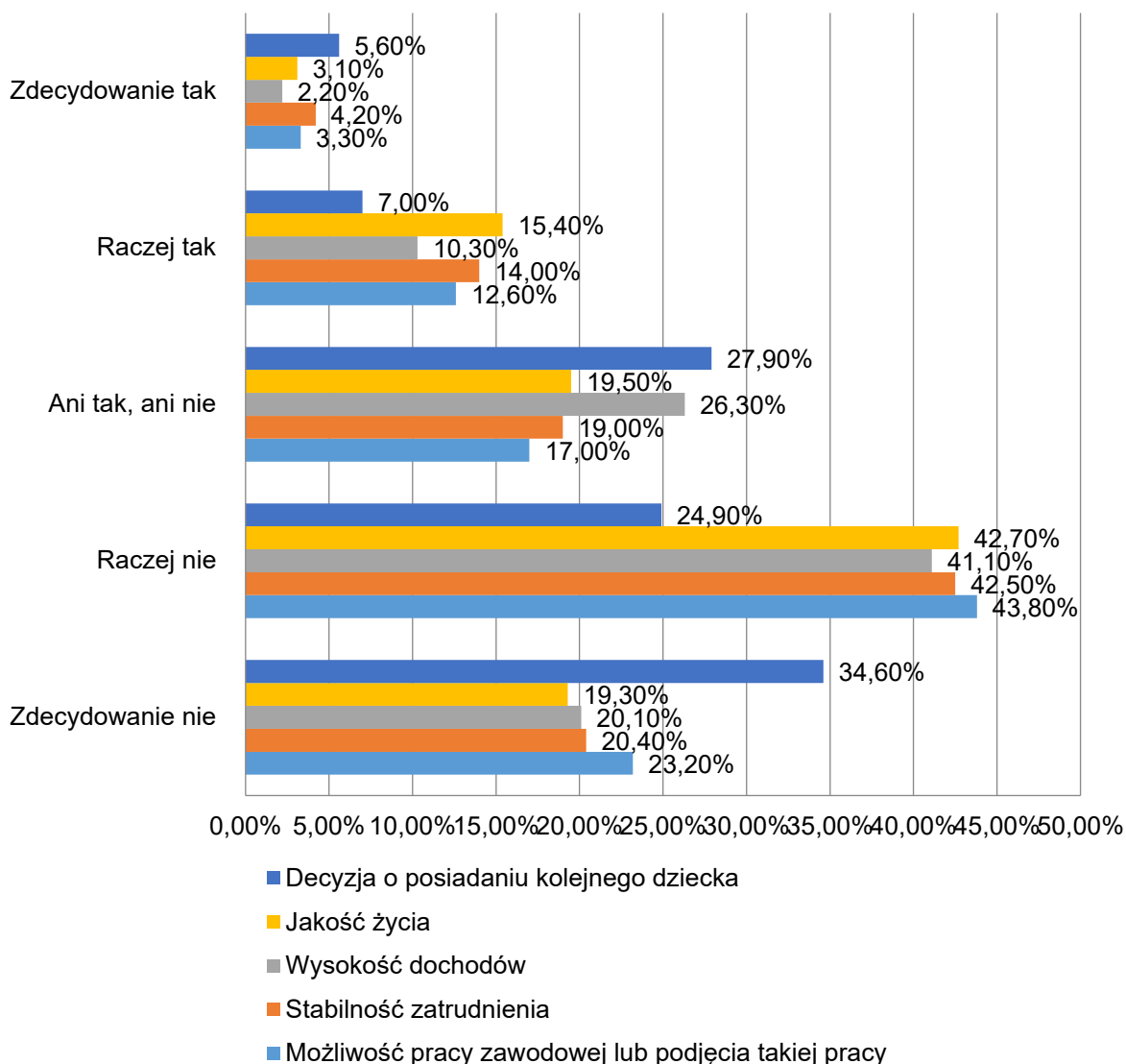

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

W tym przypadku zdania badanych były dość podzielone. Jak nierzadko wskazywano, choć udział w projekcie pozytywnie wpłynął na postrzeganie macierzyństwa – nie jako ograniczenia społecznego i zawodowego, ale również okres, w którym można się rozwijać i zapewnić dziecku odpowiednią opiekę i warunki – to podjęcie decyzji o posiadaniu kolejnego dziecka jest związane z wieloma innymi czynnikami. Część badanych deklarowała jednak, że już planuje posiadanie jeszcze jednego dziecka bądź się go spodziewa.

Jak wskazywano, bez udziału w projekcie większości badanych nie udało się osiągnąć podobnych efektów w żadnej z wymienionych sfer, tj. decyzji o posiadaniu jeszcze jednego dziecka (59,5% odpowiedzi: „Zdecydowanie/raczej nie”), jakości życia (62,0%), poziomu dochodów (61,2%), stabilizacji zawodowej (62,8%) czy możliwość podjęcia pracy (67,0% wskazań).

Wykres 6. Czy bez możliwości skorzystania z projektu był(a)by Pan/i w stanie osiągnąć podobne efekty w następujących zakresach?

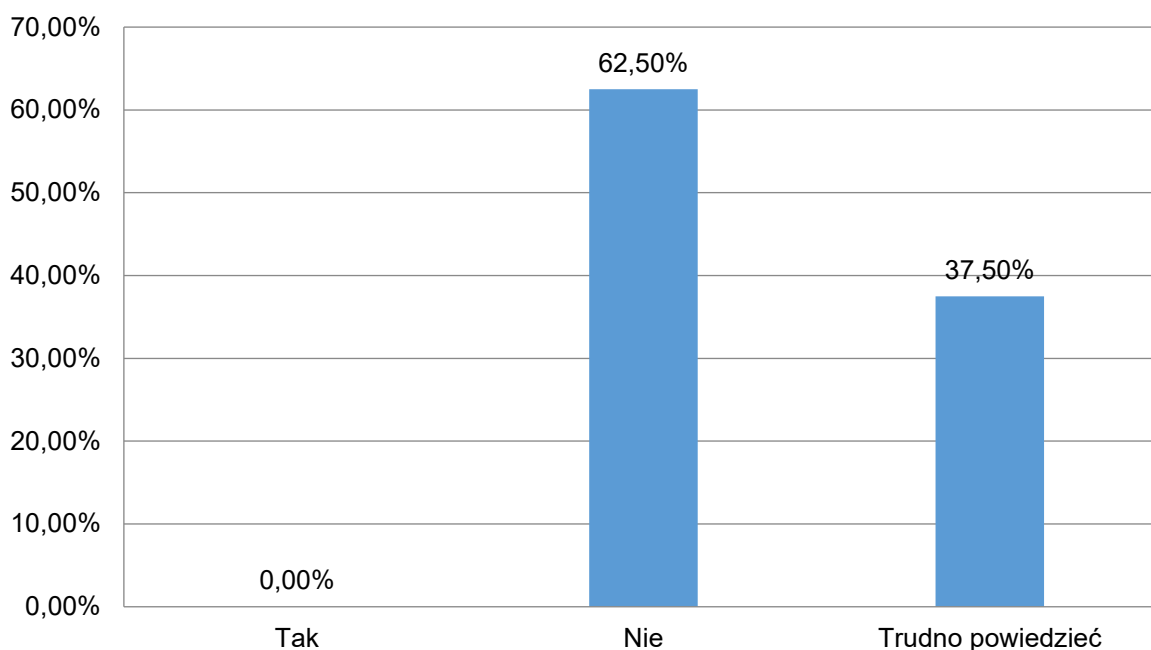

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

Zdecydowana większość, bo aż 62,5% badanych było zdania, że bez wsparcia ze środków otrzymanych w ramach RPOWŚ nie byłoby w stanie osiągnąć efektów zbliżonych do uzyskanych, ze względu na wysokość kosztów związanych z realizacją tego typu działań.

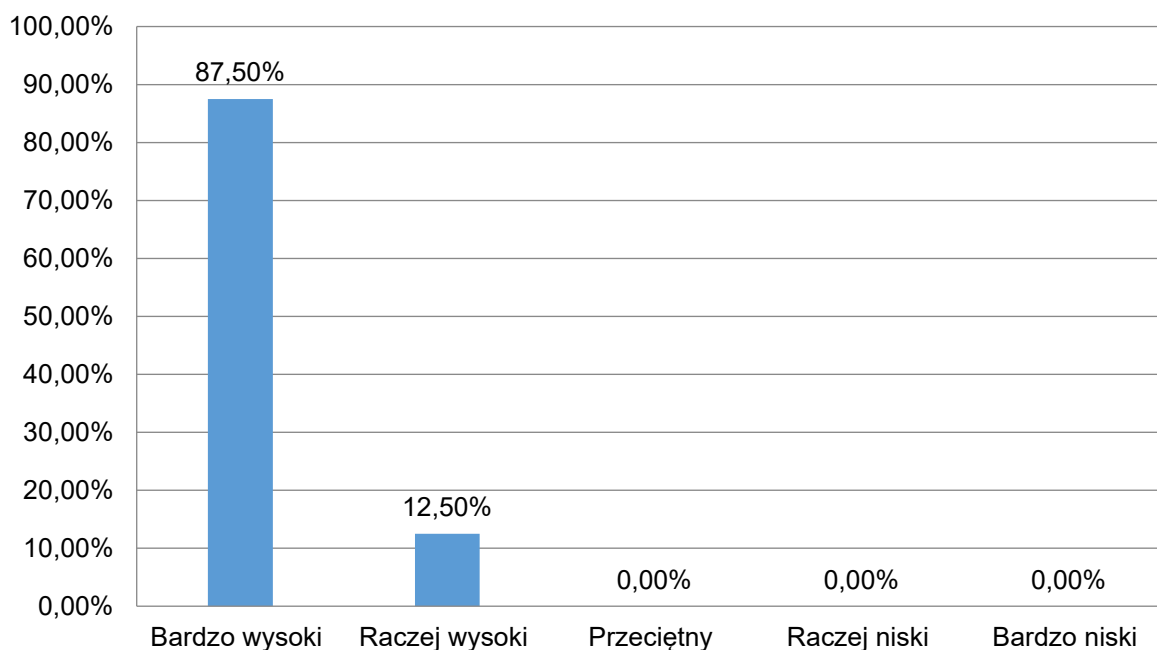
Wykres 7. Czy bez wsparcia ze środków RPOWŚ 2014-2020 byłoby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jak wskazano, realizowane w projektach działania cieszyły się dużym zainteresowaniem odbiorców. 87,5% beneficjentów było zdania, że poziom tego zainteresowania był bardzo wysoki, natomiast 12,5% – raczej wysoki.

Wykres 8. Jaki był poziom zainteresowania odbiorców realizowanymi w projekcie działaniami?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Na tak wysoki poziom zainteresowania odbiorców wpływ miały czynniki takie jak:

- Atrakcyjność formy wsparcia;
- Zapewnienie opieki nad dziećmi dopasowanej do ich potrzeb;
- Umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu urlopu macierzyńskiego;
- Duże zapotrzebowanie na tego typu usługi;
- Niższe koszty związane z opieką nad dzieckiem w porównaniu z innymi ośrodkami.

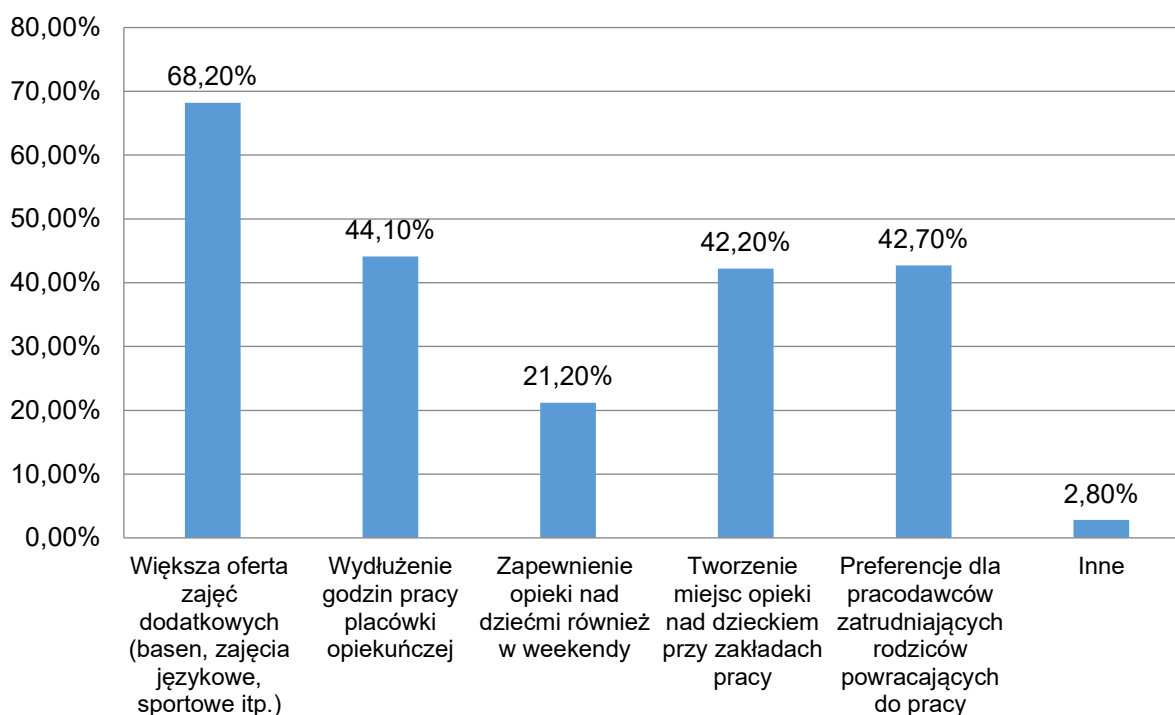

3.1.4. Adekwatność wsparcia RPOWŚ w ramach opieki nad dziećmi do lat 3 w kontekście efektów zatrudnieniowych

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 8

Uczestników badania zapytano kolejno, jakich dodatkowych działań oczekivaliby w zakresie wsparcia opieki nad dziećmi do lat 3. Najwięcej, bo aż 68,2% respondentów wskazało na zwiększenie oferty zajęć dodatkowych, takich jak basen, zajęcia językowe czy sportowe. 44,0% było zdania, że potrzebne jest wydłużenie godzin pracy placówki opiekuńczej, a po ok 42,0% – preferencje dla pracodawców zatrudniających rodziców powracających do pracy oraz tworzenie miejsc opieki nad dzieckiem przy zakładach pracy. Co piąty badany był zdania, że potrzebne jest zapewnienie weekendowej opieki nad dziećmi. Wśród innych odpowiedzi znalazły się wskazania na zwiększenie liczby miejsc w tego typu placówkach, zapewnienie opieki nad dzieckiem w przypadku jego choroby czy pomocy opiekunki w sytuacji, gdy rodzic pracuje zdalnie.

Wykres 9. Jakich dodatkowych działań oczekiwał(a)by Pan/i w zakresie wsparcia opieki nad dziećmi do lat 3?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

Przedstawiciele IP oraz IZ uczestniczący w badaniu TDI wskazywali, że wsparcie oferowane w RPOWŚ w ramach opieki nad dziećmi do lat 3 było satysfakcjonujące w kontekście efektów zatrudnieniowych. Jak podkreślono, proponowane formy pomocy cieszyły się dużym zainteresowaniem beneficjentów, przede wszystkim finansowanie opieki nad dziećmi. Respondenci wskazywali jednak, że zwiększenie środków na wsparcie w tym zakresie przyczyniłoby się do jeszcze większego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, a tym samym – zwiększenia efektywności RPOWŚ. Rekomendowano, by podejmowane do tej pory działania były kontynuowane, a – jeśli to możliwe – ilość środków przeznaczonych na inicjatywy w tym zakresie, rozszerzona.

Raczej stoimy na stanowisku, że to, co się sprawdziło, w tym okresie programowania, żeby w przyszłym okresie było kontynuowane. [...] ja też jestem [tego] prywatnego zdania, że nie ma co zmieniać czegoś, co jest dobre.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Również w tym miejscu warto odwołać się do wyników badań TDI przeprowadzonych z przedstawicielami JST niekorzystającymi z oferowanego w ramach RPOWŚ wsparcia. Jak wskazano wyżej, w większości badanych gmin nie było zapotrzebowania na usługi opiekuńcze dla rodziców z dziećmi do lat 3. Podkreślono natomiast, że nierzadko powrót do aktywności zawodowej okazuje się nieopłacalny ze względu na otrzymywane zasiłki i profity z tytułu posiadania potomstwa:

[Na wzrost aktywizacji zawodowej mogłyby wpłynąć] wyższe wynagrodzenia, generalnie w kraju, gdyby praca się bardziej opłacała niż przebywanie z dzieckiem, [...] taki ekonomiczny impuls. A drugie, to generalnie poprawa gospodarki, [...] pojawienie się dużo większej liczby miejsc pracy. Sama opłacalność, w wielu przypadkach branie 500+ i jakichś tam zasiłków, a praca za minimalne wynagrodzenie, to okazuje się, że to są niewielkie różnice.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami JST, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020.

Konieczna jest zatem zmiana polityki, tj. zapewnienie wyższych wynagrodzeń w stosunku do środków możliwych do uzyskania od państwa.

3.1.5. Skuteczność wdrażania interwencji w kontekście stopnia realizacji poszczególnych wskaźników

Spośród wskaźników odnoszących się do działania 8.1 na dzień 30.09.2020 r. udało się zrealizować wartość docelową dla wskaźnika: Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie.

Tabela 5 Wartości wskaźników działania 8.1 na dzień 30.09.2020 r.

	Wartość docelowa wskaźnika dla 2023 r.	Realizacja wskaźnika na dzień 30.09.2020 r.	% realizacji wartości docelowej wskaźnika dla 2023 r. na dzień 30.09.2020 r.
Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	1 166	1 216	104,29
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	1 296	813	62,73
Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie po opuszczeniu programu	90%	323	49,19
Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	90%	400	91,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.

3.1.6. Formy wsparcia charakteryzujące się największym oraz najmniejszym zainteresowaniem

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

37,5% badanych wskazało, że w trakcie realizacji projektu napotkali na czynniki ułatwiające jego realizację. Wśród wymienionych znalazły się: duże zapotrzebowanie na realizowany projekt oraz pozytywne podejście uczestników, jak również dobra, bezproblemowa współpraca z Urzędem Marszałkowskim.

Tylko w przypadku jednego projektu natrafiono na czynniki ograniczające możliwość jego realizacji związane z ewentualnym spełnieniem parytetów (12,5% ogółu odpowiedzi). Jak wskazano, tylko w niewielkim stopniu utrudniały one przeprowadzenie zamierzonych działań i bez większych problemów zostały one rozwiązane. W pozostałych przypadkach tego typu czynniki nie występowały.

Analiza wyników badania TDI

Jeśli chodzi o wsparcie oferowane w ramach OP 8, przedstawiciele IP oraz IZ biorący udział w badaniu TDI wskazali, że najbardziej adekwatnym rodzajem pomocy było finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi, w tym przez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u opiekuna dziennego bądź przez pokrycie kosztów wynagrodzenia niani. Podkreślano również, że sytuacja pandemiczna nie będzie miała prawdopodobnie większego wpływu na ten obszar wsparcia.

Wskazano ponadto, że (podczas dwóch ostatnich naborów) największym utrudnieniem dla tworzenia form opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ była niewystarczająca alokacja środków:

[...] nie realizujemy tych celów, w takim zakresie, w jakim moglibyśmy, gdyby tych pieniędzy było trochę więcej. Moglibyśmy objąć wsparciem większą ilość beneficjentów, dotrzeć do szerszej grupy docelowej i tym samym te cele realizować w sposób szerszy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Natomiast czynnikiem wspierającym osiągnięcie założonych celów była promocja tych projektów, które realizowane były w partnerstwie. Tego typu działania charakteryzuje bowiem przeważnie wyższa skuteczność:

Czasami, są ludzie, którzy nie mają doświadczenia w realizacji tego typu projektów, potrzebują [...] wsparcia, kogoś, kto miał już z tym do czynienia [...], wszystkie kwestie [problemowe] można rozwiązywać, w taki właśnie sposób, kooperacji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.1.7. Przypadki rezygnacji z realizacji projektów lub nie ubiegania się o dofinansowanie

W ramach przedmiotowego badania nie zidentyfikowano przypadków realizacji projektów lub nie ubiegania się o dofinansowanie.

3.1.8. Analiza stopnia osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)”

Wskaźnik: „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)” odnosi się do: „trwałości funkcjonowania nowych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 utworzonych dzięki EFS, (którą) należy rozumieć jako gotowość do świadczenia opieki nad dziećmi w ramach utworzonych miejsc. Trwałość należy zweryfikować po 2 latach od daty zakończenia realizacji projektu”¹³.

Wyłącznie w przypadku jednego z analizowanych projektów, których celem było utworzenie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 nie udało się utrzymać pierwotnej liczby miejsc 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (gdzie wskaźnik wyniósł 78% funkcjonujących miejsc). Ponadto w przypadku jednego z projektów odnotowano dodatkowe zwiększenie liczby miejsc opieki nad dzieckiem (wskaźnik na poziomie 167%).

---

¹³ https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/2275/wytyczne_nr_13_220415_zal_2.pdf

Tabela 6 Analiza stopnia osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)

	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	100% utworzonych miejsc funkcjonujących dwa lata po otrzymaniu wsparcia
Projekt 1	24	24	100%
Projekt 2	6	6	100%
Projekt 3	25	25	100%
Projekt 4	14	14	100%
Projekt 5	15	15	100%
Projekt 6	67	52	78%
Projekt 7	40	40	100%
Projekt 8	15	25	167%
Suma	206	201	98%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego oraz badania ankietowego CAWI/CATI z beneficjentami działania 8.1.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach Działania 8.1

W badaniu CAWI/CATI z beneficjentami projektów realizowanych w ramach OP 8.1 wzięło udział 8 osób. Każda z reprezentowanych przez respondentów instytucji utworzyła nowe miejsca opieki nad dziećmi do lat 3. Spośród nich po 2 latach od momentu utworzenia działało od 6 do 52 tego typu miejsc (średnio 25,1 miejsc).

W odniesieniu do 2 projektów liczba utworzonych miejsc była inna niż pierwotnie zakładana wartość docelowa. W jednym przypadku wskazano, że część z nich nie funkcjonowała, a beneficjent nie był zobligowany do utrzymania wszystkich miejsc, w drugim natomiast liczbę tą zwiększono z powodu zmiany przepisów dotyczących liczby osób przypadających na określoną powierzchnię.

3.1.9. Formy wsparcia, które w największym oraz najmniejszym stopniu przyczyniły się do realizacji powyższego wskaźnika rezultatu długoterminowego

Formy wsparcia, które w największym stopniu wpłynęły na realizację wskaźnika to dotacje bezzwrotne, dzięki którym utworzono miejsca opieki nad dzieckiem do lat 3 w gminach, w których wcześniej były one niedostępne (lub było ich zbyt mało w stosunku do potrzeb).

3.1.10. Efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3 (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów)

W ramach działania 8.1 zrealizowano 8 projektów, których celem było utworzenie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, na łączną kwotę 5 867 587,35 zł. W ramach przedmiotowych projektów utworzono 206 miejsc opieki, których średni koszt wyniósł 28 483,43 zł.

Tabela 7 Efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3

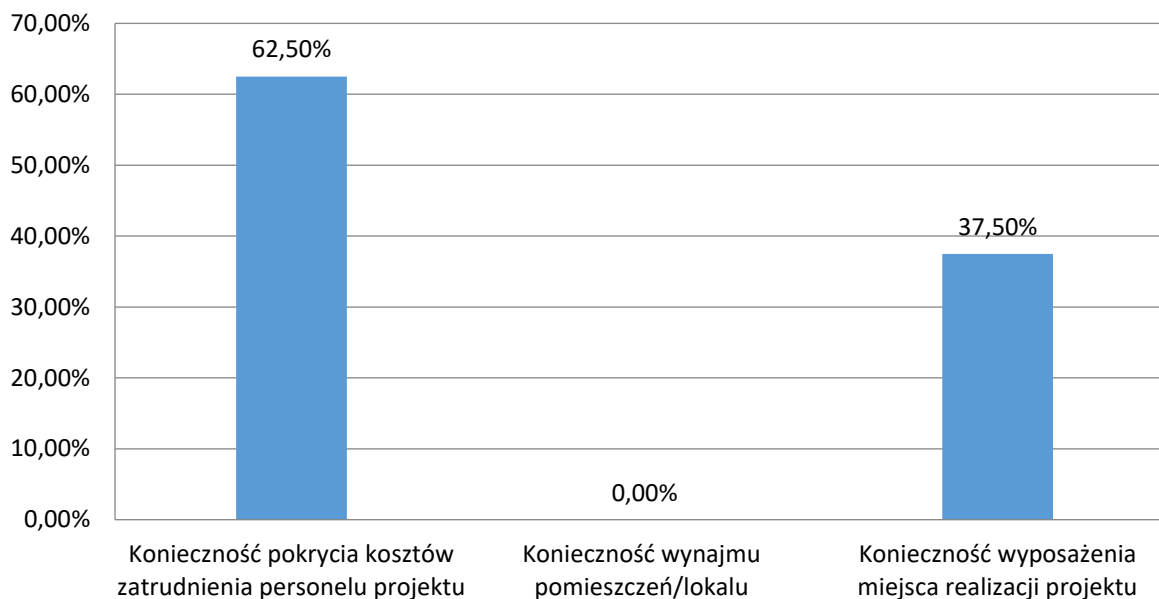
Efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3	
Liczba projektów	• Ogółem: 8
Wartość projektów	• Ogółem: 5 867 587,35 zł
Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	• 206
Efektywność kosztowa (koszt utworzenia jednego miejsca)	• 28 483,43 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

Na kosztowność realizowanych przez badanych beneficjentów projektów w największym stopniu wpływały: konieczność pokrycia kosztów zatrudnienia personelu projektu (62,5% ogółu odpowiedzi) oraz potrzeba wyposażenia miejsca realizacji projektu (37,5%).

Wykres 10. Jakie czynniki w największym stopniu wpłynęły na kosztowność projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

3.2. OCENA EFEKTÓW DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH OSI PRIORYTETOWEJ 10. OTWARTY RYNEK PRACY RPOWŚ 2014-2020

3.2.1. Skuteczność oferowanego wsparcia w kontekście osiągnięcia celów szczegółowych

OP 10 stanowi oś jednofunduszową (EFS) obejmującą Cel Tematyczny (CT) 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników. Priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowej^{14j}:

- **„Priorytet inwestycyjny 8i.** dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników:
  - Cel szczegółowy: Wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które poszukują zatrudnienia oraz poprawa sytuacji zawodowej osób pracujących.
- **Priorytet inwestycyjny 8iii.** praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.
  - Cel szczegółowy 1. Zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby bezrobotne i bierne zawodowo.
  - Cel szczegółowy 2: Zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby odchodzące z rolnictwa.
  - Cel szczegółowy 3. Wzrost liczby nowopowstałych miejsc pracy w mikroprzedsiębiorstwach dzięki interwencji priorytetu.
- **Priorytet inwestycyjny 8v.** przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.
  - Cel szczegółowy: Wzrost adaptacyjności MŚP w regionie, będący wynikiem zrealizowanych usług rozwojowych¹⁵.

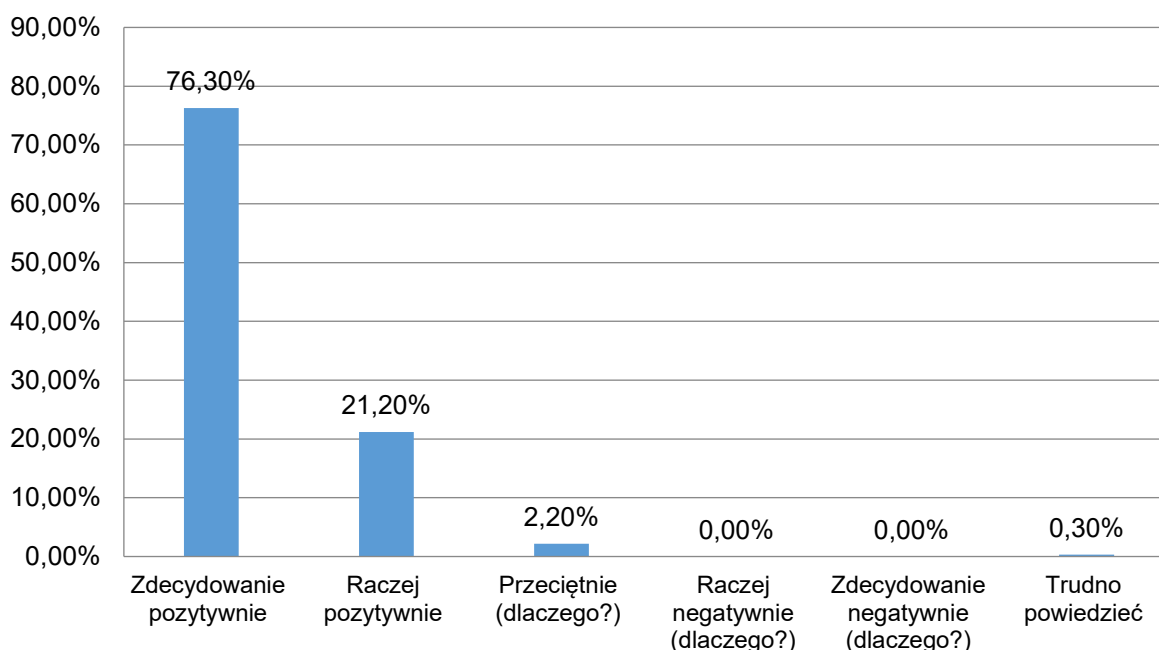
¹⁴ RPOWŚ 2014-2020-wersja 10 przyjęty decyzją KE C(2020) 9205 z 14.12.2020.

¹⁵ Ibidem.

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Pracodawcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10, bardzo wysoko oceniali efekty projektu. Ponad ¾ respondentów wskazało na zdecydowanie pozytywną ocenę, a kolejne 21,2% – na raczej pozytywną. Jedynie 2,2% badanych efektywność projektu oceniło przeciętnie, co miało związek przede wszystkim z nienajlepszym poziomem szkolenia bądź niedopasowaniem jego tematyki do potrzeb firmy.

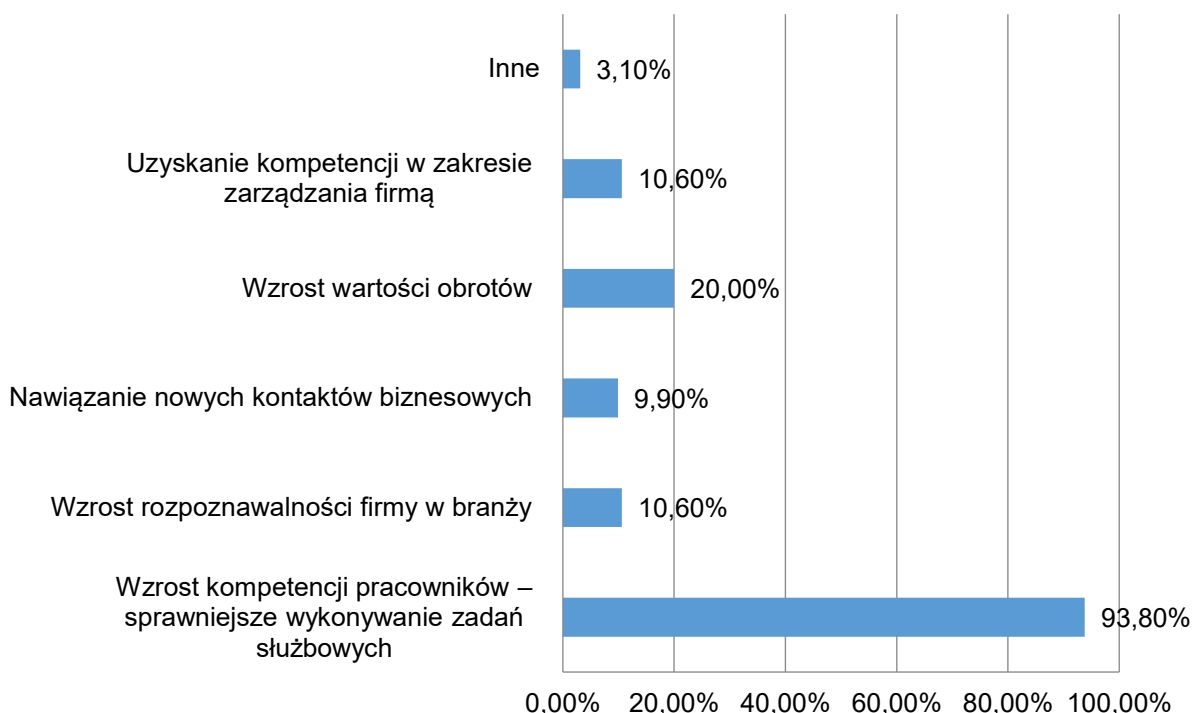
Wykres 11. Jak oceniają Państwo efekty projektu, z którego Państwo skorzystali?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Do uzyskanych efektów należały przede wszystkim wzrost kompetencji pracowników przekładający się na sprawniejsze wykonywanie zadań służbowych (93,8%) oraz wzrost wartości obrotów (20,0%). Średnio co dziesiąty respondent wskazywał odpowiednio na wzrost rozpoznawalności firmy w branży, uzyskanie kompetencji w zakresie zarządzania firmą czy nawiązanie nowych kontaktów biznesowych. Wśród innych odpowiedzi wymieniano przede wszystkim zwiększenie zatrudnienia w firmie, rozszerzenie zakresu oferowanych usług czy wyrównanie szans dla osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 12. Jakie efekty osiągnęli Państwo w wyniku udziału w projekcie?

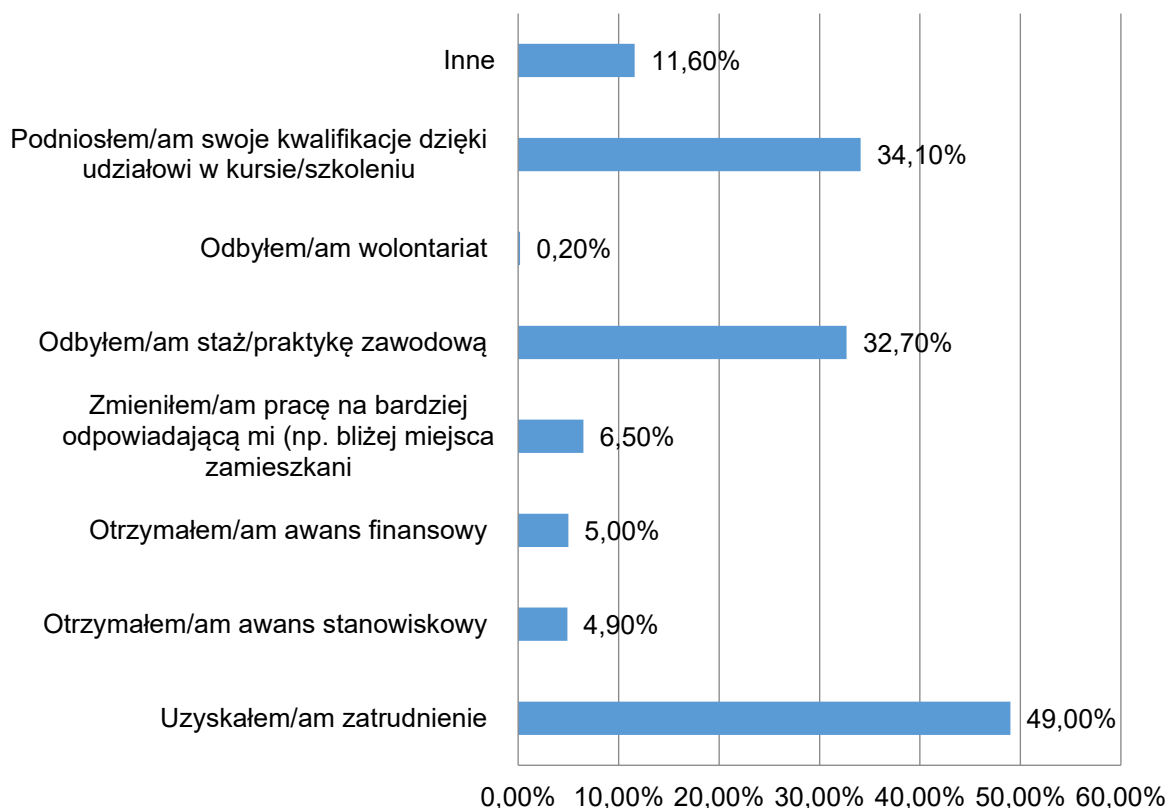

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Uczestnicy działań realizowanych w ramach 10.1 i 10.2

Uczestnicy działań realizowanych w ramach Działania 10.1 i 10.2 zostali zapytani o efekty osiągnięte przez nich w wyniku udziału w projekcie. Blisko połowa badanych wskazała, że uczestnictwo w projekcie pozwoliło im na zdobycie zatrudnienia, a średnio co trzecia osoby deklarowała podniesienie swoich kwalifikacji zawodowych oraz odbycie stażu czy praktyki zawodowej. Wśród innych odpowiedzi znalazły się głównie wskazania na otwarcie własnej działalności gospodarczej. Część respondentów deklarowała jednak, że udział w projekcie nie przyniósł większych efektów lub były one jedynie krótkotrwałe.

Wykres 13. Jakie efekty osiągnął/osiągnęła Pan/i w wyniku uczestnictwa w projekcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

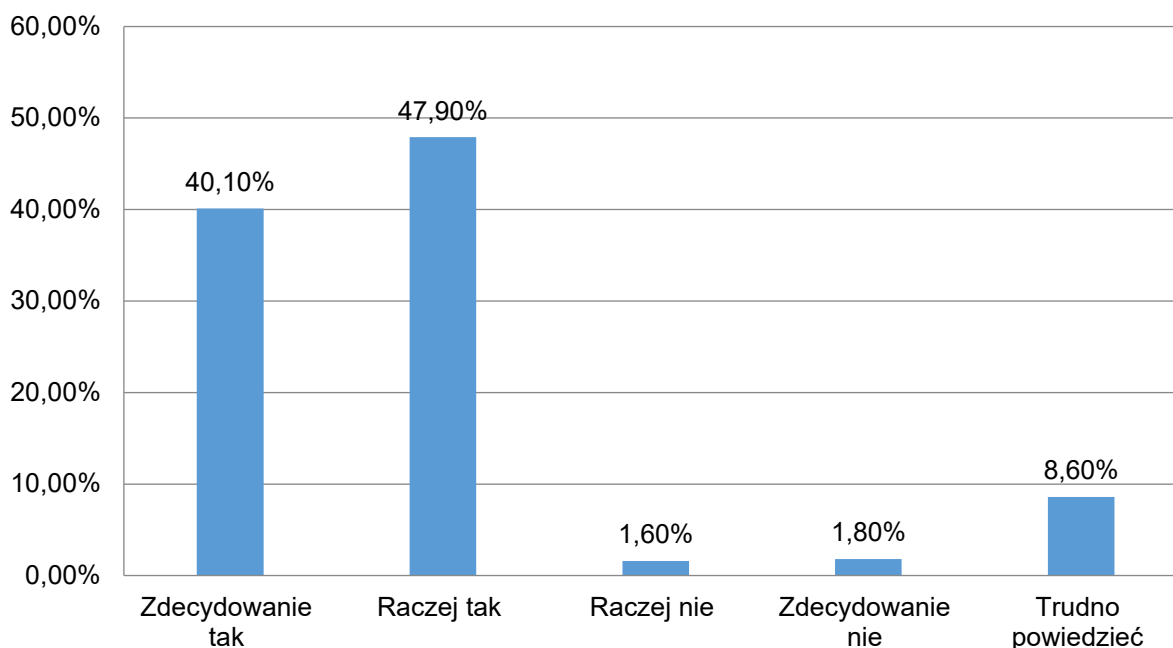
Wśród działań realizowanych w ramach projektu, które zdaniem badanych miały największy wpływ na osiągnięcie wskazanych efektów, znalazły się m.in.:

- Udział w kursie lub szkoleniu;
- Dofinansowanie do otworzenia działalności;
- Podniesienie kwalifikacji;
- Pomoc w znalezieniu pracy.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Zdecydowana większość, bo aż 88,0% badanych wskazało, że otrzymane w ramach projektu wsparcie odpowiadało na ich potrzeby w zakresie aktywności zawodowej.

Wykres 14. Czy wsparcie, które otrzymał/a Pan/i w ramach projektu odpowiada na Pana/i potrzeby w zakresie aktywności zawodowej?

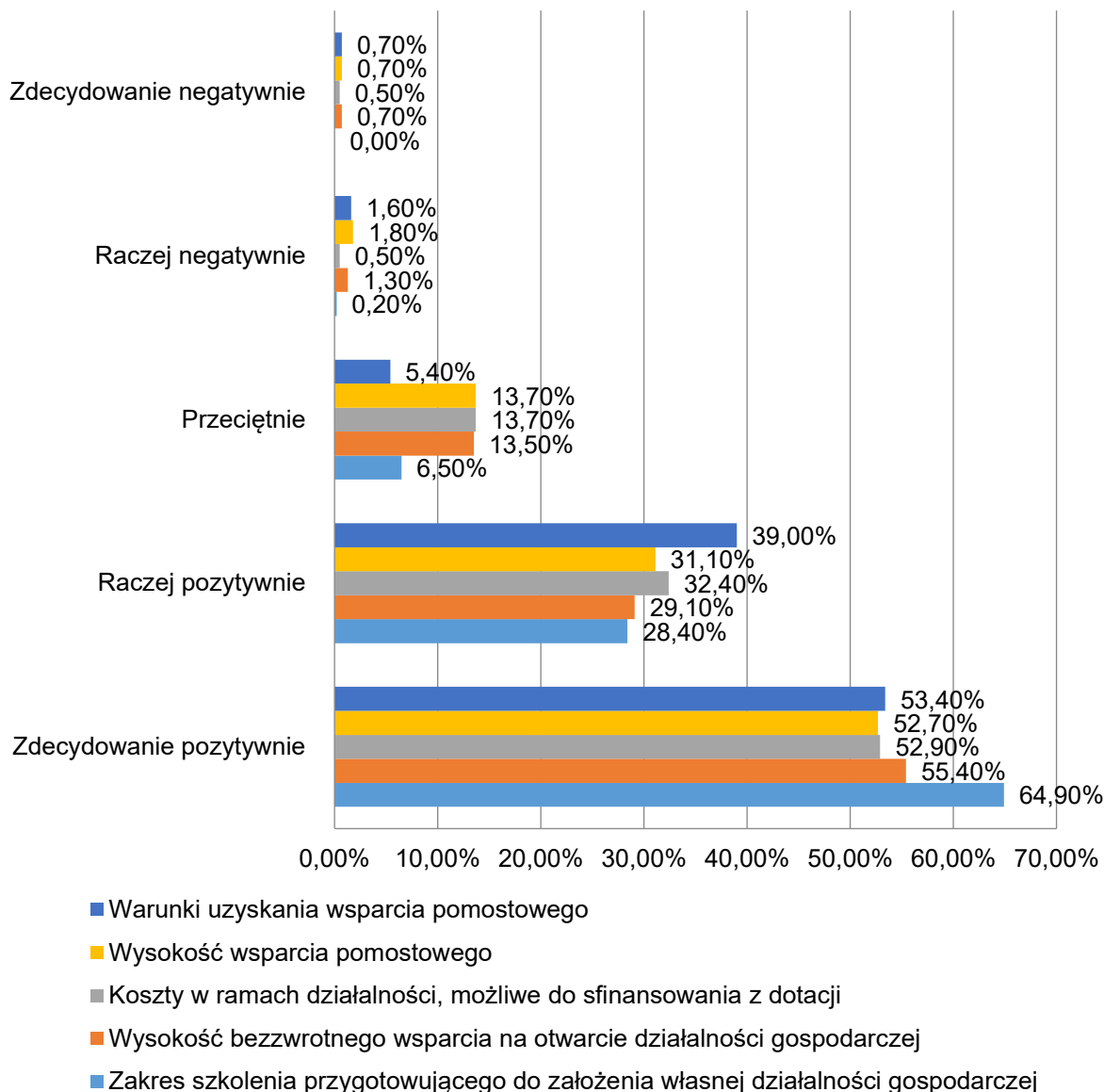

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Respondenci, którzy udzielili odpowiedzi przeczącej, jako przyczyny podawali przede wszystkim na zbyt niskie finansowanie w stosunku do potrzeb. Pojawiały się również pojedyncze wskazania na dużą konkurencję i brak możliwości rozwojowych oraz zbyt wysokie koszty utrzymania firmy w stosunku do osiąganego zysku.

Badani zostali następnie poproszeni o ocenę otrzymanego wsparcia. Ogółem uzyskaną w ramach Programu pomoc oceniano pozytywnie, najwyższe oceny wskazywały na wysokość bezzwrotnego wsparcia na otwarcie działalności gospodarczej (64,9% ocen zdecydowanie pozytywnych) i koszty w ramach działalności, możliwe do sfinansowania z dotacji (55,4%).

Wykres 15. Jak ocenia Pan/i wsparcie, które zostało Panu/i udzielone?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Respondenci wskazywali, że w ramach szkolenia przygotowującego do założenia własnej działalności gospodarczej zabrakło zagadnień związanych z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyki prawno-administracyjnej. Pojawiały się odpowiedzi dotyczące marketingu, budowania marki, tworzenia profilu biznesowego, pozyskiwania i utrzymania klienta, informacji nt. finansowania inwestycji i pozyskiwania środków na dalszy rozwój.

Badanych zapytano następnie, które potrzeby w zakresie wsparcia aktywności zawodowej nie zostały w ich przypadku zaspokojone. Najczęściej wskazywano na

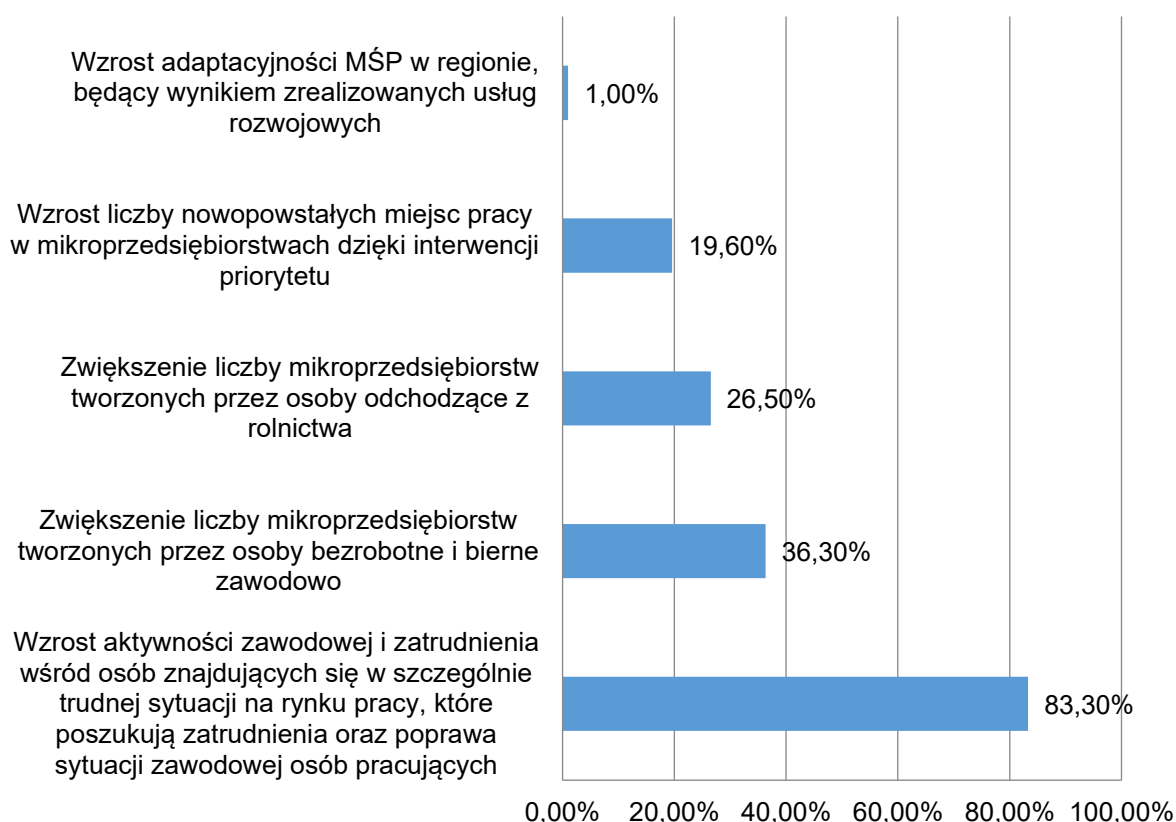
niemożność zakupu sprzętu czy wyposażenia oraz uiszczenia opłat ZUS, a także na braki dotyczące szkoleń, doradztwa i mentoringu, w tym udzielanych w trakcie prowadzenia działalności.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

W badaniu CAWI/CATI z beneficjentami projektów realizowanych w ramach OP 10 wzięły udział 102 osoby.

Respondenci zostali zapytani o to, jakie cele zostały przez nich osiągnięte w ramach realizowanego projektu. Najczęściej wskazywano na wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które poszukują zatrudnienia oraz poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących (83,3% odpowiedzi). 37,5% beneficjentów wskazało na zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby bezrobotne i bierne zawodowo, a 27,3% – na zwiększenie liczby mikroprzedsiębiorstw tworzonych przez osoby odchodzące z rolnictwa. Średnio co piąty badany był zdania, że dzięki realizacji projektu nastąpił wzrost liczby nowopowstałych miejsc pracy w mikroprzedsiębiorstwach poprzez interwencję priorytetu.

Wykres 16. Jakie cele osiągnęli Państwo w ramach realizowanego projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem skuteczności najlepiej oceniano wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, które poszukują zatrudnienia oraz poprawę sytuacji zawodowej osób pracujących (78,4% wskazań na odpowiedzi: „Zdecydowanie/raczej skuteczne”).

Analiza wyników badania TDI

Badani przedstawiciele IP oraz IZ podkreślali, że trudno wskazać, które formy wsparcia oferowane w ramach OP 10 miały największy, a które najmniejszy wpływ na realizację celów tej osi. Podkreślano, że podejmowane działania miały charakter kompleksowy, a wybór formy pomocy uzależniony był od potrzeb rozeznaczonych u danego beneficjenta. Ogółem wskazano jednak, że największym zainteresowaniem cieszyły się działania nastawione na wsparcie samozatrudnienia i dostępności zawodowej, a różnice te wynikały z poziomu efektywności danego rodzaju wsparcia:

[...] jeśli chodzi o te formy wsparcia, które miały największy wpływ na realizację celów [...], to wydaje mi się, że oczywiście mowa o wsparciu samozatrudnienia i dostępności zawodowej, ponieważ te formy najbardziej były wykorzystywane [...] przez beneficjentów [...], natomiast [...] mniejszy wpływ [...] miał zwrot adaptacyjności przedsiębiorstw z racji tego, że, firmy [były wyraźnie] mniej zainteresowane [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Wskazywano również na zainteresowanie beneficjentów stażami, praktykami oraz jednorazowym przyznaniem środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Respondenci spodziewali się, że w związku z pandemią koronawirusa może nastąpić zmiana w dotychczasowych tendencjach, objawiająca się przede wszystkim wzrostem liczby osób bezrobotnych. Wiele firm zamknęło, w związku z tym konieczne będzie wsparcie zarówno osób pozostających bez pracy, m.in. poprzez przekwalifikowania, jak i przedsiębiorców. Trudno jednak przewidywać, jak rozwinie się sytuacja i jak bardzo zmieni ona dotychczasowy rynek pracy. Jak wskazano, już obserwowany był wzrost zainteresowania elastycznymi formami zatrudnienia, przede wszystkim w zakresie pracy zdalnej, które dotychczas nie cieszyły się dużą popularnością. Większe było również zainteresowanie wsparciem wolontariatu.

Zmiany nastąpiły również jeśli chodzi o wsparcie szkoleniowe czy doradcze:

[...] wszystkie te formy wsparcia, jak szkolenia, miały charakter stacjonarny. Trzeba było jakby zmienić zasady rekrutacji, zmienić regulamin i dostosować do warunków, czyli przejść na szkolenia w większości zdalne. Jak również całą rekrutację trzeba było przeprowadzać zdalnie [...] myślę, że takie zdalne szkolenia zostaną z nami już i będzie opcja wyboru, czy to będą szkolenia stacjonarne czy zdalnie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.2. czynniki przyczyniające się i utrudniające realizację celów osi

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Do czynników ułatwiających osiągnięcie wskazanych wyżej efektów należały przede wszystkim atrakcyjność szkoleń i przygotowanie merytoryczne prowadzących, a także otrzymane dofinansowanie do szkoleń czy kursów. Wskazywano również na zdobycie nowych kwalifikacji i umiejętności.

Natomiast do czynników utrudniających zaliczano głównie względy finansowe, niesatysfakcjonującą organizację lub poziom części szkoleń, trudności z dokumentacją czy niedopasowanie treści szkolenia do faktycznych potrzeb.

Uczestnicy działań realizowanych w ramach OP Działania 10.1 i 10.2

Do czynników ułatwiających osiągnięcie tego typu wyników zaliczano własną ambicję, chęć rozwoju i ciężką pracę, ale także dofinansowanie, wysoki poziom kursu/szkolenia oraz dobrą organizację i miłą atmosferę. Wskazywano również na profesjonalizm kadry i dobre przygotowanie merytoryczne.

Jako ograniczenia wskazywano z kolei na obciążenia biurokratyczne, braki w doświadczeniu zawodowym czy brak funduszy na dalszy rozwój. Pojawiły się również odpowiedzi związane z brakiem czasu na uczestnictwo w kursach czy szkoleniach lub nieotrzymaniem propozycji zatrudnienia po odbyciu stażu. Problemami w tym zakresie były również dojazdy, brak atrakcyjnych ofert pracy czy utrudnienia spowodowane pandemią COVID-19.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Wśród czynników umożliwiających osiągnięcie wskazanych wyżej efektów wymieniano przede wszystkim zapewnione w ramach Programu wsparcie finansowe oraz pomoc merytoryczną. Pojawiały się również odpowiedzi wskazujące na konkurencyjność przedsiębiorstwa, ale też determinację i ciężką pracę beneficjentów.

Do czynników utrudniających beneficjentom osiągnięcie pożądaných efektów należały z kolei głównie: wysoka konkurencja, brak środków finansowych, skutki pandemii COVID-19 oraz brak popytu i niskie zyski. Wskazywano też na trudności biurokratyczne czy niewłaściwą lokalizację oraz czynniki losowe/osobiste.

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Wśród czynników ułatwiających osiągnięcie tego typu wyników wymieniano przede wszystkim dofinansowanie szkoleń/kursów oraz dobre merytoryczne ich przygotowanie, a dzięki temu – możliwość poszerzenia wiedzy i zdobycia nowych kwalifikacji.

Do czynników utrudniających osiągnięcie wymienionych wyżej efektów znalazły się natomiast: wysokie koszty szkolenia, brak czasu na ćwiczenia utrwalające zdobytą wiedzę i umiejętności, a także zbyt duża ilość materiału do przyswojenia w stosunku do czasu i możliwości, komplikacje związane z sytuacją pandemiczną oraz niewystarczające przygotowanie części prowadzących.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Wśród czynników ułatwiających osiągnięcie wymienionych efektów wskazywano przede wszystkim na adekwatne do indywidualnych potrzeb każdego z uczestników projektu formy wsparcia, takie jak indywidualne doradztwo zawodowe, kompleksowe indywidualne pośrednictwo pracy, szkolenia zawodowe, staże zawodowe oraz dostęp do pośrednika pracy czy doradcy zawodowego w razie potrzeb.

Natomiast osiągnięcie wskazanych celów utrudniały czynniki takie jak niska motywacja części uczestników, brak/niewystarczająca liczba deklaracji zatrudnienia składanych przez pracodawców, brak wystarczającej ilości środków finansowych na pokrycie kosztów pośrednich, wkładu własnego czy zbyt niskie wynagrodzenie za odbywanie staży zawodowych.

Analiza wyników badania TDI

Wskazano, że do sukcesu realizacji celów OP 10 przyczyniła się kompleksowość udzielanego wsparcia i możliwość wyboru odpowiedniego rodzaju pomocy w zależności od potrzeb. Zaletą było również odpowiednie sformułowanie regulaminu, zdefiniowanie operacji i zaplanowanie wsparcia. Utrudnienie w realizacji tych celów

stanowiła natomiast niewystarczająca w stosunku do potrzeb alokacja środków, a także zmiany w dokumentacji:

[Problem stanowiły] wytyczne, [...] które zmieniają się, są w nich czasami jakieś nieścisłości, musimy czekać na interpretację, [co powoduje] wydłużenie wszystkich terminów [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Zdarzały się ponadto trudności związane z rekrutacją określonej grupy beneficjentów.

Jeśli chodzi o sposób minimalizacji wpływu negatywnych czynników, wskazano na ustabilizowanie przepisów i usprawnienie przepływu informacji:

[...] żeby ten przepływ informacji był na tyle dokładny, czytelny, z wyprzedzeniem oczywiście, żebyśmy my jako instytucja mieli czas na przygotowanie, na wdrożenie, żeby to nie odbywało się w ten sposób, że mamy terminy, ogłaszamy konkurs, a pewne rzeczy są wyjaśniane jeszcze na poziomie dajmy na to Ministerstwa czy instytucji zarządzającej [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.3. Średni koszt jednostkowy oraz efektywność kosztowa (stosunek poniesionych nakładów do osiągniętych rezultatów) poszczególnych form wsparcia

Średni koszt jednostkowy dotacji na rozpoczęcie działalności wynosi 121 707, 77 zł w aspekcie wsparcia przyznawanego w ramach działania 10.1; 283 375,38 zł w ramach działania 10.2 oraz 46 758,33 zł w ramach działania 10.4. Z kolei średni koszt jednostkowy wsparcia mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi w programie wynosi 47 920,40 zł.

Tabela 8 Średni koszt jednostkowy poszczególnych form wsparcia

Działanie	Liczba dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej	Wartość projektów ogółem	średni koszt jednostkowy
10.1.	1686	205 199 308,62 zł	121 707,77 zł
10.2.	56	15 869 021,29 zł	283 375,38 zł
10.4.	3339	156 126 054,68 zł	46 758,33 zł
Działanie	Liczba mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw objętych usługami rozwojowymi w programie	Wartość projektów ogółem	średni koszt jednostkowy
10.5.	1621	77 678 970,69 zł	47 920,40 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Beneficjentów wsparcia spytano również o to, jaka ich zdaniem powinna być optymalna kwota bezzwrotnego wsparcia na otwarcie działalności gospodarczej. Wskazywano na finansowanie wysokości od 15 000 do 500 000 zł. W przybliżeniu średnia wymagana kwota dofinansowania wyniosła 81 000 zł, przy czym niejednokrotnie podkreślano, że kwestia ta powinna być uzależniona od rodzaju prowadzonej działalności.

Jak wskazywano, wysokość dotacji nie pozwoliła na opłacenie takich niezbędnych kosztów jak opłata za wynajem nieruchomości, kosztów związanych z transportem (zakup auta, paliwo itp.) czy zakup potrzebnych towarów i urządzeń. Pojawiły się również odpowiedzi wskazujące na opłatę ZUS i zapewnienie pensji pracownikom.

Jeśli chodzi o wysokość wsparcia pomostowego, która byłaby wystarczająca z punktu widzenia przedsiębiorców, wskazywano na kwoty od 1 000 do nawet 600 000 zł. Średnia wysokość potrzebnego wsparcia po zaokrągleniu wyniosła 35 900 zł. Podobnie jak w przypadku wysokości dotacji wskazano, że powinna zostać wzięta pod uwagę charakterystyka danej działalności.

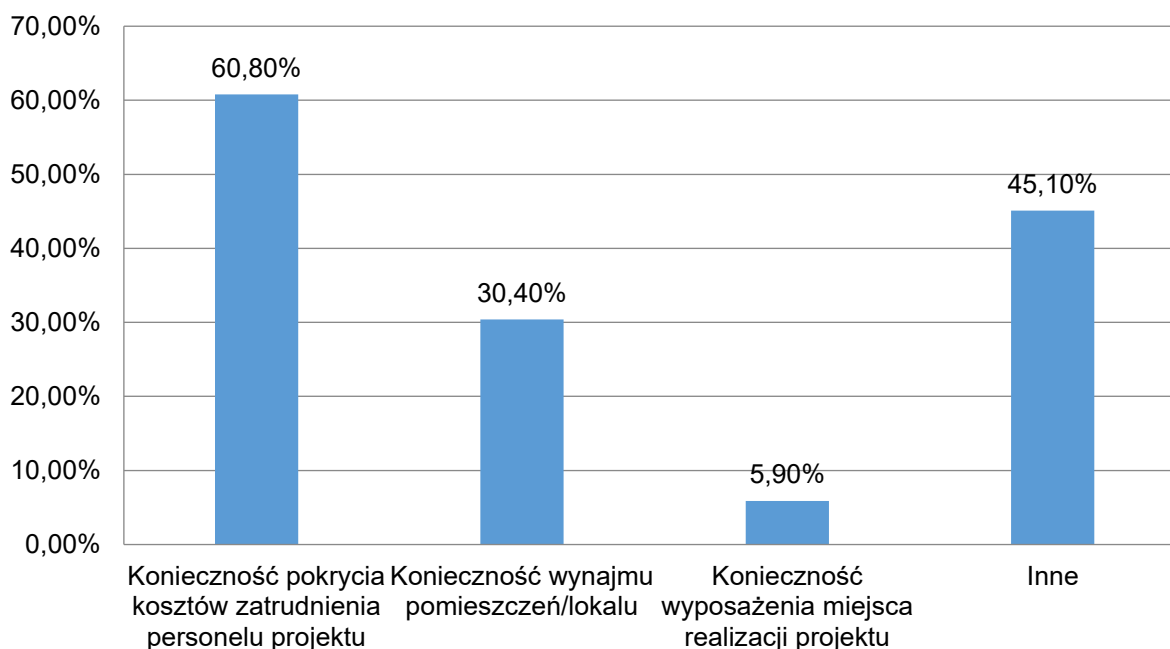
Jako niezasadne warunki wsparcia pomostowego wskazywano przede wszystkim ograniczenia co do możliwości jego wydatkowania oraz zbyt krótki okres udzielania pomocy. Negatywnie oceniano również warunki jego wydania oraz wysoki próg punktowy.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Wśród czynników w największym stopniu wpływających na kosztowność projektu wskazywano przede wszystkim na konieczność pokrycia kosztów zatrudnienia personelu projektu (60,8%), a także wynajem pomieszczeń czy lokalu (30,4%).

Wśród innych odpowiedzi znalazły się wskazania na koszty szkoleń zawodowych oraz wydatki związane z wypłatą stypendiów szkoleniowych oraz stażowych.

Wykres 17. Jakie czynniki w największym stopniu wpłynęły na kosztochłonność projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

3.2.4. Sposób kształtowania skuteczność i efektywność projektów realizowanych w formie pozakonkursowej w odniesieniu do analogicznych działań realizowanych w formie konkursowej

Zdaniem reprezentantów IP oraz IZ biorących udział w badaniu TDI, jeśli chodzi o skuteczność działań realizowanych w formie konkursowej, to w tym przypadku kryteria dostępu nakierunkowują na to, by wybrać jak najlepsze projekty do realizacji, biorąc pod uwagę doświadczenia w realizacji tego typu działań, potencjał finansowy beneficjenta, kadrę zarządzającą i jej kompetencje merytoryczne.

[w działaniach realizowanych w formie konkursowej] staramy się, żeby kryteria dostępu były tak dobrane, żeby wyłonić i tych beneficjentów uczciwych i realizujących zgodnie z przepisami prawa [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Natomiast ocena merytoryczna projektów i próba przewidywania ich możliwej efektywności często nie jest zadaniem łatwym, zwłaszcza w przypadku beneficjentów nieposiadających dotychczasowego doświadczenia w realizacji tego typu działań.

[W przypadku działań konkursowych], jeżeli chodzi o firmy prywatne, które również składają do nas projekty, [...] jest nam trudniej ocenić ich potencjał, zarówno i techniczny i kadrowy, ta weryfikacji czasami jest mocno utrudniona. [...] [Ocena ta powinna] być bardziej rozbudowana i też powinniśmy mieć wgląd do informacji, jak wyglądała współpraca np. tych beneficjentów prywatnych z innymi instytucjami.

[...] te projekty mogą być czasami bardzo dobrze napisane, sporządzone w oparciu o nieaktualne analizy, dane, natomiast późniejsza realizacja może powodować jakieś komplikacje, na przykład typu finansowego, czy problemy z rozliczaniem, czy pojawia się problem z kadrami, bo na etapie tworzenia wniosku [beneficjent] zapewnia, że kadrę posiada, a potem się okazywało, że ta kadra z jakimiś tam względów, gdzieś powiedzmy emigrowała do innych projektów [...]. Potem to miało oczywiście przełożenie na realizację projektu. Natomiast w projektach pozakonkursowych raczej nie występuje, bo tam tak kadra jest stabilna, delegowana z urzędu i realizuje to w oparciu o pewne wytyczne, o ogólne standardy, prawda, projektu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Wskazano również, że działaniami realizowanymi w formie pozakonkursowej zajmuje się PUP, posiadający bogate doświadczenie w tym zakresie, jak również stałą, odpowiednio przygotowaną kadrami:

[...] najbardziej wyspecjalizowaną jednostką [w realizacji tego typu działań] są jednak PUP, które od lat realizują projekty. Mają doświadczenie z osobami bezrobotnymi, mają stałą kadrami, która się zajmuje i pośrednictwem czy doradztwem [...]. Jest to przede wszystkim kadrami stała.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

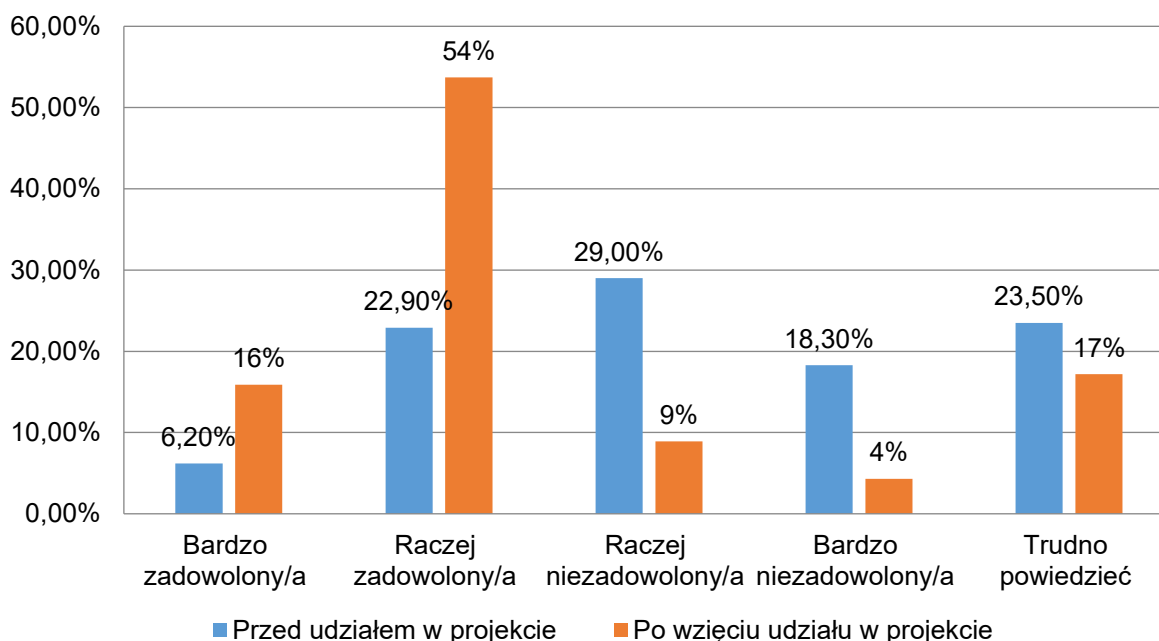
Ogółem, zdaniem badanych to działania w formie pozakonkursowej były bardziej skuteczne, ze względu na większe doświadczenie instytucji odpowiedzialnych w realizowaniu tego typu projektów. By natomiast podnieść efektywność działań w formie konkursowej należałoby rozszerzyć zakres oceny beneficjentów o dodatkowe aspekty wskazujące bezpośrednio na skuteczność dotychczasowych działań, podejmowanej współpracy czy osiąganych wyników.

3.2.5. Czy i w jakim zakresie realizacja projektów w ramach różnych form współpracy terytorialnej wpływa na ich jakość i efektywność w stosunku do projektów realizowanych odrębnie przez poszczególnych beneficjentów

Uczestnicy działań realizowanych w ramach 10.1 i 10.2

Jak wynika z przeprowadzonych badań, udział w projekcie zdecydowanie pozytywnie wpłynął na zadowolenie uczestników ze swoich zarobków. Przed wzięciem udziału w projekcie zadowolonych było tylko 29,1% badanych, natomiast po – aż 69,6%.

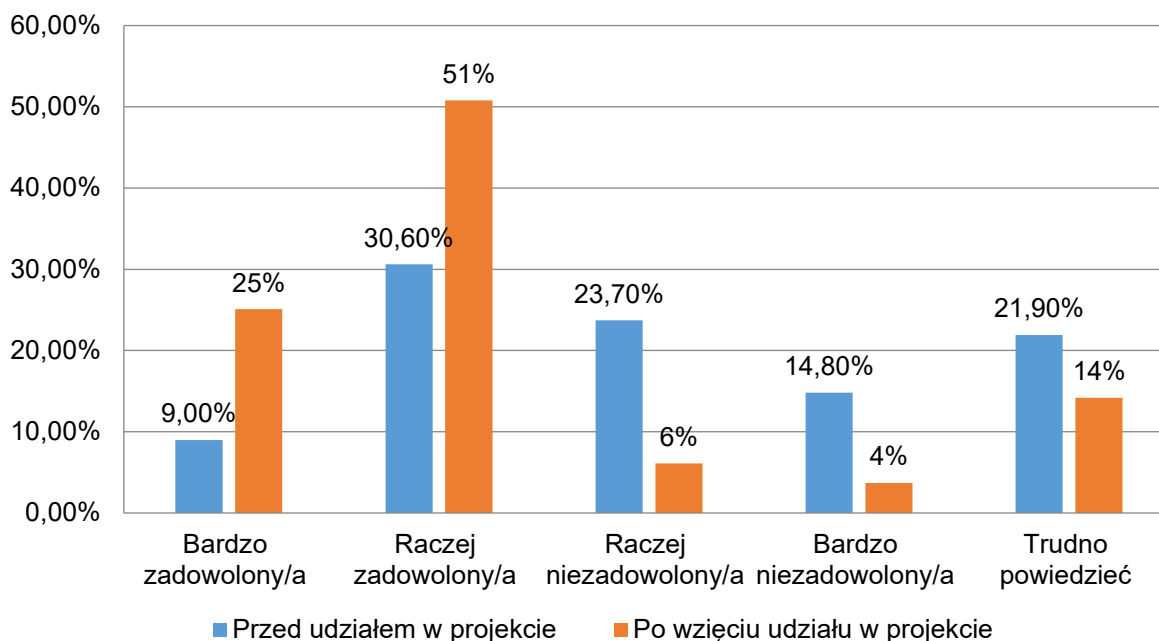
Wykres 18. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z wysokości swoich zarobków?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pozytywna zmiana zaszła również z przypadku zadowolenia respondentów z poziomu zajmowanego stanowiska zawodowego. Odsetek wskazań na odpowiedzi świadczące o zadowoleniu badanych wzrósł z 39,6% do 75,9%.

Wykres 19. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z poziomu zajmowanego stanowiska zawodowego?

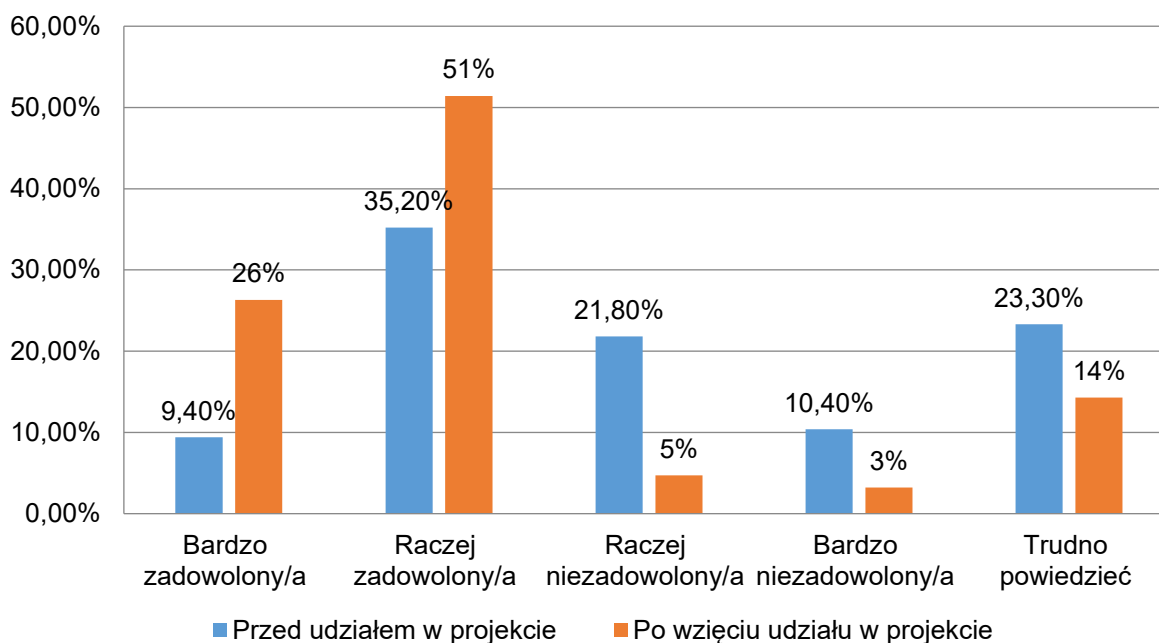

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Podobne zmiany zaszły w przypadku zadowolona z powierzanych uczestnikom badania w pracy zadań (wzrost z 44,6% do 77,7%).

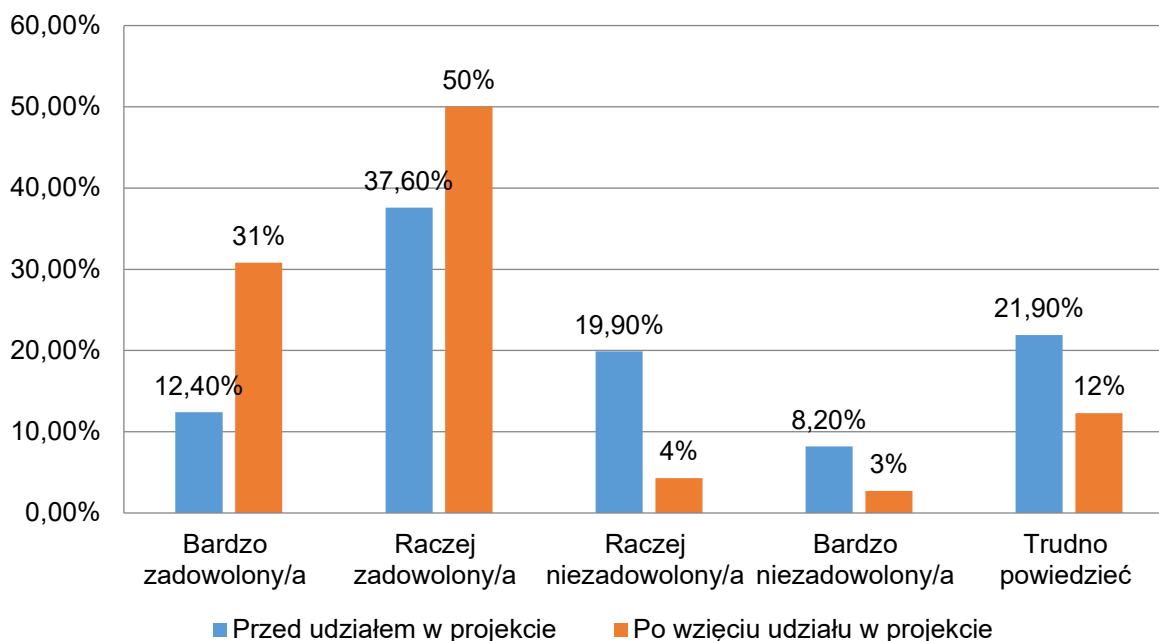
Wykres 20. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z powierzanych Panu/i w pracy zadań?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Zmiany zaszły także w zadowoleniu badanych z własnych kompetencji do pracy na danym stanowisku. Odsetek wskazań na oceny pozytywne dzięki uczestnictwie w projekcie wzrósł z 50,0% do 80,8%.

Wykres 21. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolony/a ze swoich kompetencji do pracy na danym stanowisku?

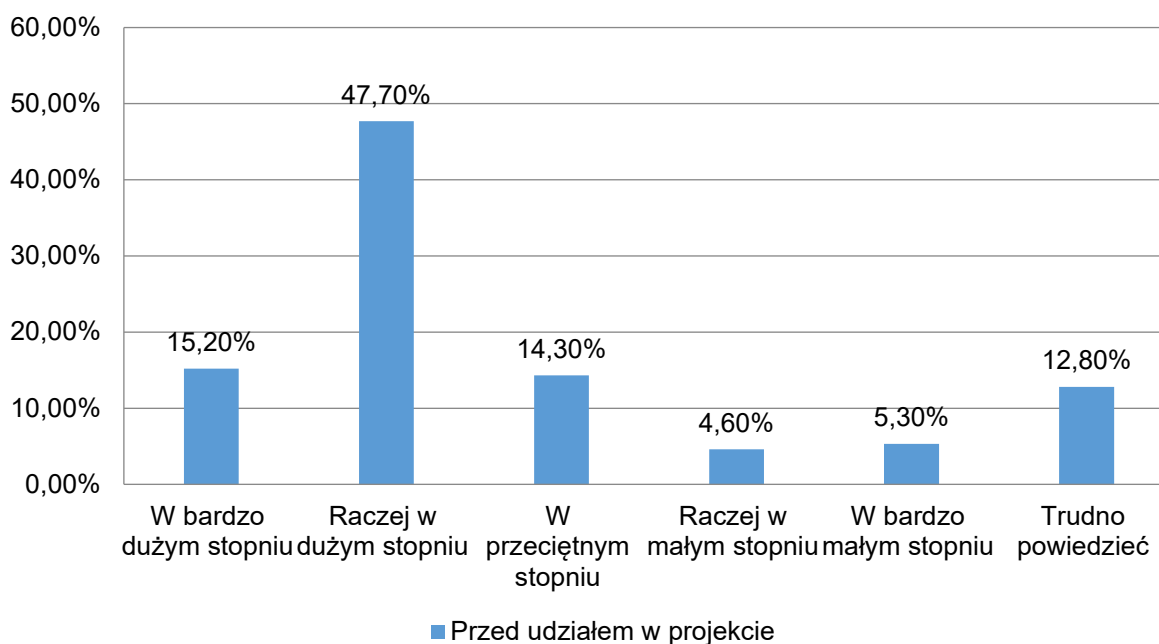

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Ponadto wskazywano jeszcze, że uczestnictwo w projekcie wpłynęło również na takie aspekty życia jak:

- Wzrost kompetencji;
- Poprawa sytuacji materialnej rodziny;
- Powrót do aktywności zawodowej;
- Wzrost poczucia pewności siebie;
- Rozwój osobisty;
- Zadowolenie z życia.
- Zdaniem większości badanych otrzymane wsparcie odpowiadało na ich potrzeby zawodowe (62,9% ogółu wskazań). Tylko niespełna co dziesiąty respondent twierdził, że nie było ono wystarczające.

Wykres 22. W jakim stopniu wsparcie, jakie Pan/i otrzymał/a odpowiadało na Pana/i potrzeby zawodowe?

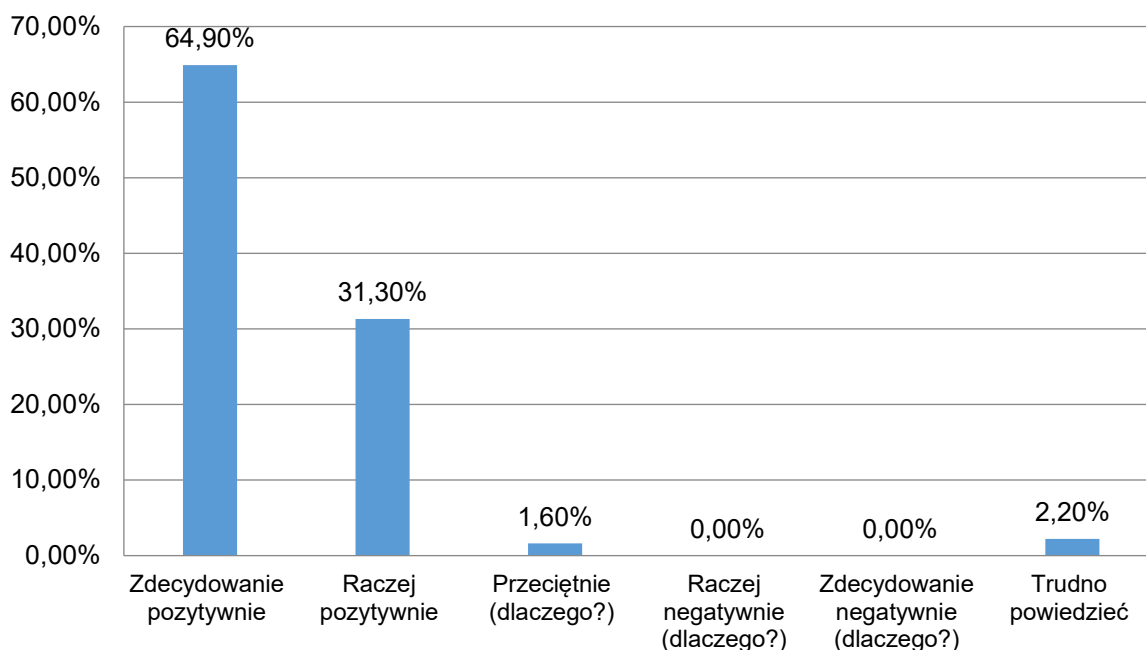
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Zdaniem części badanych brakowało przede wszystkim gwarancji późniejszego zatrudnienia czy możliwości rozwoju, a także dopasowanych do potrzeb kursów czy szkoleń. Wskazywano również, że niewystarczający był poziom kontrolowania pracodawców oferujących staże oraz na zbyt niskie wynagrodzenia, których znaczną część pochłaniały nierzadko koszty dojazdów.

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10, efekty projektu oceniali bardzo wysoko. Aż 64,9% respondentów wskazało na zdecydowanie pozytywną ocenę, a kolejne 31,3% – na raczej pozytywną. Zaledwie 1,6% badanych efektywność projektu oceniło przeciętnie, głównie ze względu na niską w ich ocenie jakość szkoleń bądź ich nieużyteczność. Wskazano również na trudności związane z koniecznością uiszczania opłat za opiekę nad dzieckiem przez rodziców po zakończeniu okresu finansowania.

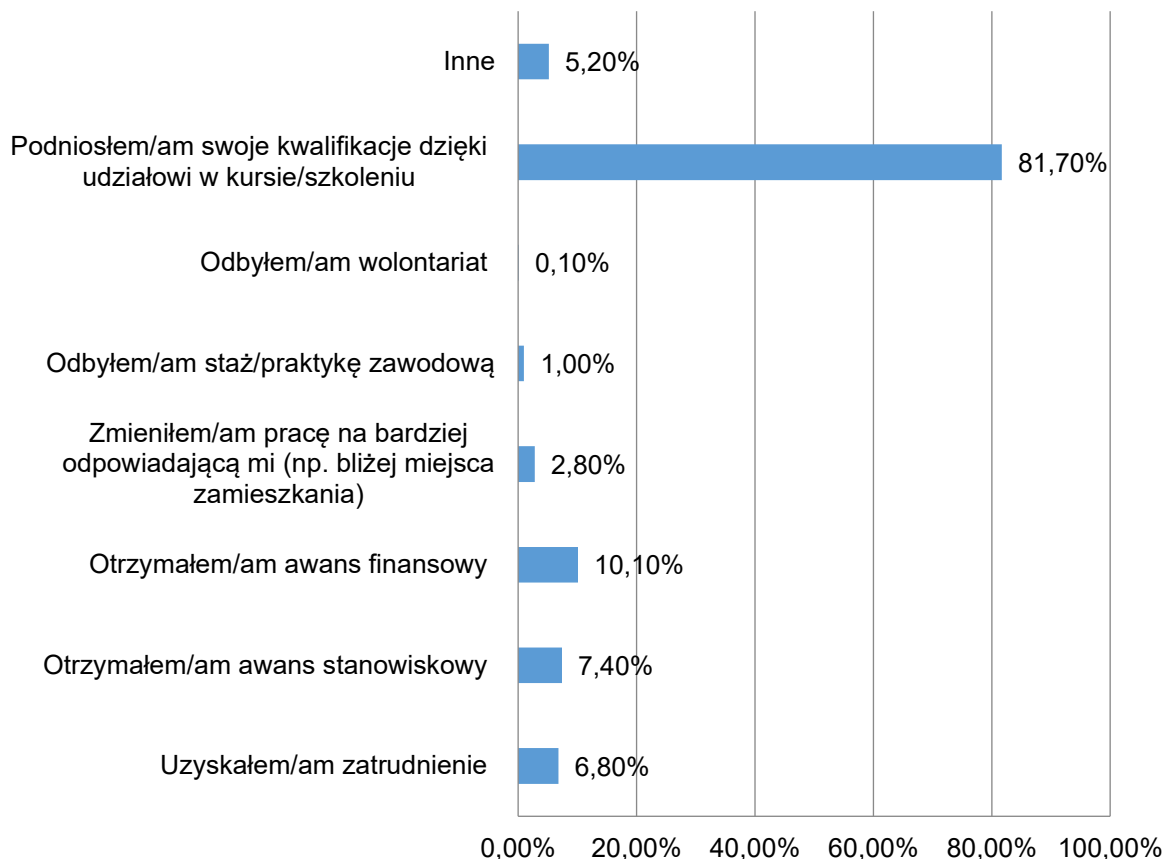
Wykres 23. Jak oceniają Państwo efekty projektu, z którego Państwo skorzystali?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Aż 81,7% badanych wskazało, że uzyskane wsparcie pozwoliło im na podniesienie kwalifikacji dzięki udziałowi w kursie czy szkoleniu. Co dziesiąty respondent otrzymał podwyżkę, a 7,4% – awans środowiskowy. Wśród innych odpowiedzi pojawiły się ponadto wskazania na zwiększenie swoich szans na rynku pracy, zdobycie nowej wiedzy i umiejętności itp.

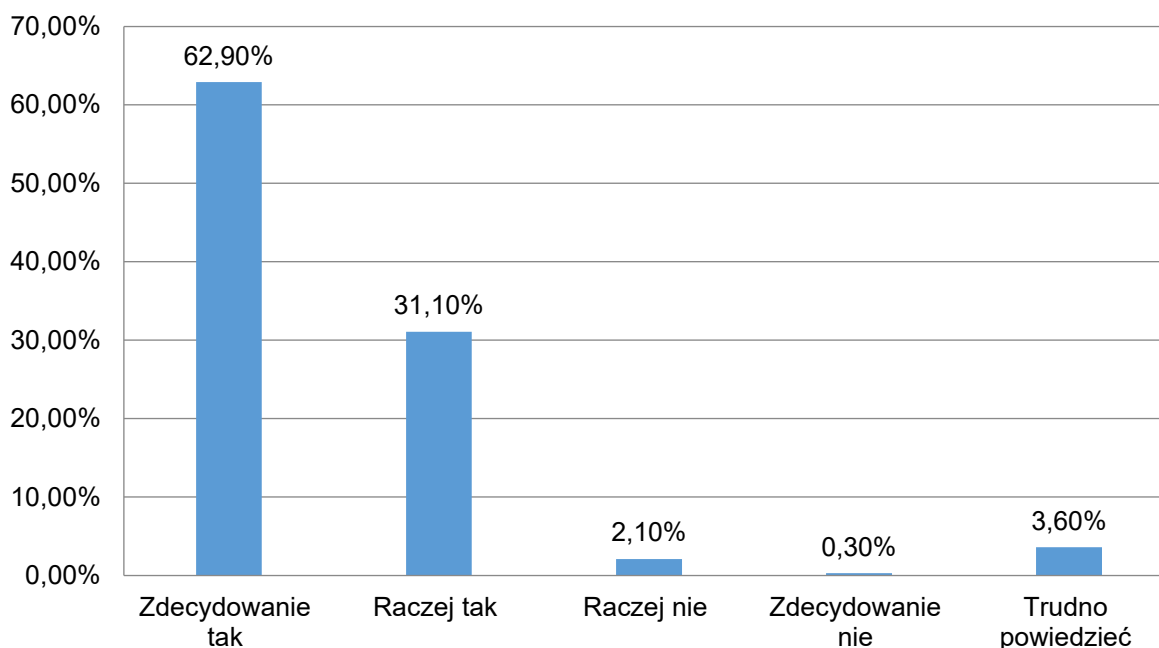
Wykres 24. Jakie efekty osiągnęli Państwo w wyniku skorzystania ze wsparcia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

W opinii 94,0% badanych otrzymywane w ramach projektu wsparcie odpowiadało na ich potrzeby w zakresie aktywności zawodowej. Zdania przeciwnego było jedynie 2,4% respondentów, czego przyczynami był m.in. ograniczony wybór tematyki szkoleń, jednorazowość pomocy bądź jej nieadekwatność.

Wykres 25. Czy wsparcie, które otrzymał/a Pan/i w ramach projektu odpowiada na Pana/i potrzeby w zakresie aktywności zawodowej?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

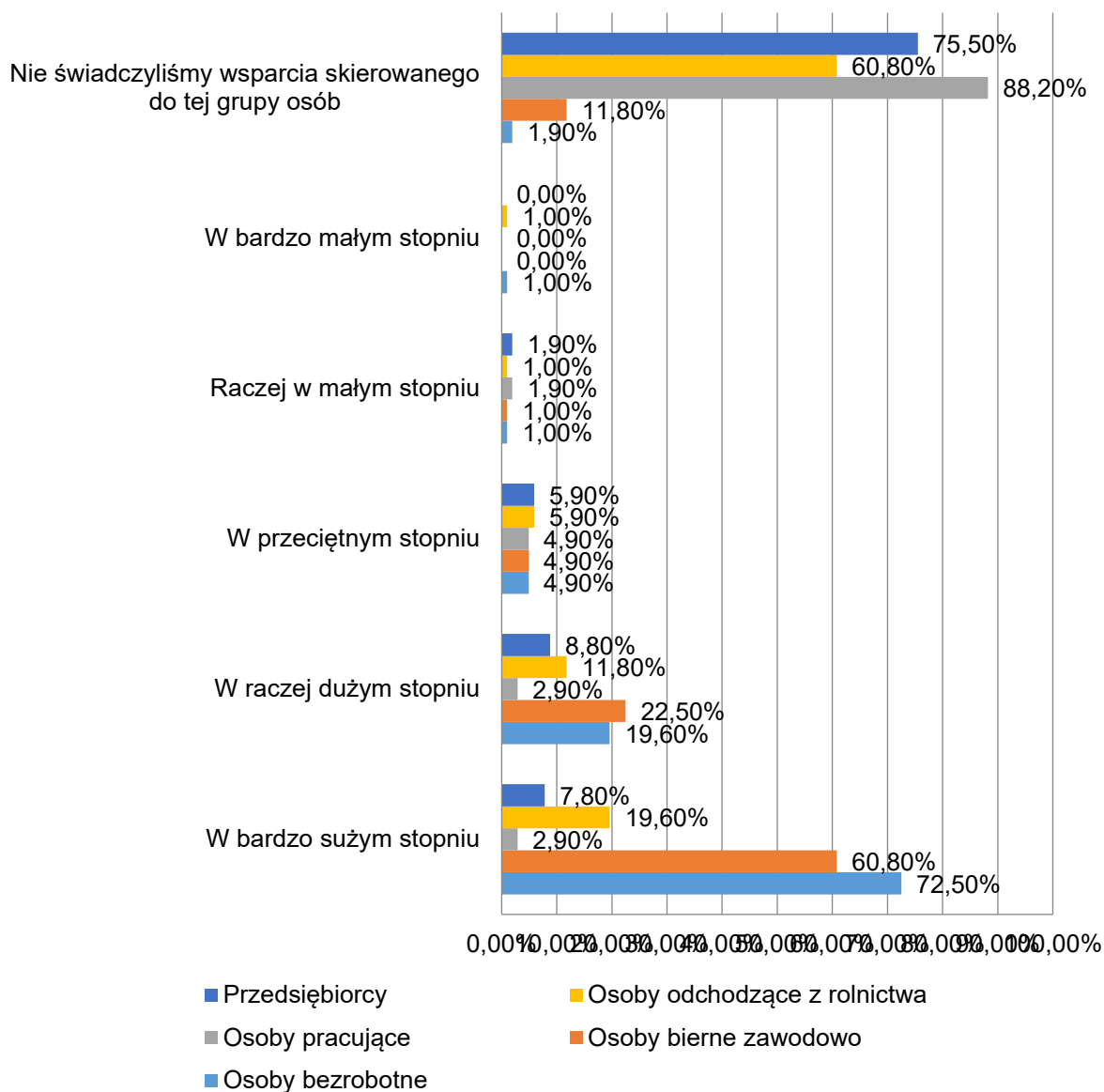
Respondenci zostali kolejno poproszeni o wymienienie dodatkowych działań, których oczekivaliby w zakresie wsparcia aktywności zawodowej. Wśród wskazań znalazły się przede wszystkim odpowiedzi dotyczące kontynuacji finansowania tego typu inicjatyw i zwiększenia częstotliwości szkoleń/kursów. Wskazywano również na ograniczenie działań związanych z biurokracją oraz podniesienie poziomu finansowania do całkowitego.

Zdaniem pracowników objętych usługami rozwojowymi w ramach OP 10, by oferowane wsparcie lepiej odpowiadało na potrzeby rynku pracy i pracodawców, należałoby przede wszystkim rozbudować ofertę szkoleniową, uwzględniając w tym również kursy jednodniowe i zwiększyć ich częstotliwość (systematyczność udzielanego wsparcia) oraz poziom finansowania. Warto byłoby również zrealizować badania skoncentrowane na określeniu potrzeb i oczekiwań pracodawców w tym zakresie, ponadto konieczne jest ograniczenie wymaganych działań biurokratycznych.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Oferowane przez respondentów wsparcie w największym stopniu odpowiadało na potrzeby osób bezrobotnych i biernych zawodowo (odpowiednio 92,1% i 83,3% wskazań na odpowiedzi: „W bardzo/raczej dużym stopniu”).

Wykres 26. W jakim stopniu oferowane przez Państwa wsparcie odpowiadało na potrzeby poszczególnych grup osób?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jak podkreślano, pomoc tym grupom osób była najbardziej potrzebna.

3.2.6. Dostosowanie wsparcia do rzeczywistych potrzeb uczestników w kontekście ich aktywności na rynku pracy

Analiza wyników badania TDI

Respondenci biorący udział w badaniu TDI z przedstawicielami IP oraz IZ w większości wskazywali, że trudno jednoznacznie określić, realizacja których projektów – wdrażanych przez poszczególnych beneficjentów czy w ramach różnych form współpracy terytorialnej – jest bardziej skuteczna i efektywna. Zależy to bowiem od wielu czynników, m.in. zasadności podejmowania współpracy, późniejszego wywiązywania się z zadań itp.

Wszystko zależy od podmiotów, które się dobiorą, jak się podzielą zadaniami, od doświadczenia, które tutaj przede wszystkim stawiamy na to doświadczenie, i na tą na kadrę specjalistyczną. Natomiast niestety są takie przypadki, że zawiązywane są partnerstwa tylko i wyłącznie po to, żeby zdobyć jakieś tam punkty np.: premiujące.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Z drugiej strony jednak, projekty realizowane we współpracy pozwalają na rozszerzenie obszaru wsparcia, a tym samym – liczby potencjalnych uczestników. W związku z tym zdarzały się również głosy, choć nie tak liczne, wskazujące na przewagę projektów partnerskich nad indywidualnymi:

[...] uważamy, że projekty, które są realizowane w partnerstwie, są wyższej jakości, wspomniane doświadczenie, inny potencjał finansowy. Podmioty, które realizują we współpracy są w stanie wspólnie rozwiązywać problemy, komunikować się, dlatego jesteśmy zdania, że te projekty partnerskie są jak najbardziej korzystniejszą formą realizacji takich projektów niż samodzielnie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.7. Formy wsparcia, które wymagają dostosowania do obecnych wymogów regionalnego rynku pracy

Uczestnicy działań realizowanych w ramach OP 10.1 i 10.2

Respondentów zapytano kolejno, w jaki sposób należałoby zmodyfikować wsparcie, by lepiej odpowiadało na ich potrzeby dotyczące aktywności na rynku pracy. Wskazywano tu na potrzebę wydłużenia czasu trwania stażu czy późniejszego zatrudnienia, wzrostu kwoty dotacji, lepszego poziomu doradztwa zawodowego. Zdaniem badanych użyteczne byłoby również zapewnienie bezpłatnych kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji oraz sprawowanie kontroli nad realizacją staży.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10 wskazywali, że w zakresie wsparcia aktywności zawodowej należałoby ich zdaniem wprowadzić takie działania dodatkowe, jak: wydłużenie okresu finansowania i/lub zwiększenie kwoty dotacji oraz zapewnienie większej liczby szkoleń i kursów.

Zdaniem badanych, by oferowane działania lepiej odpowiadały na potrzeby rynku pracy i pracodawców należałoby natomiast zwiększyć wysokość wsparcia pomostowego (49,6%) oraz zapewnić doradztwo biznesowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą (34,9%). Korzystne byłoby również zwiększenie zakresu szkoleń dla nowych przedsiębiorców i rozszerzenie zakresu tematycznego wsparcia pomostowego.

Wykres 27. Proszę wskazać, które z działań, Pana/i zdaniem, należałyby zmodyfikować tak, by lepiej odpowiadały na potrzeby rynku pracy i pracodawców?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

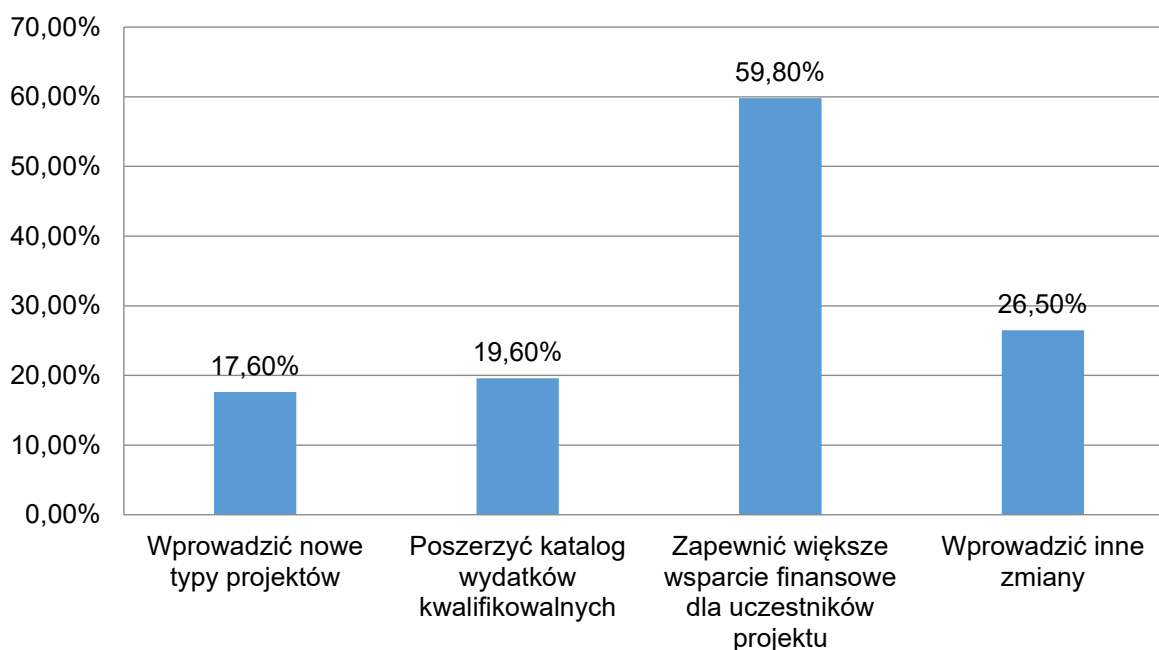
W opinii respondentów konieczne jest zwiększenie zakresu szkoleń dla nowych przedsiębiorców w zakresie księgowości, doradztwa podatkowego i prawa pracy, marketingu czy prowadzenia działalności. Użyteczne byłoby również zapewnienie szkoleń dla pracowników dotyczących BHP, a także kursów i szkoleń zawodowych (specjalistycznych), zależnych od profilu firmy. Jeśli chodzi o zapewnienie doradztwa biznesowego dla osób prowadzących działalność gospodarczą, wskazywano, że należałoby je zapewnić w zakresie gospodarowania środkami, księgowości

i rozliczeń, marketingu i promocji, możliwości uzyskania dofinansowań oraz pozyskiwania nowych klientów. Wskazywano również, że modyfikacja mentoringu lub asysty w prowadzeniu działalności gospodarczej powinna polegać przede wszystkim na zwiększeniu dostępności osoby asystującej czy mentora. Podkreślano również konieczność ograniczenia do minimum wymaganych działań biurokratycznych.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Respondentów zapytano kolejno, co należy zmienić, by wsparcie RPOWŚ 2014-2020 w większym stopniu odpowiadało na potrzeby rynku pracy, w tym przede wszystkim na potrzeby pracodawców. W większości wskazywano na konieczność zapewnienia większego wsparcia finansowego dla uczestników projektu (59,8%). 19,6% beneficjentów było zdania, że potrzebne jest poszerzenie katalogu wydatków kwalifikowalnych, a 17,6% – wprowadzenie nowych typów projektów. Średnio co czwarty respondent wskazywał na konieczność dokonania innego rodzaju zmian.

Wykres 28. Co należy zmienić, by wsparcie RPOWŚ 2014-2020 w większym stopniu odpowiadało na potrzeby rynku pracy, w tym przede wszystkim na potrzeby pracodawców?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

Przedstawiciele IZ i IP biorący udział w badaniu TDI wskazywali, że w związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi, przejawiającymi się przede wszystkim we wzrastającej liczbie zamykanych przedsiębiorstw i zwiększającym się udziale osób pozostających bez pracy, większe będzie zapotrzebowanie na formy wsparcia skoncentrowane na odwracaniu tych trendów.

[...] odnosząc się do sprawy związanej z pandemią Covid-19, tym bardziej zasadne jest kontynuowanie dobrych praktyk [...], wiele branż poniosło straty finansowe, byli zmuszeni do zmniejszenia zatrudnienia, czy też zawieszenia swojej działalności, także takie środki umożliwiające im powrót do funkcjonowania na rynku, [...] jak najbardziej są potrzebne. Myślę, że jest [...] wielu przedsiębiorców, którzy potrzebują takiego wsparcia, i myślę, że w przyszłym okresie programowania będzie jeszcze większe zainteresowanie tego typu działaniami. Wydaje mi się, że duży nacisk powinien być położony właśnie na te kwestie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.8. Użyteczność wsparcia z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorstw/pracodawców zatrudniających uczestników projektów po zakończeniu udziału w projekcie

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Oferowane w ramach projektu usługi rozwojowe oceniane były przez przedsiębiorców dość dobrze. Najwyżej oceniano jakość współpracy z operatorami Bazy Usług Rozwojowych w regionie (65,6% wskazań na ocenę zdecydowanie pozytywną), najgorzej natomiast zakres formalności związanych z rozliczaniem wsparcia (37,8% wskazań na ocenę zdecydowanie pozytywną).

Wykres 29. Jak ocenia Pan/i oferowane usługi rozwojowe pod względem podanych niżej aspektów?

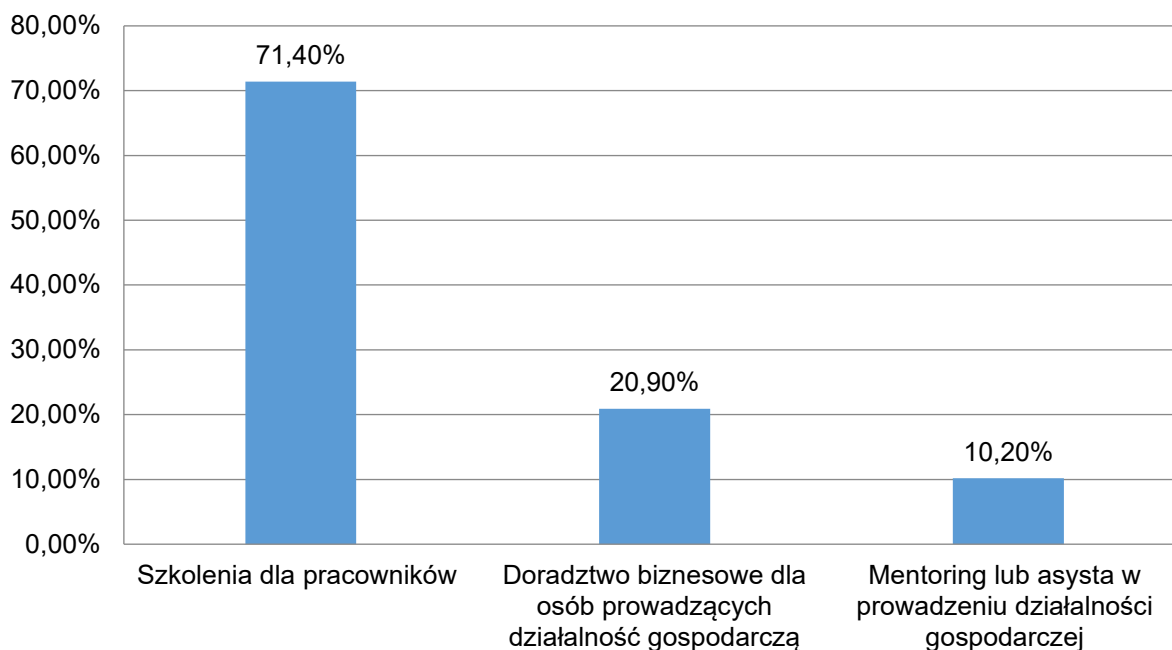
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jako przyczyny wskazywania na niskie lub przeciętne oceny podawano przede wszystkim na nadmiar formalności związanych z ubieganiem się o pomoc oraz trudności biurokratyczne. Skutkowały one wydłużeniem się całej procedury, co dodatkowo potęgowały pojawiające się problemy komunikacyjne.

Respondentów poproszono kolejno o wskazanie, które z działań, ich zdaniem, powinno zostać zmodyfikowane tak, by lepiej odpowiadało na potrzeby rynku pracy i pracodawców. Najwięcej, bo 71,4% badanych było zdania, że aspektem

wymagającym zmiany były głównie szkolenia dla pracowników. Jako sposoby ich modyfikacji wskazywano na rozszerzenie oferty szkoleniowej i lepsze dostosowywanie tematyki szkoleń do specyfiki firm, a także częstsza ich organizację. Średnio co piąty przedsiębiorca wskazywał na doradztwo biznesowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą, które również powinno zostać rozszerzone, uwzględniając zmieniające się warunki związane m.in. z sytuacją pandemiczną, a co dziesiąty – na mentoring lub asystę w prowadzeniu działalności gospodarczej (konieczność zintensyfikowania pomocy przede wszystkim w zakresie prawa i zmieniających się zasad).

Wykres 30. Proszę wskazać, które z działań, Pana/i zdaniem, należałoby zmodyfikować tak, by lepiej odpowiadały na potrzeby rynku pracy i pracodawców?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

Osoby biorące udział w badaniu TDI wskazywały, że konieczne jest rozeznawanie aktualnych potrzeb przedsiębiorców i dostosowanie form pomocy do zidentyfikowanych braków:

[...] przede wszystkim trzeba dostosować to wsparcie do potrzeb, czyli np. wykazać się znajomością rynku, przeprowadzić jakieś badania, analizy, ankiety wśród pracodawców, którzy najlepiej powiedzą jakich pracowników potrzebują i z jakimi kwalifikacjami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

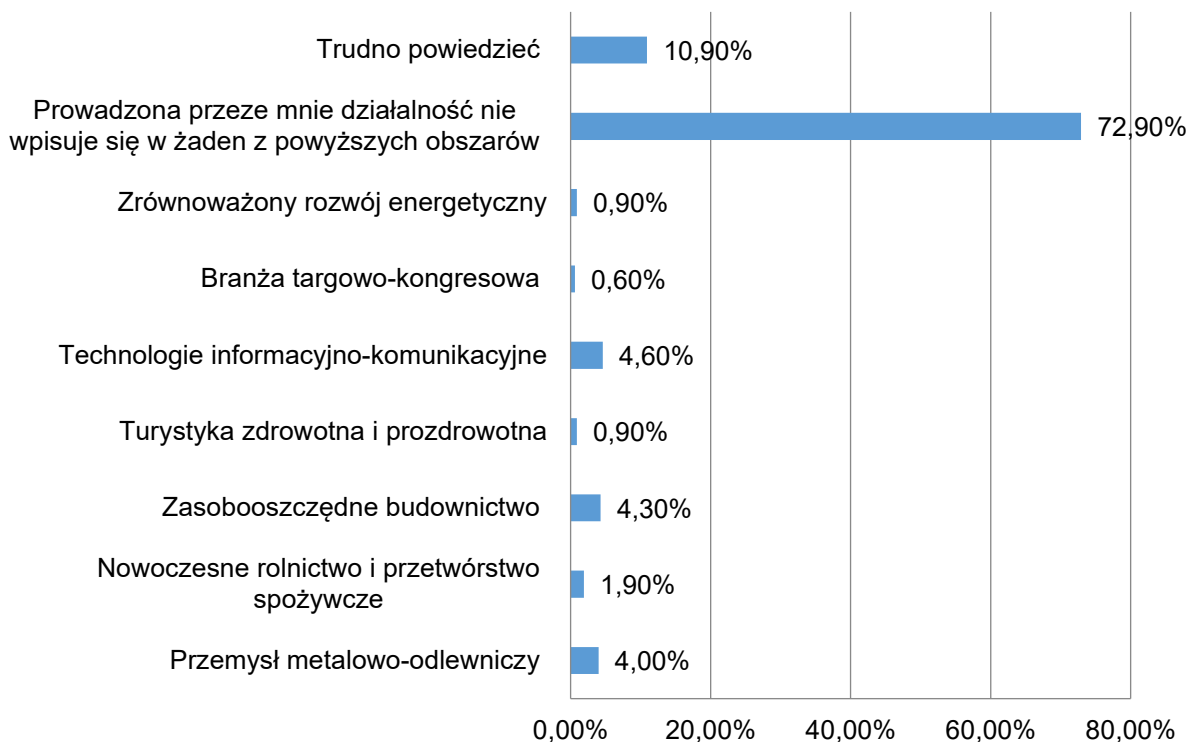
W wielu przypadkach tego typu badania diagnostyczne były na bieżąco realizowane, co pozwalało na skuteczniejsze zaspokojenie istniejących potrzeb.

3.2.9. Powiązanie wsparcia w ramach osi z inteligentnymi specjalizacjami regionu

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Respondenci zostali następnie zapytani o to, w które inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego wpisuje się prowadzona przez nich działalność gospodarcza. W zdecydowanej większości (72,9% ogółu wskazań) działalność ta nie wpisywała się w żadną z wymienionych specjalizacji. Wśród pozostałych najczęściej wskazywano na technologie informacyjno-komunikacyjne (4,6%), zasobooszczędne budownictwo (4,3%) oraz przemysł metalowo-odlewniczy (4,0%).

Wykres 31. Poniżej zaprezentowane zostały tzw. inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego. Proszę o wskazanie, w które specjalizacje wpisuje się prowadzona przez Pana/ia działalność gospodarcza?

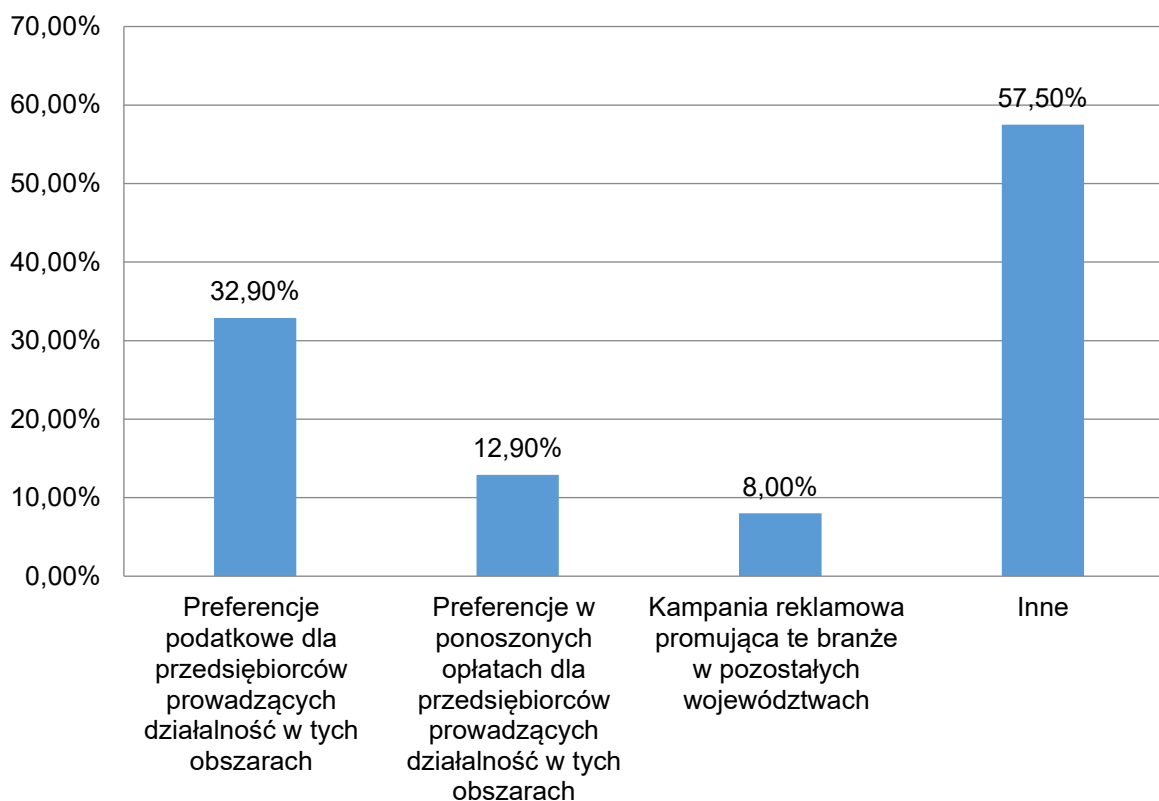
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Do założenia działalności w danej specjalizacji respondentów skłaniało zwykle dostrzegane zapotrzebowanie na rynku oraz własne doświadczenie i kwalifikacje.

Jak wskazano, do prowadzenia działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu badanych mogłyby skłonić przede wszystkim preferencje podatkowe (32,9% odpowiedzi) czy w ponoszonych opłatach (12,9%) dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach. 8,0% respondentów było zdania, że zachęcającym aspektem byłaby kampania reklamowa promująca te branże w pozostałych województwach, a pozostałe 57,5% wskazało na inne odpowiedzi, wśród których dominowały deklaracje przynależności do jednej z branż lub nie dostrzegania potrzeby zmiany branży na wpisującą się w inteligentne specjalizacje regionu.

Wykres 32. Co mogłoby Pana/ią skłonić do tego, by prowadzić działalność gospodarczą zbieżną z inteligentnymi specjalizacjami regionu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

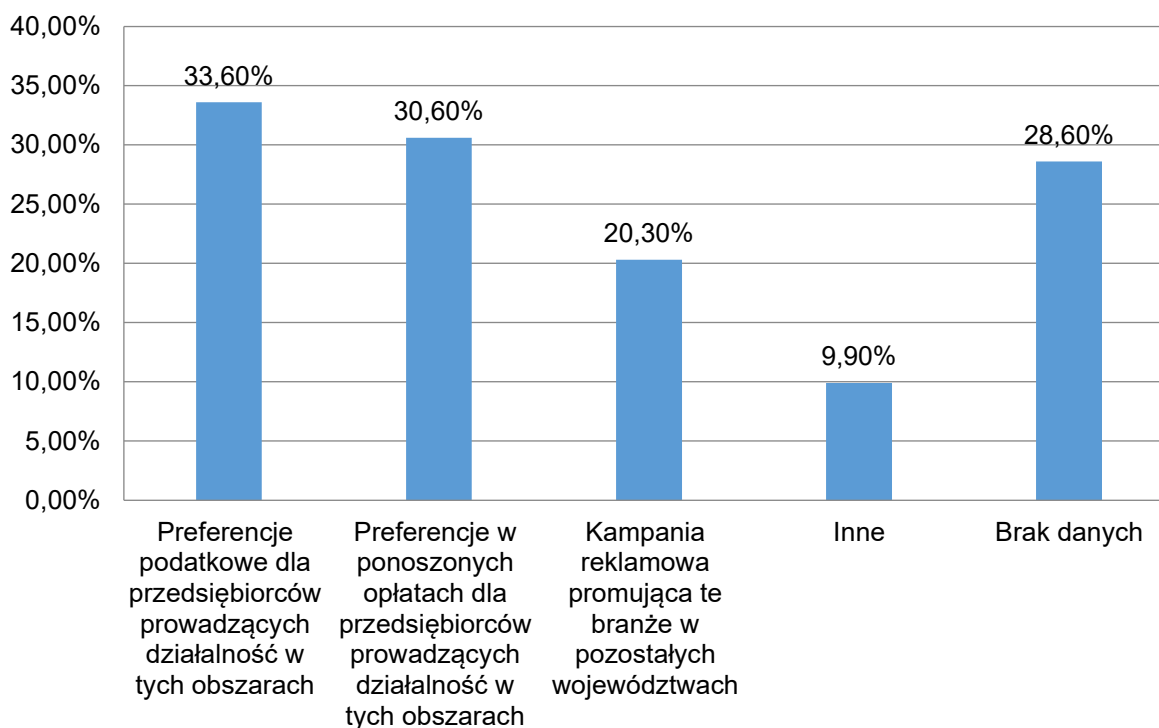
Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Wśród badanych reprezentantów działalności gospodarczych najczęściej przedsiębiorstw wpisywało się w specjalizację technologie informacyjno-komunikacyjne (4,0%) oraz zasobooszczędne budownictwo (3,8%).

Do założenia działalności wpisującą się w określoną specjalizację beneficjentów projektów skłoniły przede wszystkim własne zainteresowania i pasja, a także profil ich wykształcenia zawodowego.

Do prowadzenia działalności gospodarczej zbieżną z inteligentnymi specjalizacjami regionu badanych mogłyby skłonić przede wszystkim preferencje w ponoszonych opłatach dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach (33,6%) oraz ulgi podatkowe (30,6%). Użyteczne byłoby również przeprowadzenie kampanii reklamowej promującej te branże w pozostałych województwach (20,3%). Wśród innych odpowiedzi udzielonych przez respondentów znalazły się przede wszystkim: dodatkowe wsparcie finansowe i doradcze. W przypadku części badanych prowadzona działalność nie wpisywała się w ten obszar.

Wykres 33. Co mogłoby Pana/ią skłonić do tego, by prowadzić działalność gospodarczą zbieżną z inteligentnymi specjalizacjami regionu?

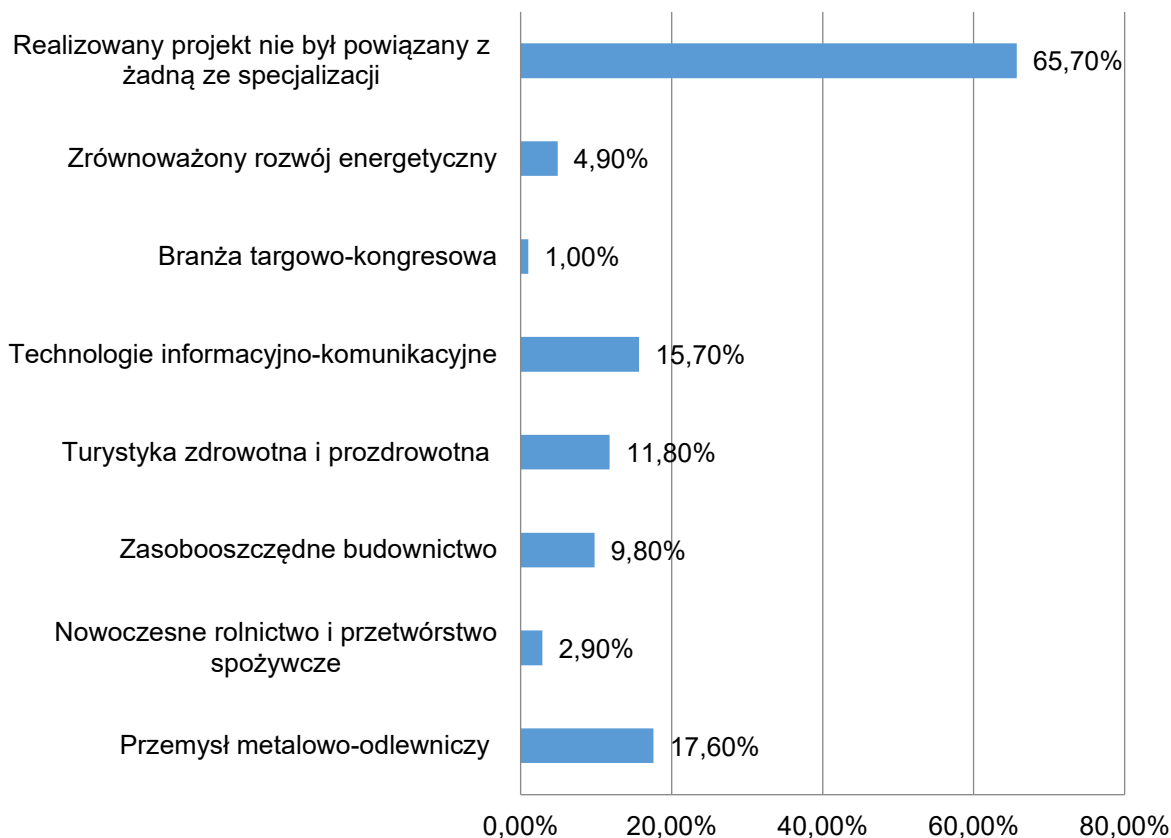

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Realizowane projekty były najczęściej powiązane z takimi inteligentnymi specjalizacjami województwa świętokrzyskiego jak przemysł metalowo-odlewniczy (17,6%), technologie informacyjno-komunikacyjne (15,7%), turystyka zdrowotna i prozdrowotna (11,8%) czy zasobooszczędne budownictwo (9,8%).

Wykres 34. Poniżej zaprezentowane zostały tzw. inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego. Proszę o wskazanie, z jakimi specjalizacjami powiązany był realizowany przez Państwa projekt?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Do realizacji projektu wpisującego się w inteligentną specjalizację województwa beneficjentów skłoniły przede wszystkim oczekiwania i zapotrzebowanie pracodawców lokalnego rynku pracy zidentyfikowane dzięki przeprowadzonej analizie.

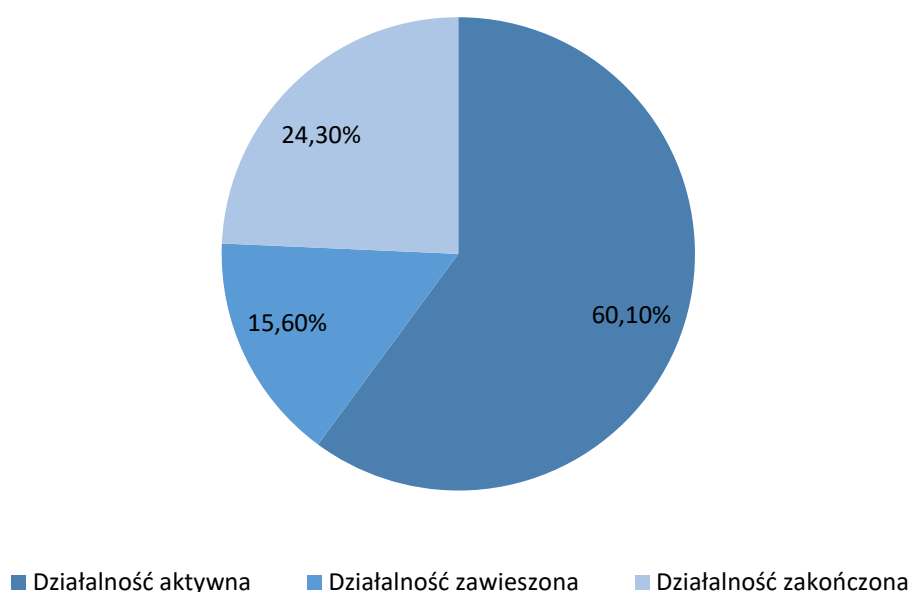
Badanych zapytano kolejno, co mogłoby zachęcić ich do realizacji projektu wpisującego się w inteligentną specjalizację województwa. Wśród odpowiedzi najczęściej pojawiały się wskazania na zwiększenie wysokości dofinansowania lub stosowanie zachęt finansowych dla firm, które zdecydują się na działania w obszarze inteligentnych specjalizacji.

3.2.10. Trwałość funkcjonowania przedsiębiorstw oraz miejsc pracy powstałych przy wsparciu dotacyjnym

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

60,1% badanych prowadziło aktywną działalność gospodarczą. Firma blisko co czwartego respondenta została zamknięta (24,3%), a w 15,6% przypadków – zawieszono jej działalność.

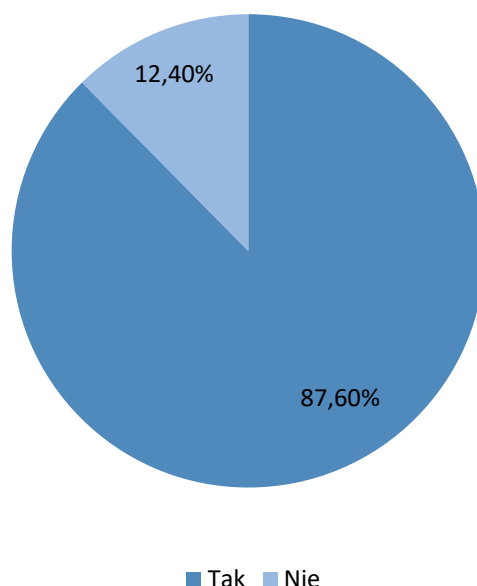
Wykres 35. Proszę określić status prowadzonej przez Pana/ią działalności gospodarczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

87,6% prowadzonych działalności aktywnych nadal funkcjonowała.

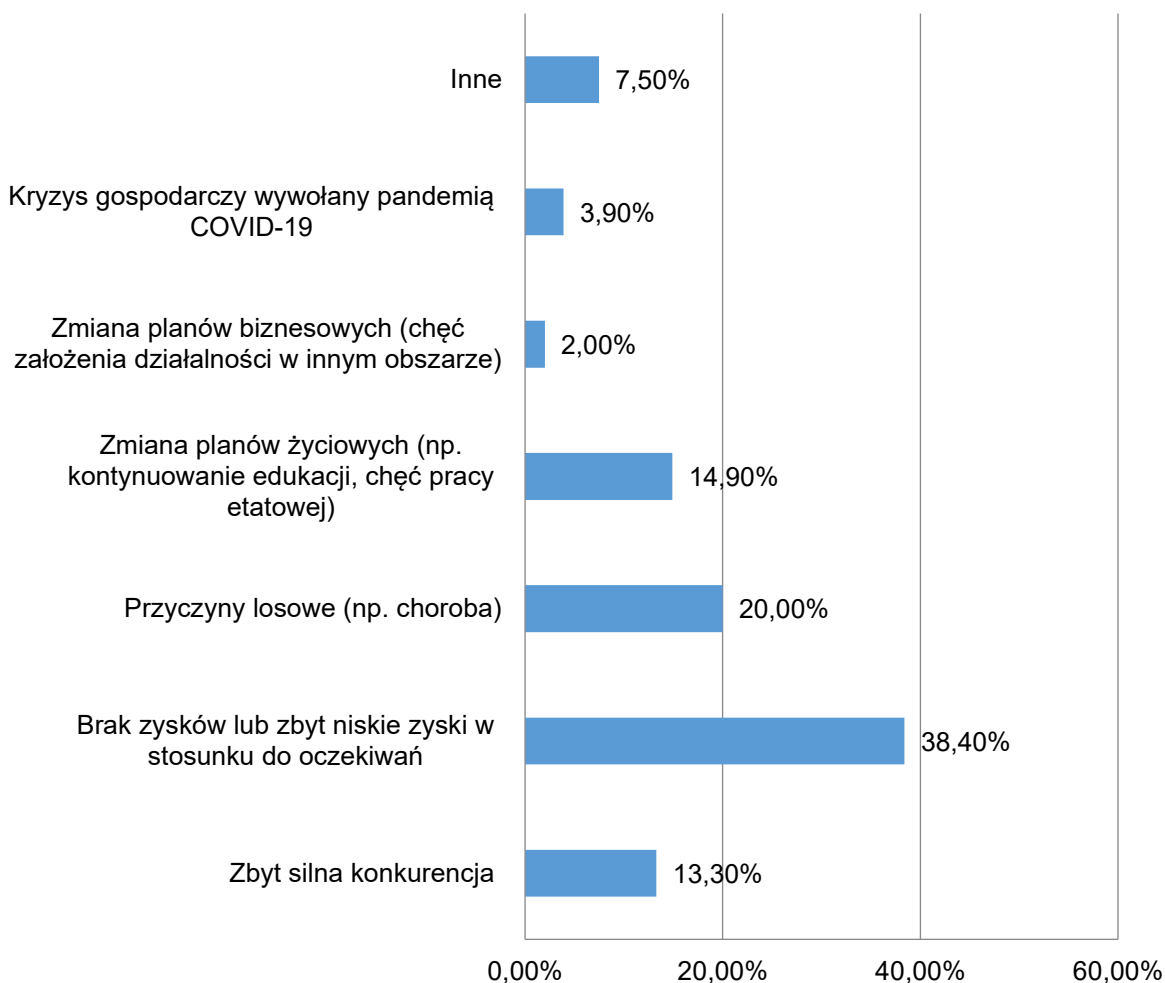
Wykres 36. Czy działalność funkcjonuje nadal?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Wśród przyczyn zawieszenia bądź zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej wskazywano najczęściej na brak zysków lub zyski zbyt niskie w porównaniu do oczekiwanych (38,4% odpowiedzi) oraz na przyczyny losowe (20,0%). Stosunkowo często pojawiały się również wskazania na zmianę planów życiowych (14,9%) czy zbyt silną konkurencję (13,3%). Wśród innych odpowiedzi pojawiły się m.in. te dotyczące wysokich kosztów utrzymania działalności, w tym zaostrzenie przepisów podatkowych, zbyt małego asortymentu, przejścia na emeryturę czy urlop macierzyński, pojawienia się korzystnej oferty pracy czy kryzysu.

Wykres 37. Jakie były przyczyny zawieszenia/zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej?

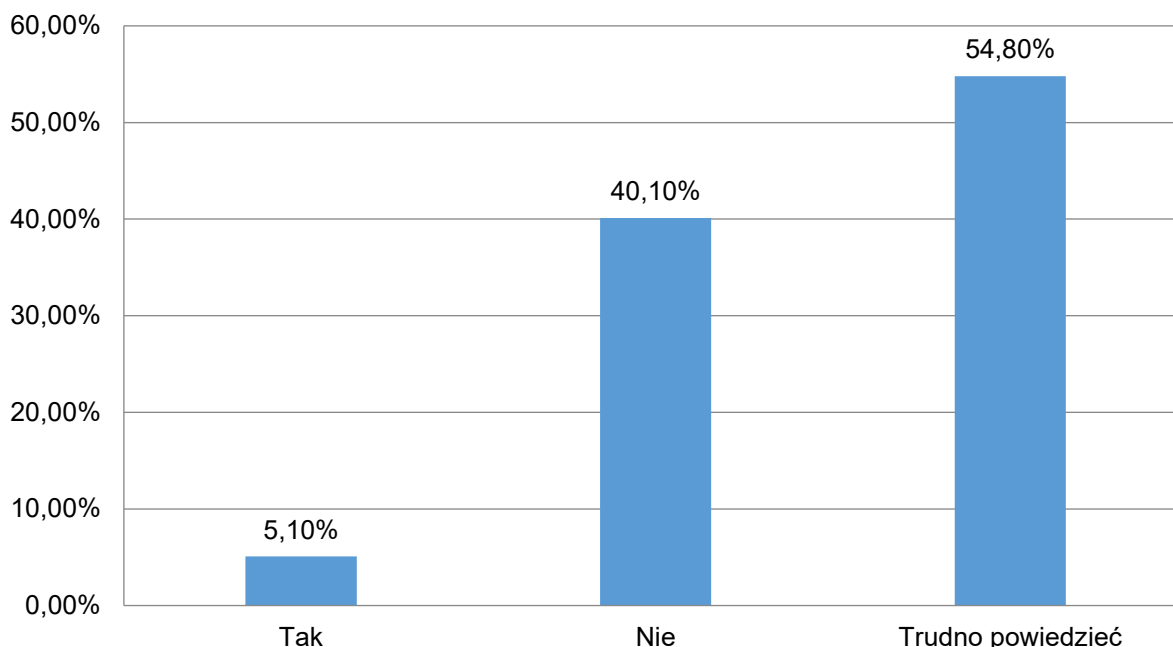

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Do głównych problemów mających wpływ na decyzję o zawieszeniu/zamknięciu działalności gospodarczej w związku z kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią COVID-19 należały: brak zleceń lub ich mała ilość oraz brak zainteresowania ze strony klientów. Wskazywano również na brak zysków będący skutkiem wymienionych poprzednio oraz utrudniony kontakt z klientem i dostawcami lub jego brak, brak stabilności na rynku i możliwości planowania.

Respondentów, którzy zawiesili bądź zamknęli swoją działalność gospodarczą poproszono następnie o wskazanie, czy możliwe było podjęcie w projekcie, w którym uczestniczyli, takich działań, które zapobiegłyby zawieszeniu ich działalności. Zaledwie 5,1% z nich wskazało na odpowiedź twierdzącą. 40,1% badanych było przekonanych, że podjęcie tego typu działań nie było możliwe, a 54,8% nie było w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Wykres 38. Czy możliwe było podjęcie w projekcie, w którym Pan/i uczestniczył/a takich działań, które zapobiegłyby zawieszeniu przez Pana/ią działalności gospodarczej?

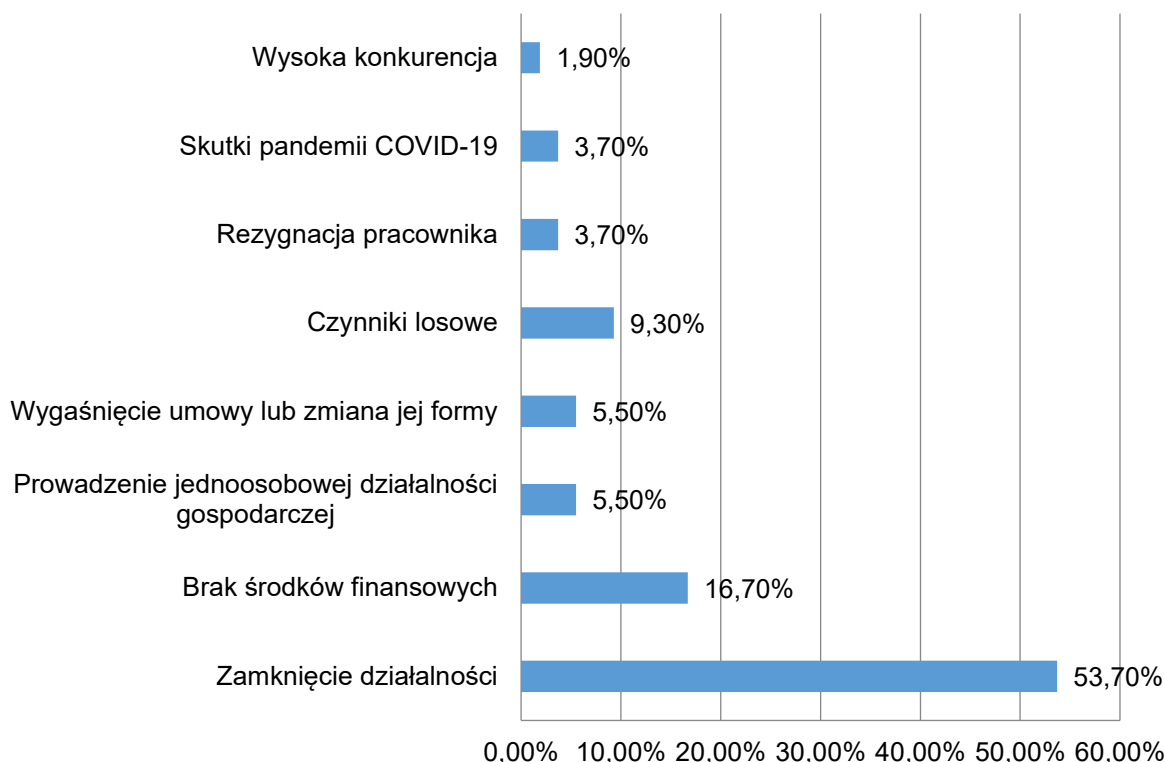
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Wśród wymienionych działań, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na utrzymanie działalności wskazano:

- Wyższa dotacja i wsparcie pomostowe;
- Doradztwo w zakresie zmieniających się przepisów prawnych i ustaleń;
- Udzielanie wsparcia pomostowego przez dłuższy okres czasu;
- Organizacja doradztwa technicznego;
- Organizacja konsultacji związanych z chęcią zakupu konkretnego urządzenia oraz określenie jego stanu technicznego;
- Przebranżowienie lub rozszerzenie usług;
- Pomoc/pośrednictwo w zdobywaniu zleceń;
- Mniejsza wysokość składek ZUS po okresie 24 miesięcy.

Jeśli chodzi o przyczyny o zlikwidowanie części miejsc pracy utworzonych przez badanych w ramach projektu najczęściej wskazywano na zamknięcie działalności gospodarczej (53,7% odpowiedzi) oraz brak środków finansowych na utrzymanie pracownika (16,7%).

Wykres 39. Dlaczego zlikwidowano część miejsc pracy utworzonych przez Państwa w ramach projektu?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Respondenci zapytani o to, jakie działania podejmowali w celu zapewnienia przeżywalności przedsiębiorstw powstałych w ramach projektu, wskazywali przede wszystkim na monitoring, doradztwo i udzielanie adekwatnych form wsparcia. Istotnym aspektem było również udzielana pomoc finansowa pomostowa.

Natomiast wśród działań dodatkowych, które należałoby podjąć, by zwiększyć przeżywalność przedsiębiorstw powstałych w ramach projektu wskazywano głównie na dodatkowe wsparcie finansowe, przede wszystkim dla dobrze prosperujących firm i wydłużenie okresu udzielania pomocy, zarówno finansowej, jak i pozafinansowej (doradczej itp.).

Analiza wyników badania TDI

Jeśli chodzi o przeżywalność przedsiębiorstw dofinansowywanych w ramach wsparcia RPOWŚ, badani przedstawiciele IZ i IP wskazywali, że po 18 miesiącach prowadzenia działalności wskaźnik przeżywalności był na poziomie 60%, natomiast powyżej 24 miesięcy był na poziomie ok. 50-52%, co należy uznać za dość dobry

wynik. Jak podkreślono, by zwiększyć szanse firm na utrzymanie się na rynku należałoby wydłużyć okres udzielania wsparcia:

[...] ten okres 12 miesięcy jest zbyt krótki, tutaj samo rozkręcenie tej firmy, dotarcie do tego beneficjenta, uczestnika, jeżeli chodzi o zawiązanie tej działalności, dotarcie do rynku z danym produktem czy z usługą. Czas jest na tyle krótki, że nie motywuje uczestników. Widząc, że takie są zapisy w dokumentacji Programu przerywają działalność i nie podejmują dalszego wysiłku. Więc wydaje mi się, że [jeśli] takie formy mobilizujące beneficjenta, czy to w formie jakiś ulg, czy wsparcia, byłyby wydłużone, to wsparcie pomostowe byłoby też odpowiednio zmodyfikowane w stosunku do czasu trwania, utrzymania tej firmy, to na pewno przeżywalność byłaby wyższa i firmy, podejrzewam, że utrzymywałyby się dłużej na rynku [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Ważne jest również zapewnienie wsparcia szkoleniowego z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, księgowości czy podatków:

Dla nowo powstałej firmy, to są bardzo istotne rzeczy i to miało wpływ na tą przeżywalność [...], w ogóle dla rozwoju firmy [...].

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.11. Wzmocnienie przedsiębiorstw sektora MŚP poprzez oferowane usługi rozwojowe (w tym poprzez rozwój kompetencji pracowników)

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

89,6% uczestników badania wskazało, że w wyniku udziału w projekcie ich sytuacja na rynku pracy uległa poprawie. W przypadku 45,3% z nich założenie działalności gospodarczej pozwoliło na utworzenie miejsca pracy, a 99,3% respondentów było zdania, że w ramach projektu otrzymali potrzebne im wsparcie. Często wskazywano również na zdecydowaną poprawę sytuacji finansowej badanych (71,6%) oraz zyskanie elastyczności i możliwości godzenia różnego rodzaju aktywności dzięki założeniu działalności gospodarczej (78,8%).

Tabela 9. Czy zgadza się Pan/i z poniższymi zdaniami dotyczącymi projektu, z którego Pan/i skorzystał/a?

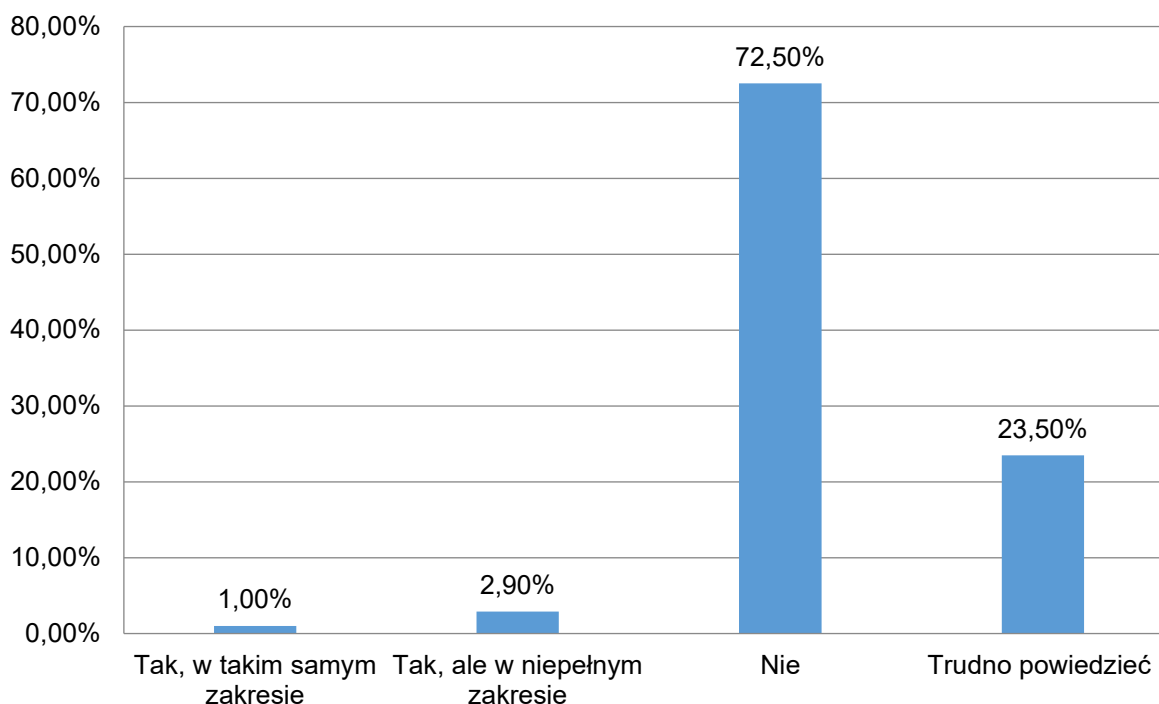
Oceniany aspekt	Odsetek odpowiedzi twierdzących
Moja sytuacja na rynku pracy poprawiła się w wyniku udziału w projekcie	89,6%
Założenie działalności gospodarczej pozwoliło mi utworzyć miejsca pracy	45,3%
W wyniku udziału w projekcie otrzymałem/am wsparcie, które było mi potrzebne	99,3%
Moja sytuacja finansowa zdecydowanie się poprawiła	71,6%
Założenie działalności gospodarczej pozwala mi na dużą elastyczność oraz godzenie różnych aktywności	78,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Aż 72,5% badanych było przekonanych, że bez wsparcia uzyskanego ze środków RPOWŚ 2014-2020 nie byłoby w stanie osiągnąć efektów zbliżonych do osiągniętych w ramach realizowanych działań. Jak wskazywano, brakowałoby wystarczających środków własnych na realizację tego typu przedsięwzięć.

Wykres 40. Czy bez wsparcia ze środków RPOWŚ 2014-2020 byliby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

Biorący udział w badaniu TDI przedstawiciele IP i IZ wskazali, że efekty, jakie przyniosła możliwość korzystania z usług rozwojowych, prawdopodobnie nie byłyby możliwe do osiągnięcia bez wsparcia w ramach Programu:

[...] przedsiębiorstwa same z siebie niekoniecznie chcą wydawać środki na szkolenia pracowników, a dofinansowanie [na poziomie] 80% jest korzystne dla przedsiębiorcy, więc też chętnie [z niego] korzystają, i myślę, że tych szkoleń jest po prostu zdecydowanie więcej, niż było dotychczas. Chyba nasi przedsiębiorcy jeszcze nie mają świadomości tego, że szkolenie pracowników jest niezbędne, żeby przedsiębiorstwo się rozwijało i dostosowało do zmian na rynku.

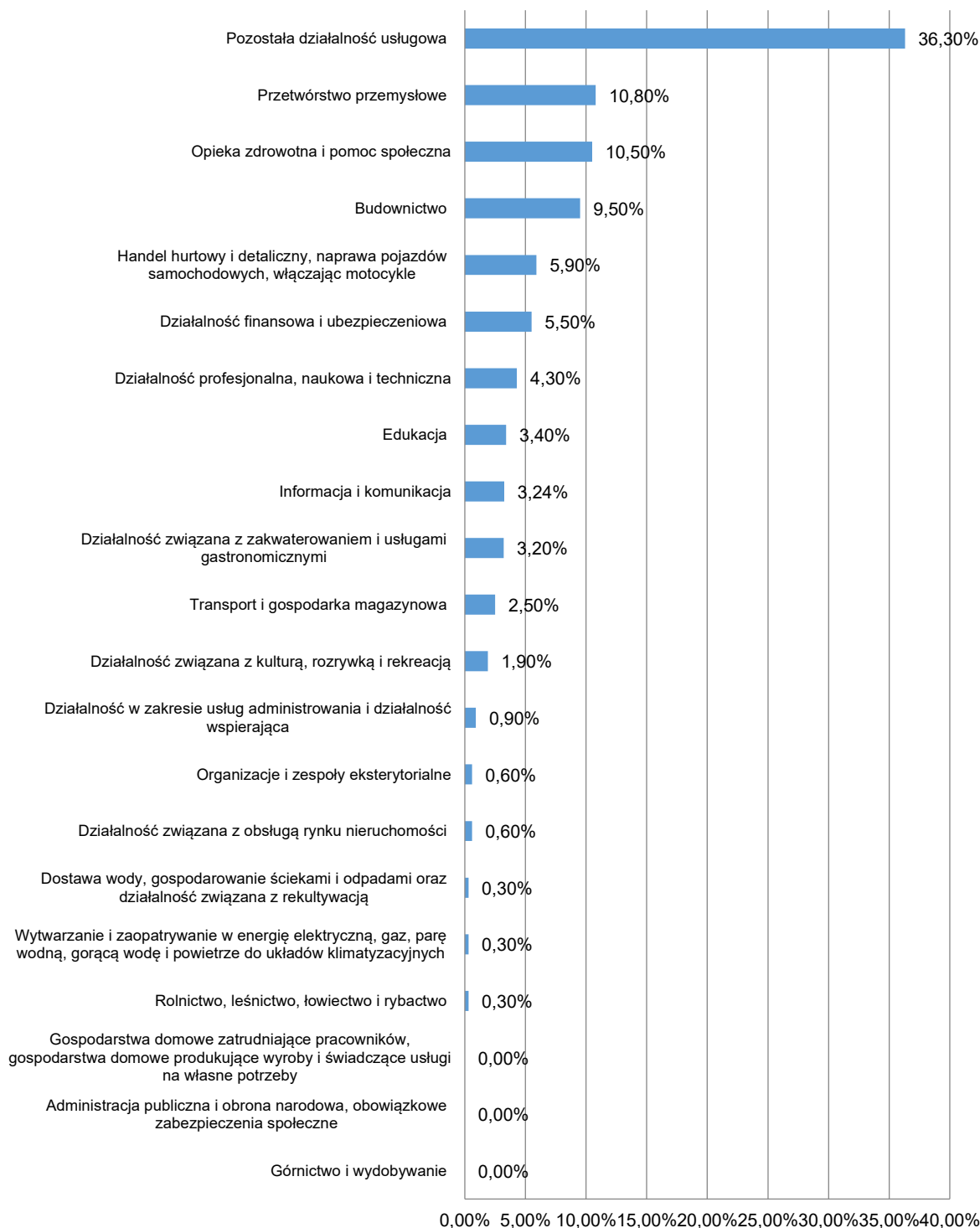
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

3.2.12. Struktura sektorowa nowopowstałych przedsiębiorstw utworzonych dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Wśród badanych przedsiębiorstw zgodnie z klasyfikacją PKD dominowały te działające w pozostałej działalności usługowej (36,3%). Średnio co dziesiąta firma zajmowała się przetwórstwem przemysłowym, opieką zdrowotną i pomocą społeczną bądź budownictwem. Dokładny rozkład poszczególnych odpowiedzi zaprezentowany został na poniższym wykresie.

Wykres 41. Proszę wskazać, w jakiej sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności działa założone przez Pana/ią przedsiębiorstwo? W przypadku, jeśli prowadzona przez Pana/ią działalność wpisuje się w kilka sekcji, proszę podać tę, w którą wpisuje się działalność wiodąca.

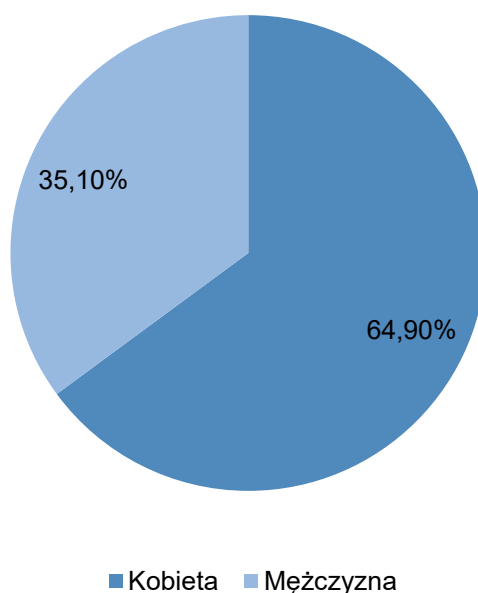
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

3.2.13. Profile fizyczne osób rozpoczynających działalność gospodarczą dzięki wsparciu w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020 (analiza m.in. ze względu na wiek, wykształcenie, doświadczenie)

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

W badaniu uczestniczyło 325 przedsiębiorców objętych usługami rozwojowymi w ramach OP 10. W skład próby weszło 64,9% kobiet i 35,1% mężczyzn.

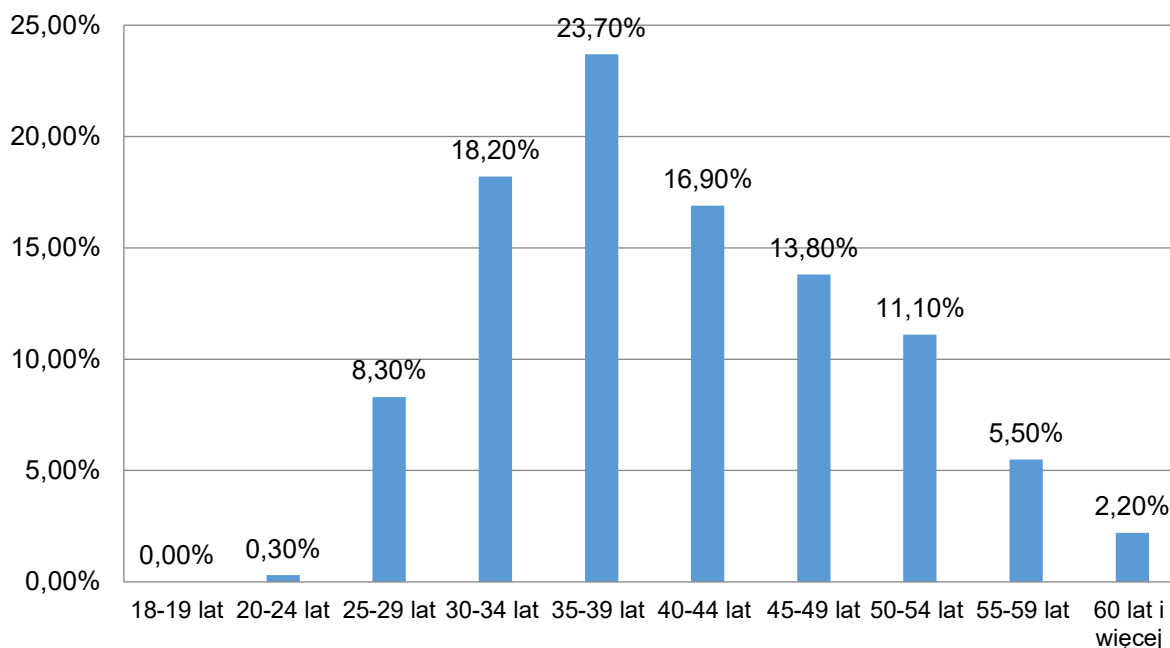
Wykres 42. Płeć respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

W grupie badanych przedsiębiorców dominowały osoby w wieku od 30 do 44 lat (łącznie 59,8% próby).

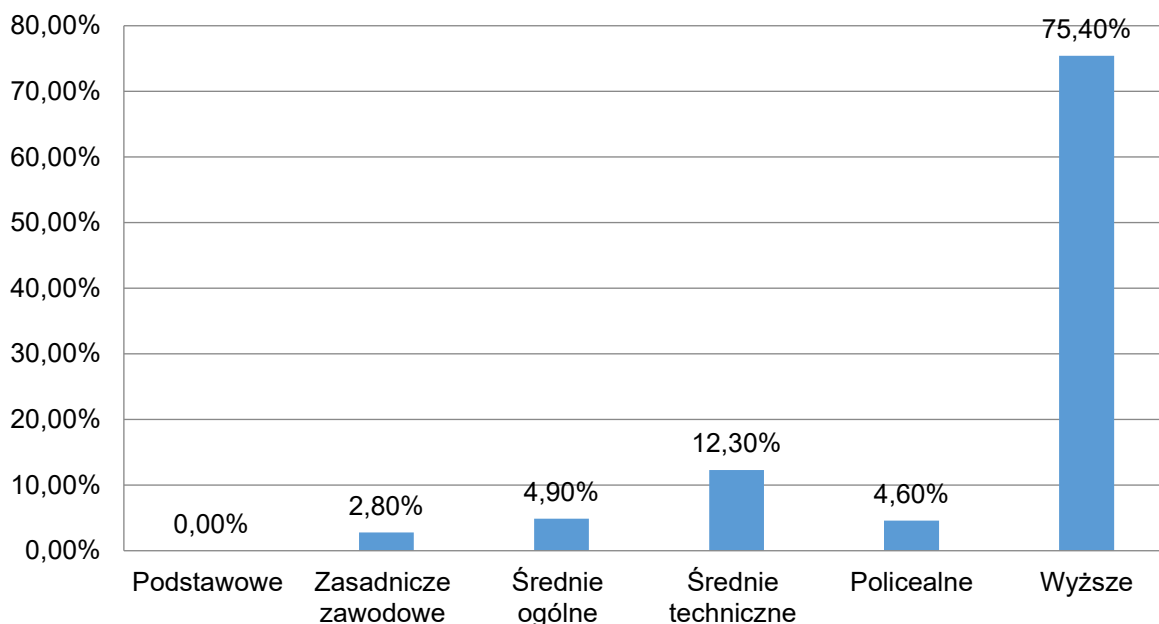
Wykres 43. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem wykształcenia w strukturze próby badawczej przeważały osoby z wykształceniem wyższym (75,4%).

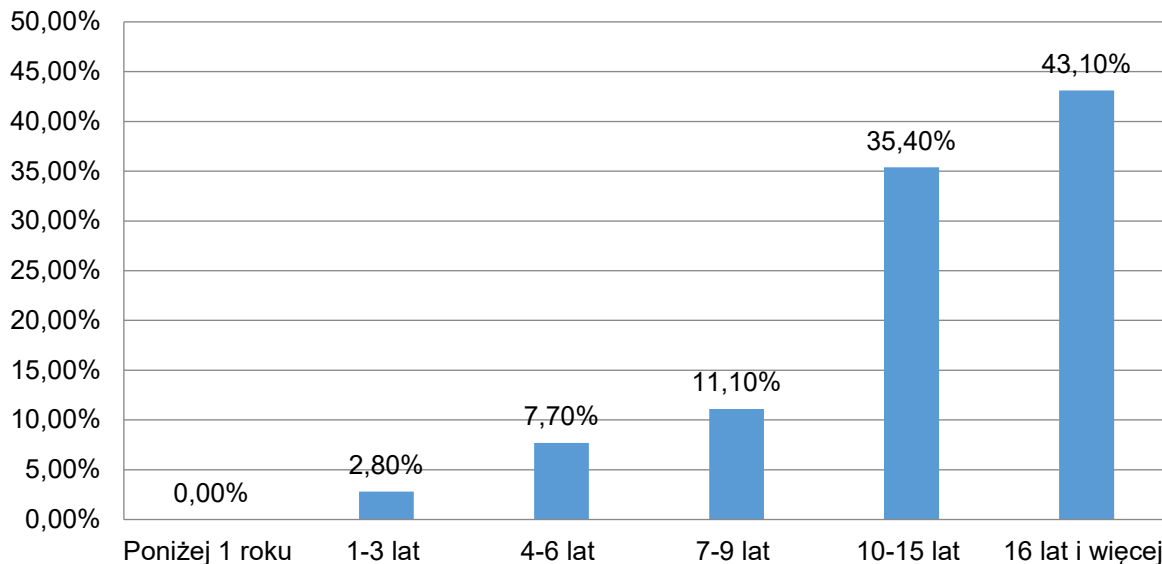
Wykres 44. Wykształcenie respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jeśli chodzi o doświadczenie zawodowe, dominowały osoby o co najmniej 10-letnim doświadczeniu (78,5%).

Wykres 45. Doświadczenie zawodowe badanych

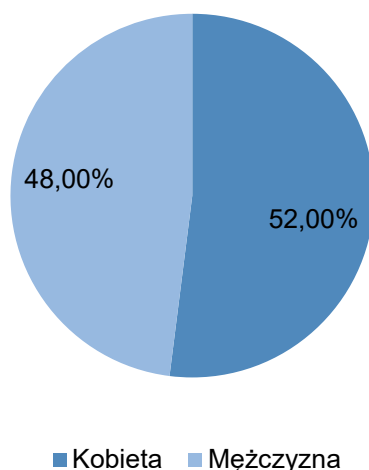

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

W badaniu CAWI/CATI z odbiorcami działań realizowanych w ramach OP 10 RPOWŚ wzięły udział 444 osoby, w tym 52,0% kobiet i 48,0% mężczyzn.

Wykres 46. Płeć badanych

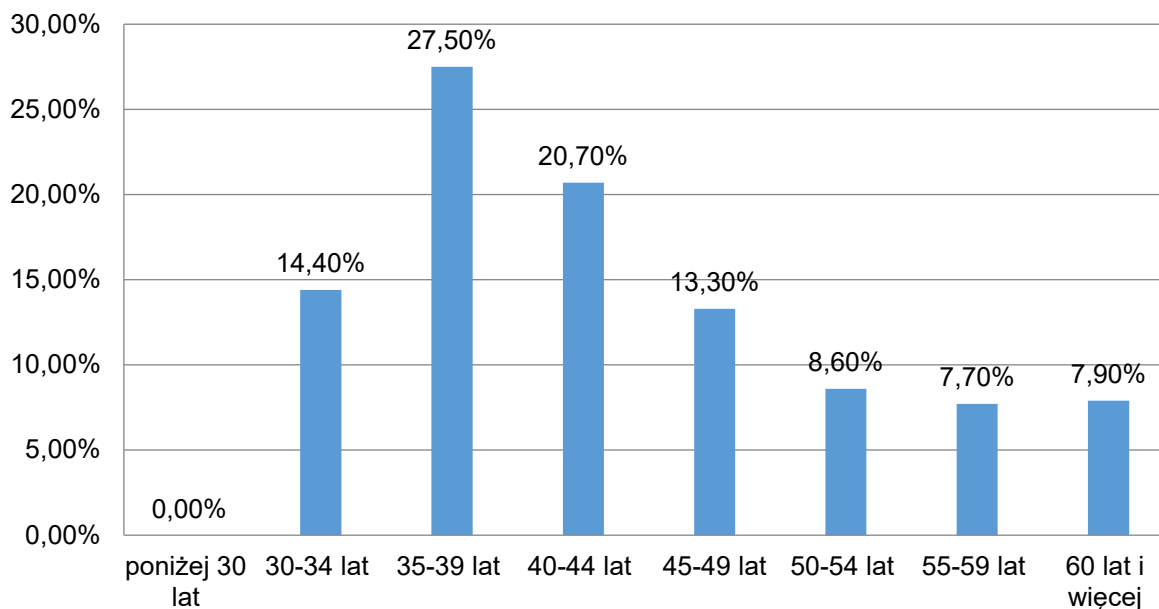

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

W grupie badanych przedsiębiorców dominowały osoby w wieku od 35 do 44 lat (łącznie 48,2% próby). Aż blisko 8,0% respondentów było w wieku powyżej 60 roku życia, nie zdarzały się natomiast osoby młodsze niż 30-letnie.

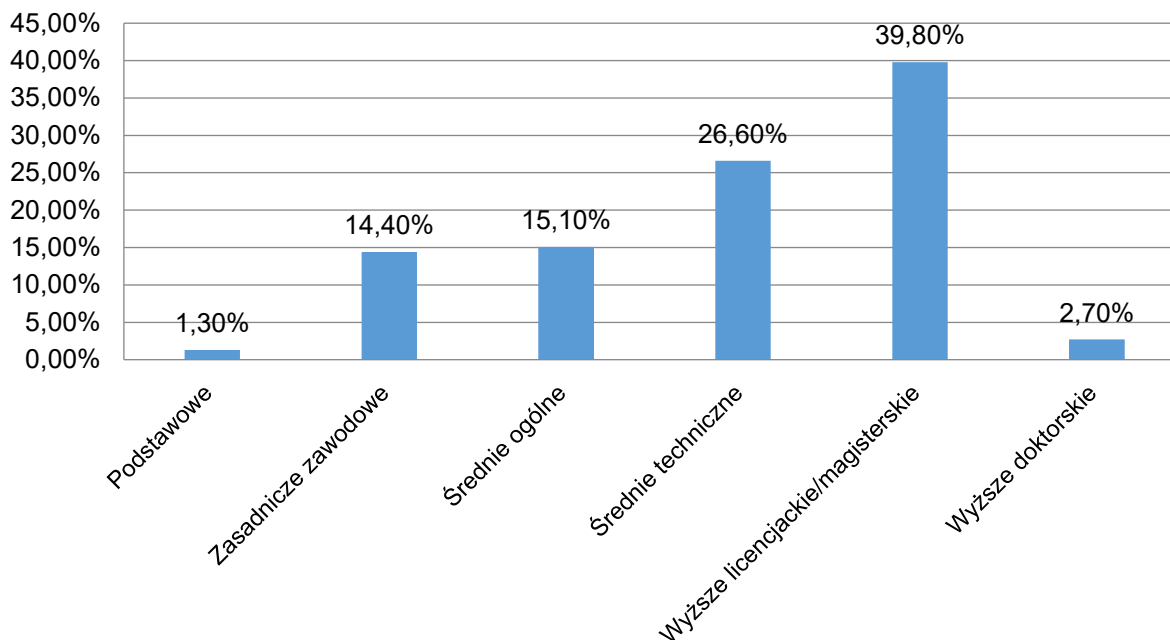
Wykres 47. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem wykształcenia w strukturze próby badawczej przeważały osoby z wykształceniem wyższym licencjackim bądź magisterskim (39,8%). Ponad ¼ respondentów posiadała wykształcenie średnie techniczne, 15,15% – średnie ogólne, a 14,4% – zasadnicze zawodowe.

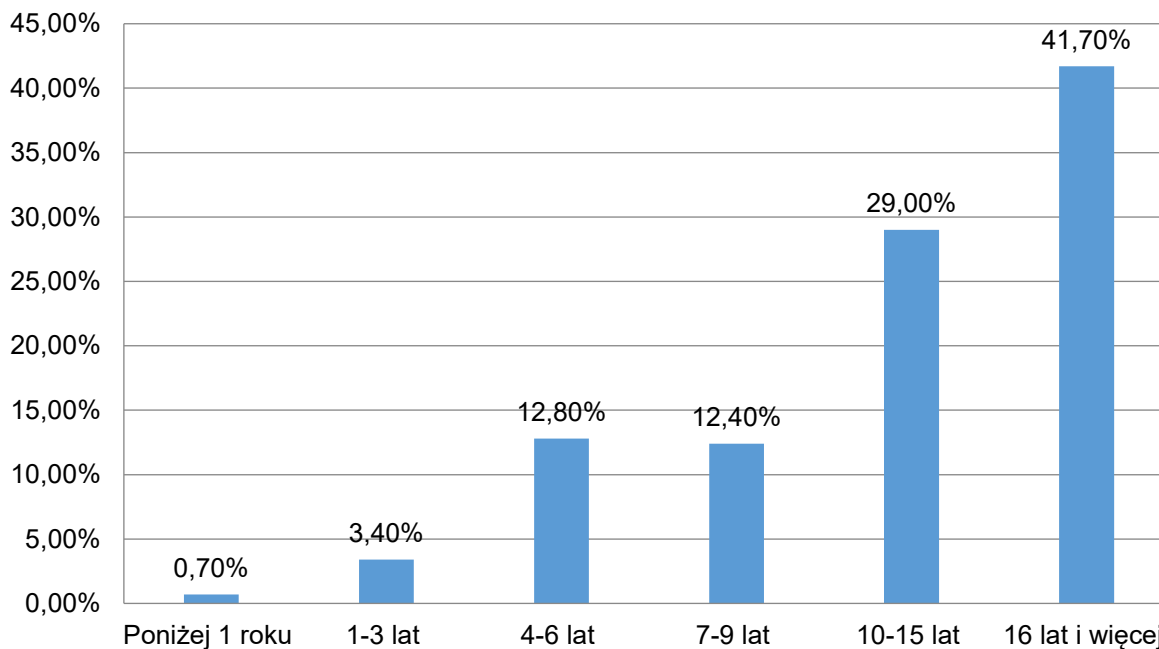
Wykres 48. Wykształcenie respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem doświadczenia zawodowego przeważały osoby o co najmniej 10-letnim doświadczeniu (70,7%).

Wykres 49. Doświadczenie zawodowe badanych

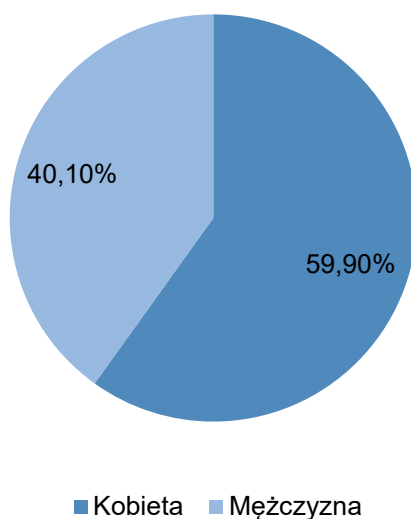

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

W badaniu wzięło udział 715 pracowników objętych usługami rozwojowymi w ramach OP 10, z czego 59,9% stanowiły kobiety, a 40,1% mężczyźni.

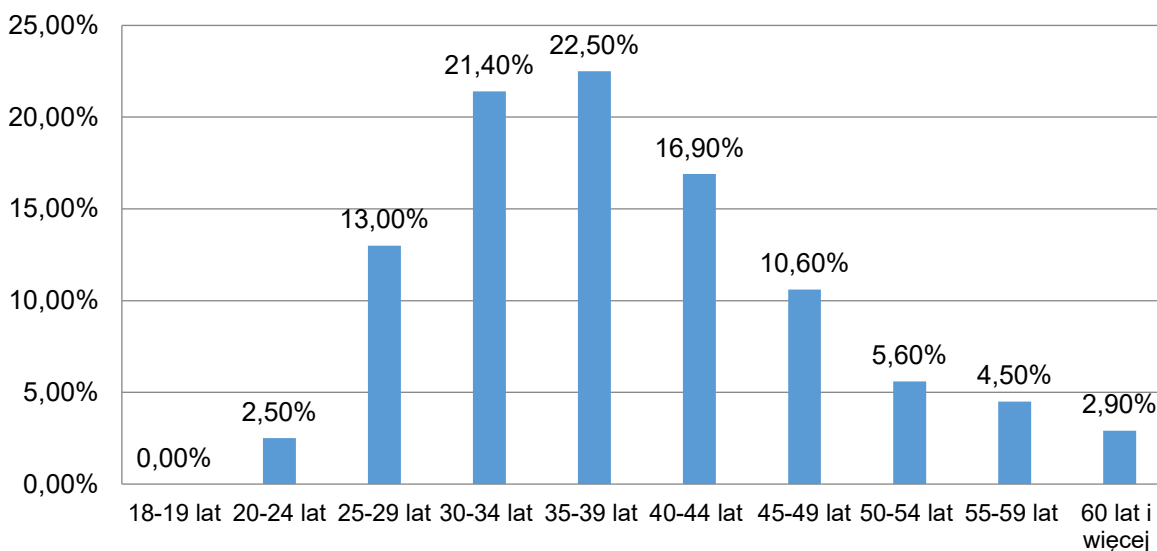
Wykres 50. Płeć respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

W grupie badanych dominowały osoby w wieku od 30 do 44 lat (łącznie 60,8% próby).

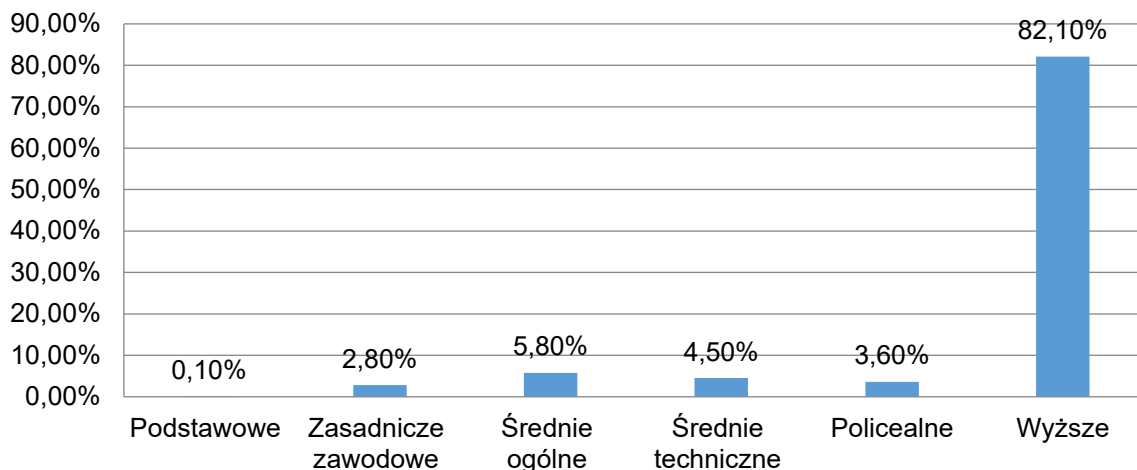
Wykres 51. Wiek respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem wykształcenia w strukturze próby badawczej zdecydowanie przeważały osoby z wykształceniem wyższym (82,1%).

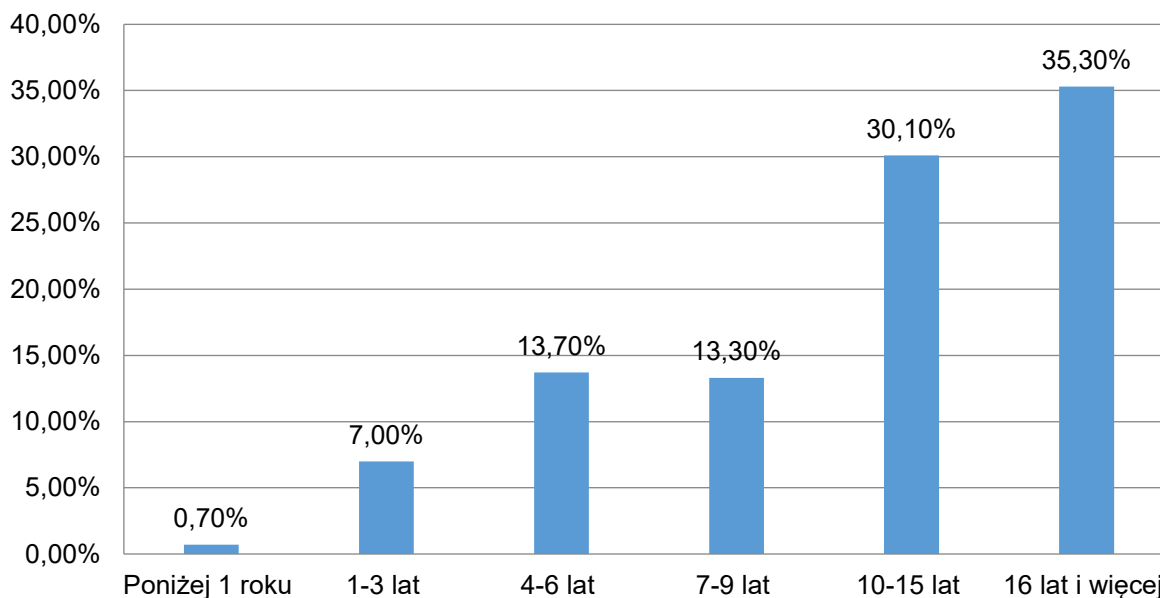
Wykres 52. Wykształcenie respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pod względem doświadczenia zawodowego przeważały osoby o co najmniej 10-letnim doświadczeniu (65,4%).

Wykres 53. Doświadczenie zawodowe badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

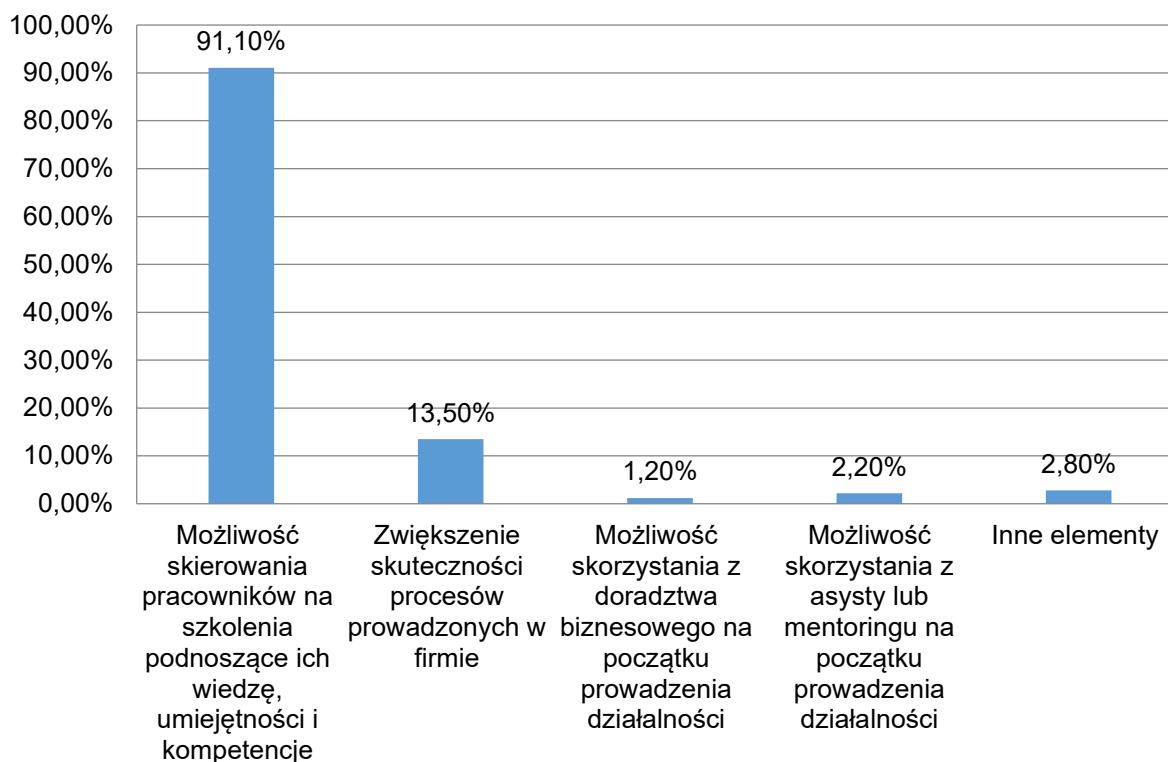
3.3. WSKAZANIE ROZWIĄZAŃ NA NOWY OKRES PROGRAMOWANIA UE 2021-2027 W OBSZARZE RYNKU PRACY I FORM OPIEKI NAD DZIEĆMI DO LAT 3

3.3.1. Formy wsparcia realizowane w ramach RPOWŚ 2014-2020, które należy wdrażać w perspektywie finansowej 2020+

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Badanych przedsiębiorców zapytano kolejno, co w największym stopniu przyczyniło się do wzmocnienia ich firmy, jeśli chodzi o możliwość skorzystania z usług rozwojowych. Zdecydowana większość, bo 91,1% wskazywało na odpowiedź: „Możliwość skierowania pracowników na szkolenia podnoszące ich wiedzę, umiejętności i kompetencje”. Stosunkowo dużo, bo 13,5% respondentów wskazywało zwiększenie skuteczności procesów prowadzonych w firmie.

Wykres 54. Co w największym stopniu przyczyniło się do wzmocnienia Państwa przedsiębiorstwa, jeśli chodzi o możliwość skorzystania z usług rozwojowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Jeśli chodzi o to, w jaki sposób szkolenia pracowników przyczyniły się do wzmocnienia przedsiębiorstwa, wskazywano głównie na podniesienie poziomu wiedzy, kwalifikacji i umiejętności pracowników, co przekładało się na wzrost profesjonalizmu w wykonywaniu obowiązków. Zwiększyło to również przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwa i skuteczność procesów prowadzonych w firmie.

Wskazywano ponadto na możliwość uzyskania wsparcia merytorycznego przede wszystkim w zakresie prawa.

Uczestnicy działań realizowanych w ramach OP 10.1 i 10.2

Wśród działań, które należałoby wspierać w przyszłości wskazywano przede wszystkim na szkolenia i kursy mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych (57,7% odpowiedzi), staże i praktyki zawodowe (47,7%) oraz dofinansowanie do wynagrodzenia lub do składek społecznych pracownika (45,0%). Najmniejszą popularnością cieszyło się natomiast wsparcie wolontariatu (4,5% ogółu wskazań).

Wykres 55. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?

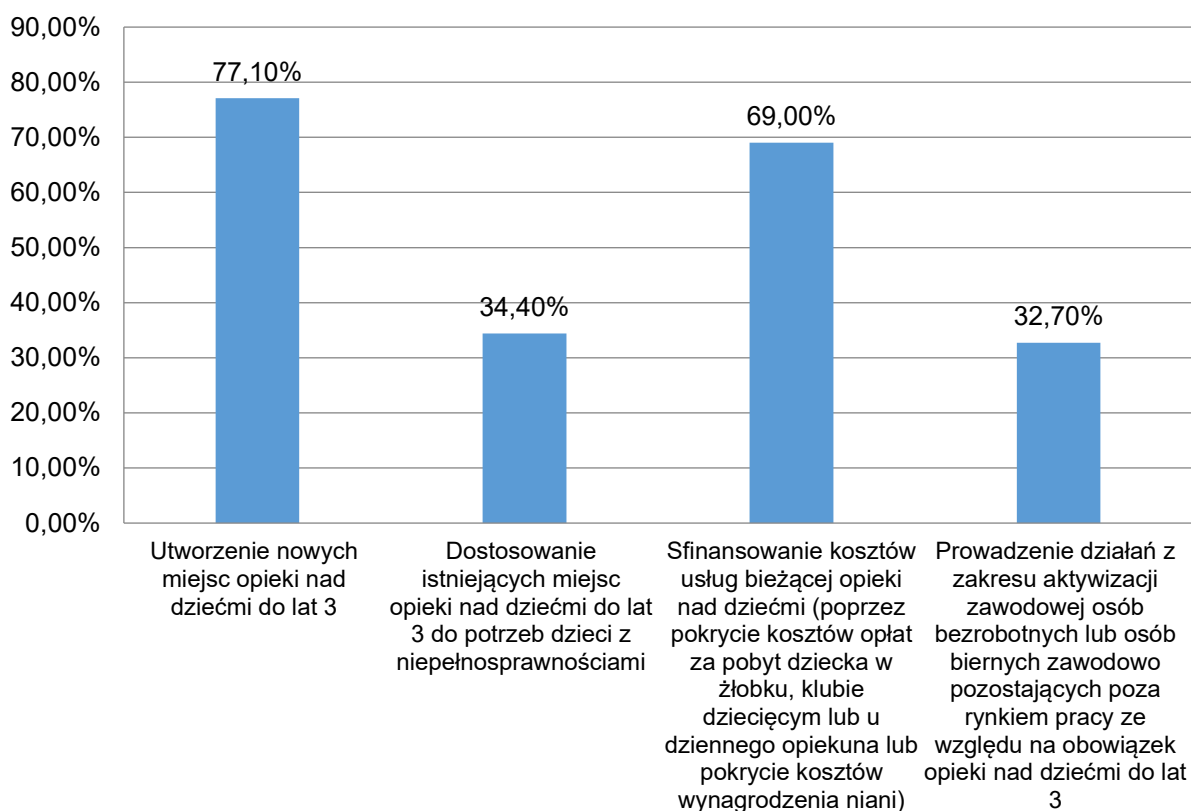

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 8

Do form wsparcia, które powinny zostać wspierane w przyszłości badani zaliczali przede wszystkim utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (77,1%) oraz sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym czy u dziennego opiekuna bądź pokrycie kosztów wynagrodzenia niani (69,0%).

Wykres 56. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

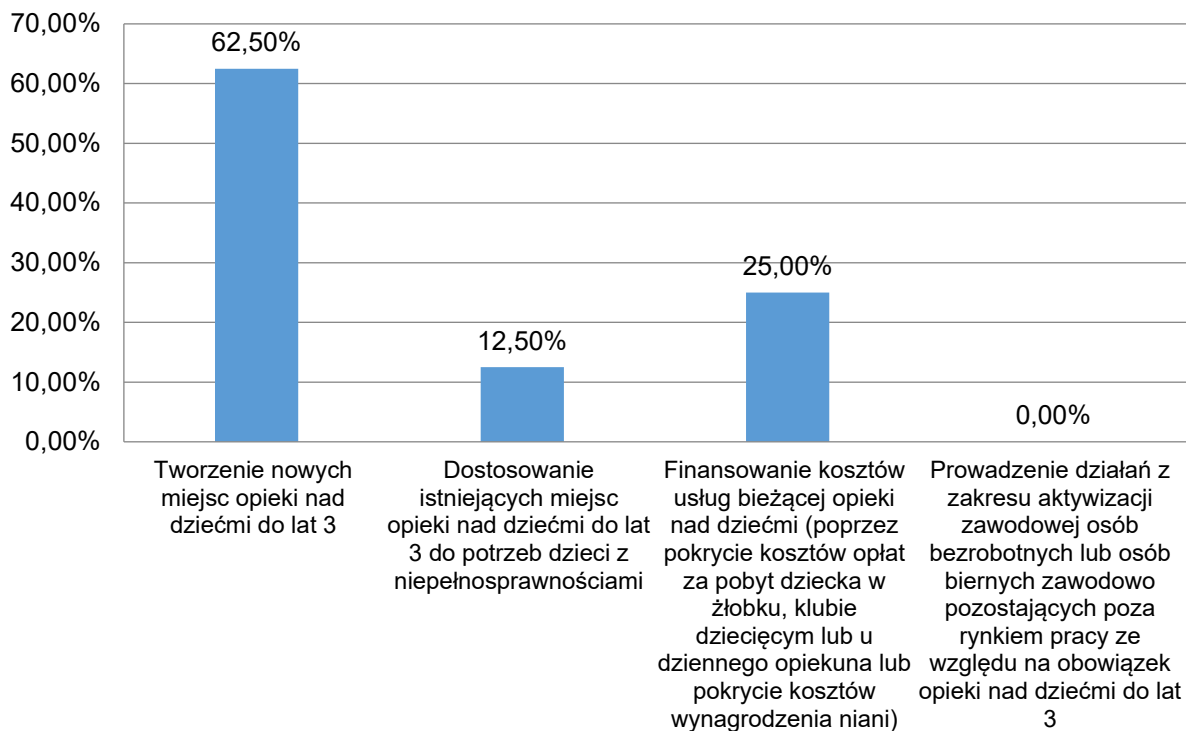
Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

Uczestników badania kwestionariuszowego spytano kolejno, które spośród typów wsparcia ich zdaniem powinny być wspierane w przyszłości. Najczęściej wskazywano na tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 (62,5% ogółu odpowiedzi), co czwarty respondent zaznaczał odpowiedź: „Finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi (poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna lub pokrycie kosztów wynagrodzenia niani)”. 12,5% odpowiedzi wskazywało na wsparcie w postaci

dostosowania istniejących miejsc opieki nad dziećmi do 3 roku życia do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami.

Wykres 57. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Do rodzajów pomocy, które zdaniem badanych powinny być wspierane w przyszłości, w większości zaliczano przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej (78,4%), szkolenia i kursy mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz staże i praktyki zawodowe (po 70,6% odpowiedzi). Najmniej beneficjentów wskazywało natomiast na wsparcie wolontariatu (14,7%) oraz dodatek relokacyjny dla osoby zmieniającej miejsce zamieszkania w celu podjęcia pracy (17,6%).

Wykres 58. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

Respondenci reprezentujący IP i IZ biorący udział w badaniu TDI byli zdania, że podejmowane dotychczas działania w ramach OP 8 powinny być kontynuowane w przyszłej perspektywie finansowej. Wskazywano, że oferowane formy pomocy cieszyły się dużym zainteresowaniem beneficjentów, a mimo malejącego przyrostu naturalnego, rosnąca liczba pracujących kobiet skutkuje zwiększeniem zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3. Podobnie w odniesieniu do OP 10 respondenci wskazywali, że podejmowane działania warte są kontynuowania, a w związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi, zapotrzebowanie na wsparcie i zainteresowanie różnymi formami pomocy – zarówno dla przedsiębiorców, jak i osób bezrobotnych – prawdopodobnie będzie wzrastać.

W tym miejscu warto odwołać się raz jeszcze do wyników badań TDI realizowanych z przedstawicielami JST nierealizujących projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ. Jak wskazano, sytuacja pandemiczna spowodowała jeszcze większe ograniczenie potrzeb gmin w zakresie usług opiekuńczych, co związane jest zarówno z obawami rodziców, jak i ustaniem aktywności zawodowej części z nich:

Powiem tak, akurat koronawirus zmniejsza potrzeby, jeśli chodzi o opiekę nad dziećmi do lat 3. Trudność ta jest spowodowana [po pierwsze] lękiem rodziców, [ale też] bardzo wiele zakładów stoi [...]. [W związku z tym, że część rodziców nie pracuje, nie ma potrzeby zapewnienia opieki nad dziećmi], a dwa, że są lęki rodziców, że dziecko się zarazi czy [...] że dziecko pojawi się w żłobku, to jakoś wpłynie też na sytuację zdrowia rodziny.

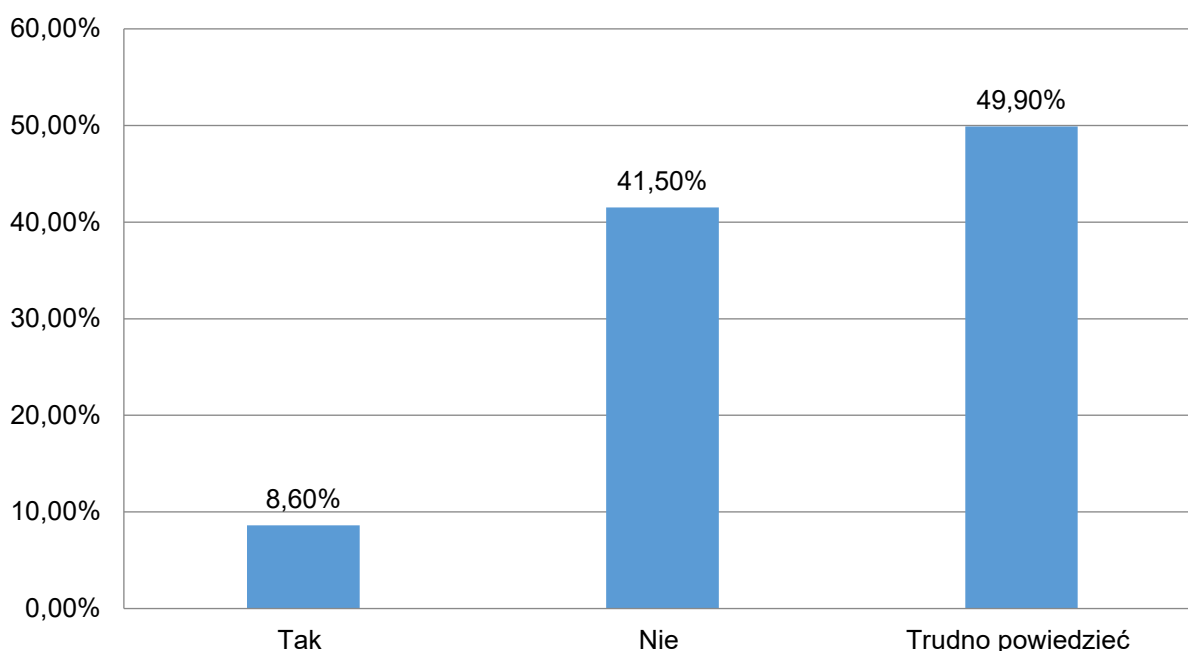
Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami JST, które nie realizowały projektów z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 ze środków RPOWŚ 2014-2020.

3.3.2. Zidentyfikowane nowe obszary, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Jedynie 8,6% badanych przedsiębiorców było zdania, że poza oferowanymi obecnie istnieją również inne działania rozwojowe, które należałoby wspierać w przyszłości. Wskazywano głównie na potrzebę dalszych szkoleń, w tym szkoleń specjalistycznych związanych również z nowoczesnymi technologiami, prowadzonych także w sposób zdalny oraz na wsparcie w zakresie marketingu.

Wykres 59. Czy istnieją działania rozwojowe inne niż oferowane obecnie, które należałoby wspierać w przyszłości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Uczestnicy działań realizowanych w ramach 10.1 i 10.2

Według 8,2% respondentów były również inne formy wsparcia aktywności zawodowej, z których chcieliby skorzystać, gdyby było to możliwe. Wymieniano tu przede wszystkim różnego rodzaju dofinansowania, w tym na utworzenie nowego stanowiska pracy, do edukacji, dojazdów do miejsca pracy, dofinansowanie do wynagrodzenia i składek społecznych dla pracownika czy środki na założenie działalności gospodarczej. Pojawiały się również wskazania na umożliwienie odbycia specjalistycznych kursów czy szkoleń mających na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych oraz zapewnienie większej liczby miejsc pracy. Skorzystanie z tego

typu wsparcia uniemożliwiały badanym takie czynniki jak brak odpowiedniej oferty pomocy czy niespełnianie wymogów regulaminowych.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 8

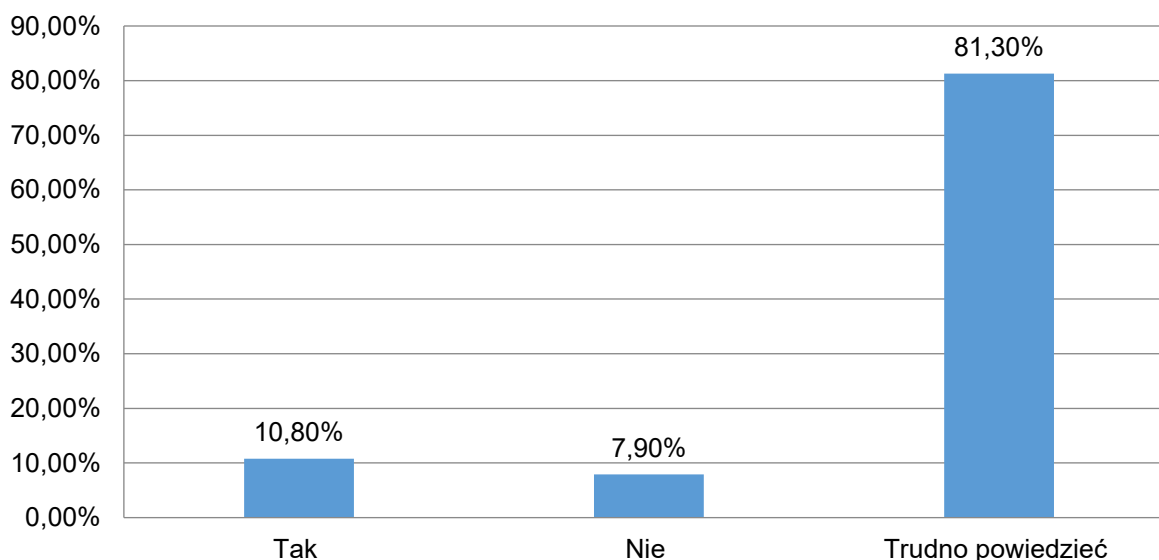
3,6% respondentów było zdania, że prócz dotychczasowych istnieją również inne działania, które powinny być wspierane. Wśród nich wymieniano:

- Wsparcie rozwoju dzieci starszych z małych miast i wsi poprzez tworzenie miejsc do rozwoju zainteresowań i talentów, jak szkoły tańca, szkoły muzyczne, udział w zajęciach sportowych lekkoatletycznych, basen;
- Rozwój placówek przy dużych zakładach pracy we współpracy z zakładami pracy;
- Tworzenie żłobków i przedszkoli przy uczelniach; wsparcie dla matek małych dzieci chcących podjąć lub kontynuować edukację;
- Darmowe szkolenia.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 10

Zdaniem co dziesiątego respondenta istniały jakieś inne działania, które powinny być wspierane w przyszłości. Wśród nich wymieniano m.in. rozszerzenie działań edukacyjnych, szkolenia i doradztwo dopasowane do profilu działalności oraz wydłużenie okresu udzielania wsparcia.

Wykres 60. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?

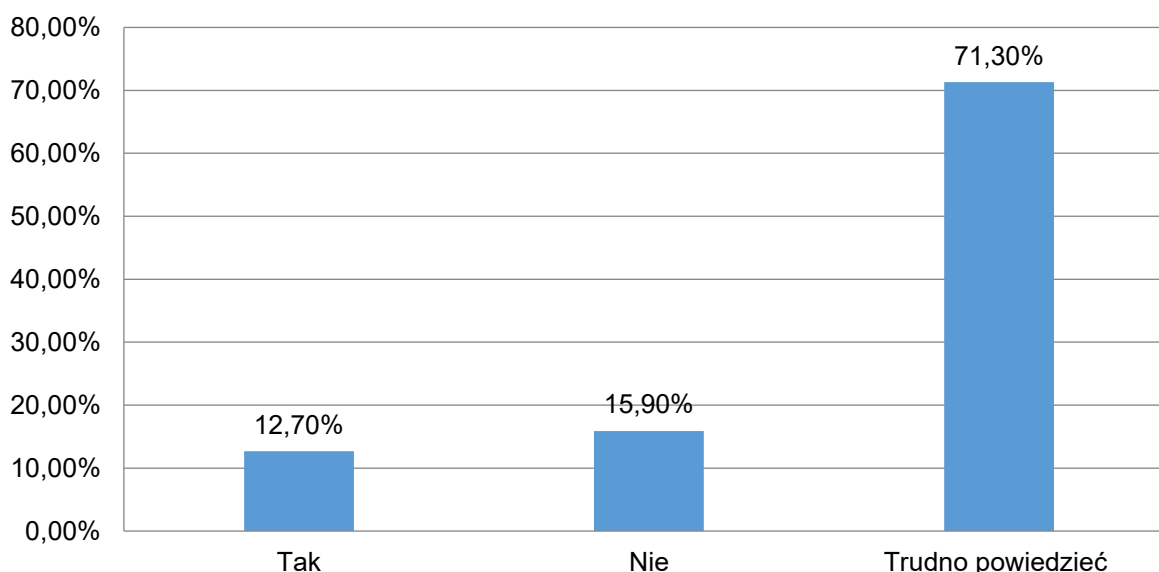

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

12,7% badanych wskazało, że prócz działań, z których mogli skorzystać, istnieją również inne, które powinny być wspierane w przyszłości. Wskazywano tu m.in. na staże, kursy językowe i szkolenia specjalistyczne, uzależnione od aktualnego zapotrzebowania i branży, a także na wydłużenie czasu szkoleń czy wsparcie finansowe na rozwój przedsiębiorstw.

Wykres 61. Czy istnieją działania inne niż te, z których Państwo skorzystali, które należałoby wspierać w przyszłości?

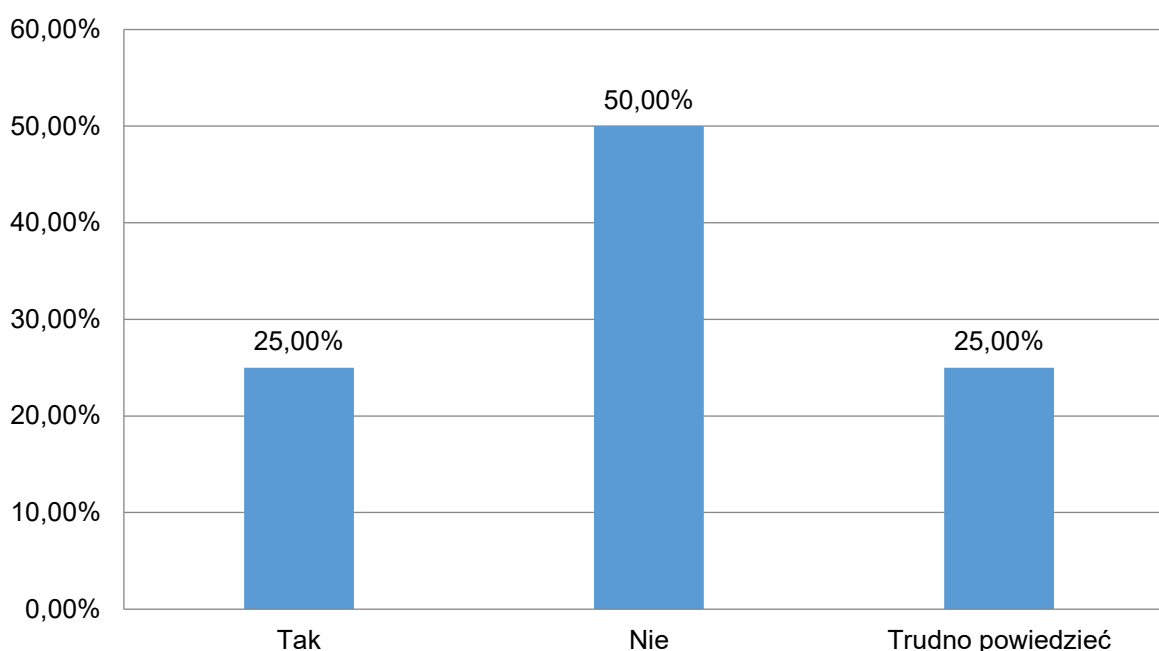

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

¼ biorących udział w badaniu beneficjentów była zdania, że należałoby rozszerzyć oferowane formy wsparcia. Wskazywano, że potrzebna jest pomoc dla rodziców i opiekunów dzieci po zakończeniu projektu oraz – choć nie było to bezpośrednio związane z opieką nad dziećmi do lat 3 – aktywizacja osób bezrobotnych. Połowa badanych była zdania, że oferowana pomoc jest wystarczająca.

Wykres 62. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?

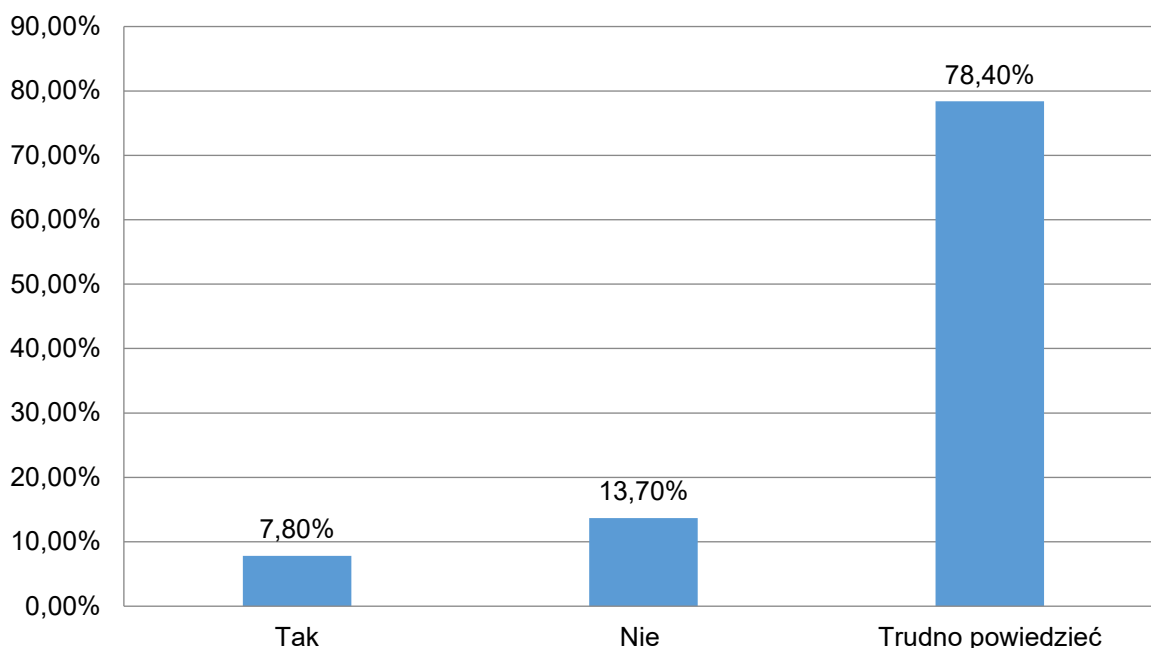
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Jedynie 7,8% beneficjentów było zdania, że poza wymienionymi istnieją również inne działania, które powinny zostać wsparte w przyszłości. Wskazywano tu na działania takie jak:

- Wsparcie dla instytucji/organizacji/pracodawców, które w znaczny sposób ucierpiały z powodu pandemii;
- Wspieranie rodziców dzieci niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia bądź zatrudnieniu poprzez np. dopłaty do ZUS dla pracodawców zatrudniających takich rodziców; dodatki aktywizacyjne dla takich rodziców (rezygnujących bądź niepobierających świadczenia pielęgnacyjnego);
- Promowanie dobrych praktyk;
- Wyjazdy studyjne;
- Wsparcie kreatywności, podejścia prorozwojowego, proinnowacyjnego mieszkańców obszarów wiejskich i małych miejscowości;
- Wsparcie psychologiczne;
- Coaching.

Wykres 63. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

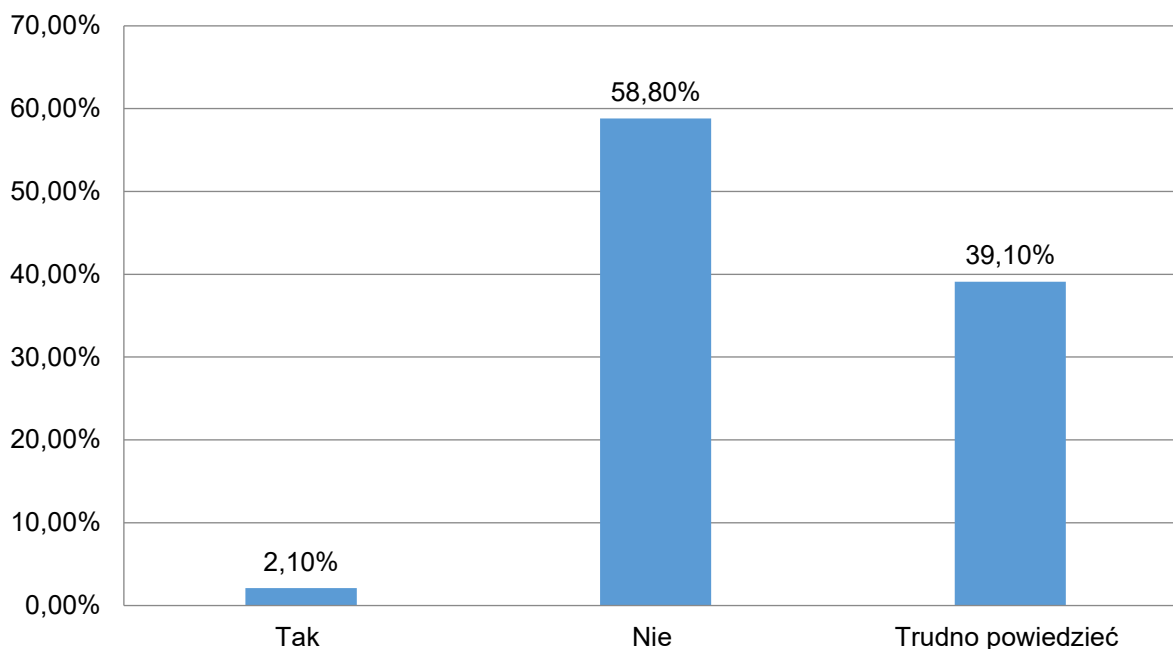
3.3.3. Dobre praktyki dotyczące realizacji projektów w ramach ewaluowanych Działań

Przedsiębiorcy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Zaledwie 2,1% badanych dostrzegło jakieś skuteczne, dotychczas niespotykane rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone w ramach projektu przyniosło duże efekty. Wskazywano tu na zwiększenie dostępu do szkoleń i wprowadzanie w ich ramach nowatorskich elementów.

Wykres 64. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone Państwu w ramach projektu przyniosło duże efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Uczestnicy działań realizowanych w ramach OP 10.1 i 10.2

Respondentów spytano na koniec, czy dostrzegli jakieś nietypowe, skuteczne rozwiązania, które wpłynęły w pozytywny sposób na uzyskanie wysokich efektów otrzymanego wsparcia. Tego typu rozwiązania zauważyło tylko 3,9% badanych, a wśród nich wymieniano m.in. doradztwo i pośrednictwo zawodowe, dobrą komunikację, możliwość odbycia stażu w wybranej branży, połączenie szkoleń teoretycznych z praktycznymi.

Odbiorcy działań realizowanych w ramach OP 8

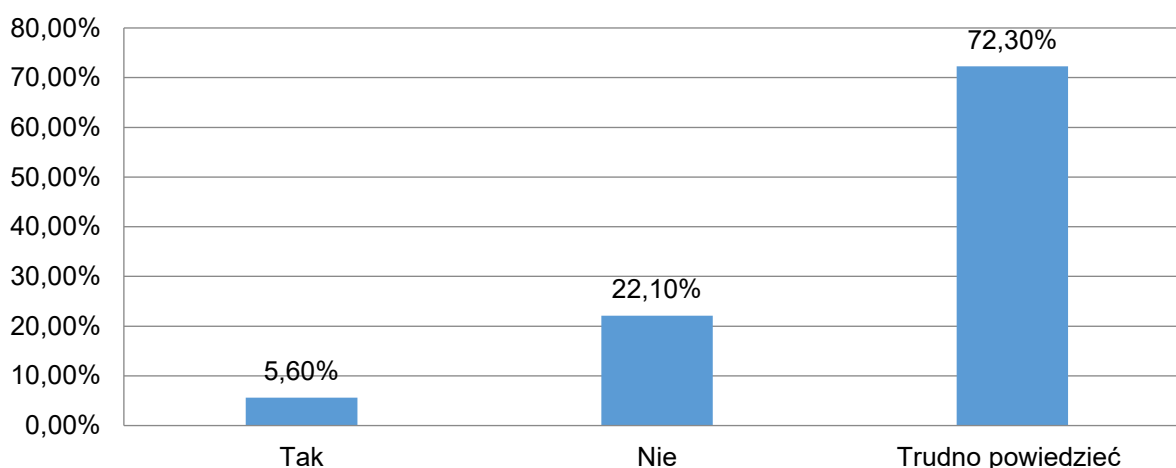
4,5% uczestników badania dostrzegało jakieś efektywne, niespotykane wcześniej rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone w ramach projektu było tak skuteczne. Wśród nich wymieniano:

- Aktywizację bezrobotnych matek;
- Całkowite odciążenie rodzica z kosztów opieki żłobkowej;
- Pomoc dziennego opiekuna;
- Rozwój dziecka;
- Zindywidualizowane podejście;
- Odciążenie rodziców i opiekunów.

Pracownicy objęci usługami rozwojowymi w ramach OP 10

Respondentów zapytano następnie, czy zauważyli jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone im w ramach projektu przyniosło duże efekty. Jedynie 5,6% z nich dostrzegało tego typu rozwiązania, w tym otrzymane wsparcie finansowe, łączenie szkoleń teoretycznych z praktycznymi, możliwość udziału w szkoleniach on-line bądź też przyjazd prelegentów do siedziby firmy. Wskazywano również, że przeprowadzone kursy czy szkolenia pozwoliły na poprawę w działaniu przedsiębiorstwa i przyczyniły się do podniesienia konkurencyjności.

Wykres 65. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone Państwu w ramach projektu przyniosło duże efekty?

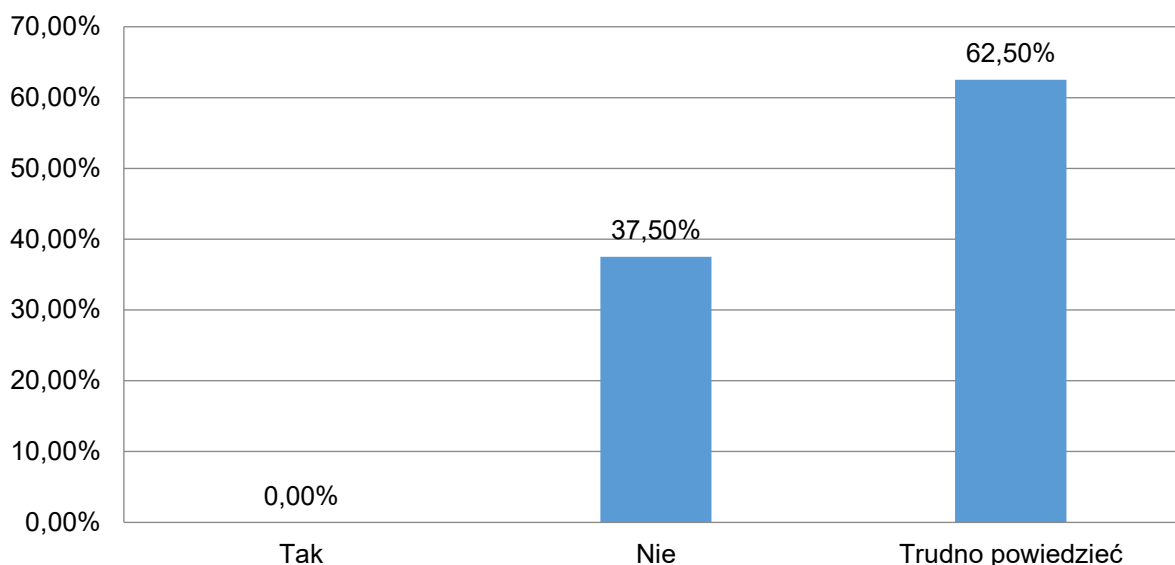

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 8.1

Badanych spytano, czy zauważyli jakieś skuteczne, dotychczas niespotykane rozwiązania, które wpłynęły na to, że świadczone przez nich w ramach projektu wsparcie było bardziej efektywne. Żaden z respondentów nie wskazał jednak na odpowiedź twierdzącą. 37,5% beneficjentów nie dostrzegało tego typu rozwiązań, a pozostałe 67,5% nie było w stanie udzielić jednoznacznej odpowiedzi.

Wykres 66. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

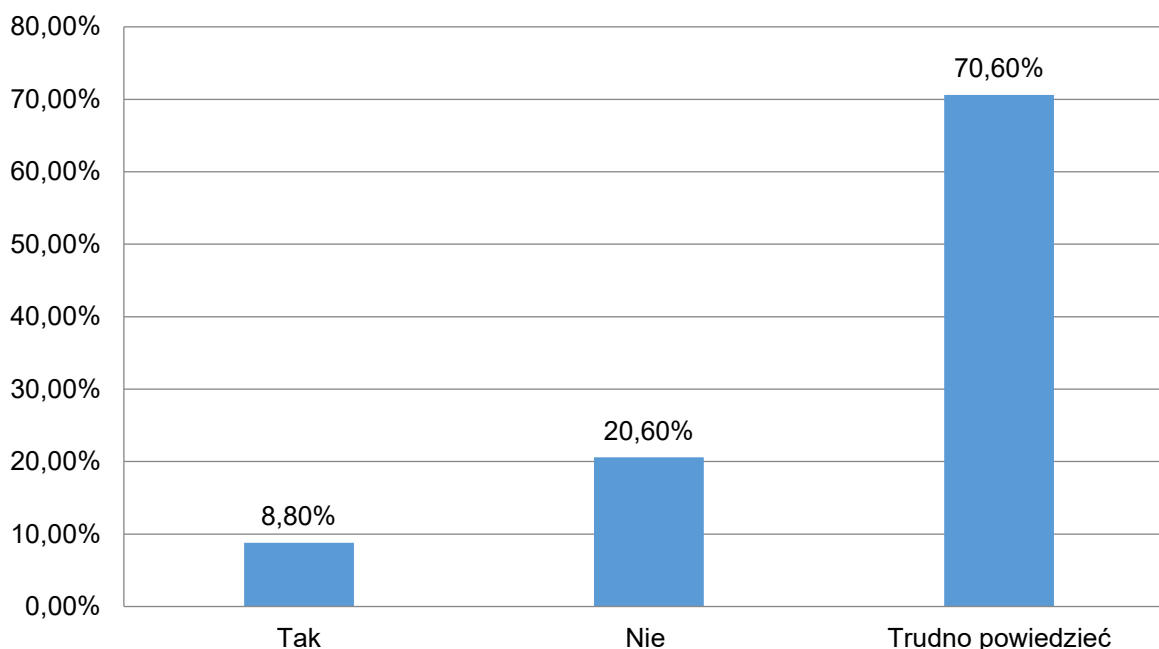
Beneficjenci projektów realizowanych w ramach OP 10

Zaledwie 8,8% badanych dostrzegało, skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez nich w ramach projektu przyniosło duże efekty. Wśród rozwiązań tych wymieniano następujące:

- Dobrze opracowany regulamin;
- Stały kontakt z uczestnikami projektu;
- Wprowadzenie elementu coachingu;
- Pokazywanie możliwości korzystania z usług IOB po zakończonym projekcie;
- Dostęp dla uczestników do pomocy w znalezieniu zatrudnienia również poza okresem przewidzianym w projekcie;

- Doświadczenie we wdrożonych nowych systemach informatycznych oraz wykorzystanie narzędzi TIK;
- Bardzo dobra znajomość środowisk lokalnych, potrzeb odbiorców, barier, ale również potrzeb rynku i gospodarki;
- Współpraca start-up'ów;
- Opracowanie na etapie przygotowywania projektu listy firm zainteresowanych współpracą przy zatrudnianiu.

Wykres 67. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań CAWI/CATI.

Analiza wyników badania TDI

W badaniu TDI z przedstawicielami IZ i IP jako dobre praktyki stosowane w projektach wdrażanych w ramach OP 8 wskazywano przede wszystkim realizację działań partnerskich, co pozwalało na zwiększenie ich efektywności poprzez skuteczniejsze radzenie sobie z ewentualnymi trudnościami i niejasnościami oraz szerszy odbiór wsparcia.

[...] w projektach chodzi o to, żeby objąć jak największą liczbę beneficjentów, jak największą liczbę grup docelowych, w jak największym obszarze. Jeśli to [działanie] jest realizowane na terenie kilku gmin, dzieci ze żłobka, przykładowo z jednych z tych gmin, mogą też do tego żłobka [w innej gminie] się zapisać.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Podobnie w przypadku działań realizowanych w ramach OP 10 podkreślano zalety płynące ze współpracy partnerskiej. Dodatkowo wskazano na kompleksowość podejmowanych działań szkoleniowych:

[...] oni [odbiorcy działań projektowych] zaczynają od wsparcia, od poradnictwa, kończą na stażach, tak. Czyli zdobywają szkolenie, uczą się jak funkcjonować na rynku pracy, potem dostają szkolenie często kończące się kwalifikacjami, jeszcze do tego odbywają staż, czyli nabierają doświadczenia zawodowego i stają się bardziej atrakcyjni na rynku pracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zrealizowanych badań TDI z przedstawicielami IP oraz IZ.

Istotne jest również wzięcie pod uwagę dotychczasowego doświadczenia beneficjentów w realizacji tego typu działań, efektywność i jakość podejmowanych do tej pory inicjatyw.

4. WNIOSKI I REKOMENDACJE

4.1. WNIOSKI

4.1.1. Ocena efektów działań realizowanych w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ 2014-2020 (Działanie 8.1)

- I. Realizacja projektów w ramach działania 8.1 RPO WŚ umożliwiła przede wszystkim: zapewnienie adekwatnej do potrzeb opieki na dziećmi do lat 3; umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu okresu macierzyńskiego; duże zapotrzebowanie na tego typu usługi; odciążenie finansowe rodziców i opiekunów.
- II. Zwiększenie dostępu do opieki na dziećmi do lat 3 umożliwiło utworzenie miejsc opieki nad dziećmi w gminach, w których wcześniej były one niedostępne lub było ich zbyt mało w stosunku do diagnozowanych potrzeb.
- III. Tendencja związana z malejącym przyrostem naturalnym nie wpłynęła w istotny sposób na zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3. Co więcej, rosnący wskaźnik zatrudnienia kobiet skutkuje większymi potrzebami w tym zakresie.
- IV. Problemem związanym ze zwiększeniem dostępu do opieki na dziećmi do lat 3, w przypadku JST, które nie realizowały takich projektów, był brak środków finansowych umożliwiających zapewnienie wymaganego wkładu własnego.
- V. Udział w projektach w zdecydowany sposób przyczynił się do wzrostu możliwości uczestników w zakresie pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy. Ponadto uczestnictwo w projekcie pozytywnie wpłynęło również na stabilność zatrudnienia.
- VI. Dzięki uczestnictwie w projekcie większość uczestników mogło zwiększyć poziom dochodów rodziny.
- VII. W zdecydowanej większości, bez wsparcia ze środków otrzymanych w ramach RPOWŚ uczestnicy nie byłoby w stanie osiągnąć efektów zbliżonych do uzyskanych w ramach projektów. Wynika to z wysokich kosztów związanych z realizacją tego typu działań.
- VIII. Na tak wysoki poziom zainteresowania odbiorców wpływ miały czynniki takie jak: atrakcyjność formy wsparcia; zapewnienie opieki nad dziećmi dopasowanej do ich potrzeb; umożliwienie powrotu do pracy kobietom po zakończeniu urlopu macierzyńskiego; duże zapotrzebowanie na tego typu

usługi; Niższe koszty związane z opieką nad dzieckiem w porównaniu z innymi ośrodkami.

- IX. Wsparcie w ramach RPO WŚ powinno zostać zwiększone o oferty zajęć dodatkowych, takich jak basen, zajęcia językowe czy sportowe.
- X. Efektywność wsparcia może zostać zwiększona poprzez wydłużenie godzin pracy placówki opiekuńczej (w tym zapewnienie weekendowej opieki nad dziećmi), zastosowanie zachęt dla pracodawców zatrudniających rodziców powracających do pracy oraz tworzenie miejsc opieki nad dzieckiem przy zakładach pracy. Co piąty badany był zdania, że potrzebne jest.
- XI. Z punktu widzenia aktualnej sytuacji epidemiologicznej niezbędne jest zapewnienie opieki nad dzieckiem w przypadku jego choroby czy pomocy opiekunki w sytuacji, gdy rodzic pracuje zdalnie.
- XII. Zwiększenie środków na wsparcie w tym zakresie przyczyniłoby się do jeszcze większego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa, a tym samym – zwiększenia efektywności RPOWŚ.
- XIII. Powrót do aktywności zawodowej okazuje się nieopłacalny ze względu na otrzymywane zasiłki i profity z tytułu posiadania potomstwa. Konieczna jest zatem zmiana polityki, tj. zapewnienie wyższych wynagrodzeń w stosunku do środków możliwych do uzyskania od państwa.
- XIV. Najbardziej adekwatnym rodzajem pomocy było finansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi, w tym przez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u opiekuna dziennego bądź przez pokrycie kosztów wynagrodzenia niani.
- XV. Największym utrudnieniem dla tworzenia form opieki nad dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ była niewystarczająca alokacja środków.
- XVI. Czynnikiem wspierającym osiągnięcie założonych celów była promocja projektów, które realizowane były w partnerstwie.

4.1.2. Ocena efektów działań realizowanych w ramach osi priorytetowej 10. Otwarty rynek pracy RPOWŚ 2014-2020

- I. Do uzyskanych efektów wsparcia w ramach OP 10 należały przede wszystkim wzrost kompetencji pracowników przekładający się na sprawniejsze wykonywanie zadań służbowych oraz wzrost wartości obrotów.
- II. W ramach OP 10.1 i 10.2 - uczestnictwo w projekcie pozwoliło na zdobycie zatrudnienia, a średnio co trzecia osoba deklarowała podniesienie swoich kwalifikacji zawodowych oraz odbycie stażu czy praktyki zawodowej.
- III. Wśród działań realizowanych w ramach projektu, które miały największy wpływ na osiągnięcie wskazanych efektów, znalazły się m.in.: Udział w kursie lub szkoleniu; Dofinansowanie do otworzenia działalności; Podniesienie kwalifikacji; Pomoc w znalezieniu pracy.
- IV. W ramach szkolenia przygotowującego do założenia własnej działalności gospodarczej zabrakło zagadnień związanych z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyki prawno-administracyjnej, marketingu, budowania marki, tworzenia profilu biznesowego, pozyskiwania i utrzymania klienta, informacji nt. finansowania inwestycji i pozyskiwania środków na dalszy rozwój.
- V. W związku z pandemią COVID -19 - konieczne będzie wsparcie zarówno osób pozostających bez pracy, m.in. poprzez przekwalifikowania, jak i przedsiębiorców.
- VI. Do czynników ułatwiających osiągnięcie wskazanych wyżej efektów należały przede wszystkim atrakcyjność szkoleń i przygotowanie merytoryczne prowadzących, a także otrzymane dofinansowanie do szkoleń czy kursów.
- VII. Do czynników utrudniających zaliczano głównie względy finansowe, niesatysfakcjonującą organizację lub poziom części szkoleń, trudności z dokumentacją czy niedopasowanie treści szkolenia do faktycznych potrzeb.
- VIII. Do sukcesu realizacji celów OP 10 przyczyniła się kompleksowość udzielanego wsparcia i możliwość wyboru odpowiedniego rodzaju pomocy w zależności od potrzeb.
- IX. Działania w formie pozakonkursowej były bardziej skuteczne, ze względu na większe doświadczenie instytucji odpowiedzialnych w realizowaniu tego typu projektów. Aby podnieść efektywność działań w formie konkursowej należałoby rozszerzyć zakres oceny beneficjentów o dodatkowe aspekty wskazujące bezpośrednio na skuteczność dotychczasowych działań, podejmowanej współpracy czy osiągniętych wyników.

- X. W przypadku dostosowania wsparcia do potrzeb dotyczących aktywności na rynku pracy zidentyfikowano potrzebę wydłużenia czasu trwania stażu czy późniejszego zatrudnienia, wzrostu kwoty dotacji, lepszego poziomu doradztwa zawodowego, zapewnienie bezpłatnych kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji oraz sprawowanie kontroli nad realizacją staży.
- XI. W związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi, przejawiającymi się przede wszystkim we wzrastającej liczbie zamykanych przedsiębiorstw i zwiększającym się udziale osób pozostających bez pracy, większe będzie zapotrzebowanie na formy wsparcia skoncentrowane na odwracaniu tych trendów.
- XII. Do prowadzenia działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu badanych mogłyby skłonić przede wszystkim preferencje podatkowe czy w ponoszonych opłatach dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach, czy kampania reklamowa promująca te branże w pozostałych województwach.
- XIII. Do realizacji projektu wpisującego się w inteligentną specjalizację województwa beneficjentów skłaniają przede wszystkim oczekiwania i zapotrzebowanie pracodawców lokalnego rynku pracy zidentyfikowane dzięki przeprowadzonej analizie.
- XIV. Znaczna część przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie w ramach RPO WŚ zaprzestało działalności. Firma blisko co czwartego beneficjentazostała zamknięta (24,3%), a w 15,6% przypadków – zawieszono jej działalność.
- XV. Wśród przyczyn zawieszenia bądź zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej wskazywano najczęściej na brak zysków lub zyski zbyt niskie w porównaniu do oczekiwanych oraz na przyczyny losowe. Wśród innych odpowiedzi pojawiły się m.in. te dotyczące wysokich kosztów utrzymania działalności, w tym zaostrenie przepisów podatkowych, zbyt małego asortymentu, przejścia na emeryturę czy urlop macierzyński, pojawienia się korzystnej oferty pracy czy kryzysu.
- XVI. Do głównych problemów mających wpływ na decyzję o zawieszeniu/zamknięciu działalności gospodarczej w związku z kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią COVID-19 należały: brak zleceń lub ich mała ilość oraz brak zainteresowania ze strony klientów. Wskazywano również na brak zysków będący skutkiem wymienionych poprzednio oraz utrudniony kontakt z klientem i dostawcami lub jego brak, brak stabilności na rynku i możliwości planowania.
- XVII. Wśród działań, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na utrzymanie działalności wskazano: Wyższa dotacja i wsparcie pomostowe; Doradztwo w zakresie

zmieniających się przepisów prawnych i ustaleń; Udzielanie wsparcia pomostowego przez dłuższy okres czasu; Organizacja doradztwa technicznego; Organizacja konsultacji związanych z chęcią zakupu konkretnego urządzenia oraz określenie jego stanu technicznego; Przebranżowienie lub rozszerzenie usług; Pomoc/pośrednictwo w zdobywaniu zleceń; Mniejsza wysokość składek ZUS po okresie 24 miesięcy.

4.1.3. Wskazanie rozwiązań na nowy okres programowania UE 2021-2027 w obszarze rynku pracy i form opieki nad dziećmi do lat 3

- I. W przypadku skorzystania z usług rozwojowych aspekty, które przyczyniły się do wzmocnienia firm to możliwość skierowania pracowników na szkolenia podnoszące ich wiedzę, umiejętności i kompetencje oraz zwiększenie skuteczności procesów prowadzonych w firmie.
- II. W przypadku pracowników usługi rozwojowe przyczyniły się do podniesienia poziomu wiedzy, kwalifikacji i umiejętności pracowników, co przekładało się na wzrost profesjonalizmu w wykonywaniu obowiązków oraz przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwa i skuteczność procesów prowadzonych w firmie.
- III. Wśród działań, które należałoby wspierać w przyszłości to przede wszystkim: szkolenia i kursy mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych, staże i praktyki zawodowe oraz dofinansowanie do wynagrodzenia lub do składek społecznych pracownika, utworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi poprzez pokrycie kosztów opłat za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym czy u dziennego opiekuna bądź pokrycie kosztów wynagrodzenia niani.
- IV. Podejmowane działania powinny być kontynuowane w związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi. Wzrasta zapotrzebowanie na wsparcie i zainteresowanie różnymi formami pomocy – zarówno dla przedsiębiorców, jak i osób bezrobotnych.
- V. Do nowych obszarów, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+ zaliczyć można: odpowiednie wsparcie dla instytucji/organizacji/pracodawców, które w znaczny sposób ucierpiały z powodu pandemii (wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb przedsiębiorców w związku z obostrzeniami związanymi ze stanem pandemii); wspieranie rodziców dzieci niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia bądź zatrudnieniu poprzez np. dopłaty do ZUS dla pracodawców zatrudniających takich rodziców; dodatki aktywizacyjne dla takich rodziców (rezygnujących bądź niepobierających świadczenia pielęgnacyjnego); wsparcie psychologiczne.

4.2. REKOMENDACJE

Tabela 10 Rekomendacje

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
Rekomendacje dla OP 8							
1	Tendencja związana z malejącym przyrostem naturalnym nie wpłynęła w istotny sposób na zapotrzebowanie na opiekę nad dziećmi do lat 3. Co więcej, rosnący wskaźnik zatrudnienia kobiet skutkuje większymi potrzebami w tym zakresie.(str. 30).	W perspektywie 2020+ (w przypadku przesunięcia działań z poziomu krajowego na regionalny) rekomenduje się konsekwentne wspieranie projektów mających na celu utworzenie i utrzymanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie świętokrzyskim.	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020/ Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	Wsparcie projektów mających na celu utworzenie i utrzymanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie świętokrzyskim.	I kwartał 2022	Operacyjna	Opieka nad dziećmi do lat 3
2	Efektywność wsparcia może zostać zwiększona poprzez	W perspektywie 2020+	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020/	Wprowadzenie wsparcia dla przedsiębiorców na zachęty	I kwartał 2022	Operacyjna	Realizowane działania

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
	wydłużenie godzin pracy placówki opiekuńczej (w tym zapewnienie weekendowej opieki nad dziećmi), zastosowanie zachęt dla pracodawców zatrudniających rodziców powracających do pracy oraz tworzenie miejsc opieki nad dzieckiem przy zakładach pracy. (str. 40).	rekomenduje się rozszerzenie wachlarza wsparcia o: wprowadzenie zachęt dla pracodawców oraz wsparcie na utworzenie miejsc opieki nad dziećmi przy zakładach pracy.	Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej	dla pracodawców zatrudniających rodziców i opiekunów dzieci do lat 3 oraz wsparcie na utworzenie miejsc opieki nad dziećmi przy zakładach pracy.			
3	Z punktu widzenia aktualnej sytuacji epidemiologicznej niezbędne jest zapewnienie opieki nad dzieckiem w przypadku pomocy opiekunki w sytuacji, gdy rodzic pracuje zdalnie. (str.41).	W perspektywie 2020+ rekomenduje się rozszerzenie wachlarza wsparcia o: wsparcie opieki nad dziećmi (np. niania) podczas wykonywania przez opiekuna pracy w formie zdalnej.	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Wprowadzenie wsparcia na zapewnienie opieki nad dziećmi podczas choroby (niania) lub podczas wykonywania przez opiekuna pracy w formie zdalnej.	I kwartał 2022	Operacyjna	COVID-19
4	Największym utrudnieniem dla tworzenia form opieki nad	Rekomenduje się	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Analiza aktualnych kosztów utworzenia miejsc opieki nad	I kwartał 2022	Operacyjna	Opieka nad dziećmi do

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
	dziećmi do lat 3 w ramach RPOWŚ była niewystarczająca alokacja środków. (str.44).	przeprowadzenie analizy aktualnych kosztów utworzenia miejsc opieki nad dzieckiem do lat 3 w celu zaktualizowania alokacji środków w perspektywie po 2020 r.		dzieckiem do lat 3 w celu zaktualizowania alokacji środków.			lat 3
Rekomendacje dla OP 10							
5	Wśród działań realizowanych w ramach projektu, które miały największy wpływ na osiągnięcie wskazanych efektów, znalazły się m.in.: Udział w kursie lub szkoleniu; Dofinansowanie do otworzenia działalności; Podniesienie kwalifikacji; Pomoc w znalezieniu pracy. (str. 51).	W perspektywie 2020+ rekomenduje się konsekwentne wsparcie projektów dotyczących szkoleń i kursów, dofinansowania do otworzenia działalności gospodarczej, pomocy w	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Wsparcie projektów mających na celu wsparcie projektów dotyczących szkoleń i kursów, dofinansowania do otworzenia działalności gospodarczej, pomocy w znalezieniu pracy.	I kwartał 2022	Operacyjna	Realizowane działania

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
		znalezieniu pracy.					
6	W ramach szkolenia przygotowującego do założenia własnej działalności gospodarczej zabrakło zagadnień związanych z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyki prawno-administracyjnej, marketingu, budowania marki, tworzenia profilu biznesowego, pozyskiwania i utrzymania klienta, informacji nt. finansowania inwestycji i pozyskiwania środków na dalszy rozwój. (str. 53-54).	W perspektywie 2020+ rekomenduje się rozszerzenie tematyki szkoleń o zagadnienia związane z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyką prawno-administracyjną, finansowaniem inwestycji i pozyskiwaniem środków.	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Rozszerzenie tematyki szkoleń o zagadnienia związane z obowiązkami wobec US i ZUS, księgowością, tematyką prawno-administracyjną, finansowaniem inwestycji i pozyskiwaniem środków.	I kwartał 2022	Operacyjna	Realizowane działania
7	W przypadku dostosowania wsparcia do potrzeb dotyczących aktywności na rynku pracy zidentyfikowano potrzebę wydłużenia czasu trwania stażu czy późniejszego zatrudnienia, wzrostu kwoty dotacji, lepszego poziomu doradztwa	W perspektywie 2020+ rekomenduje się możliwość wprowadzenia modyfikacji wsparcia dla przedsiębiorców	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Modyfikacja wsparcia dla przedsiębiorców i pracowników poprzez wydłużenie czasu trwania stażu czy późniejszego zatrudnienia, wzrostu kwoty dotacji, lepszego poziomu doradztwa zawodowego,	I kwartał 2022	Operacyjna	Realizowane działania

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
	zawodowego, zapewnienie bezpłatnych kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji oraz sprawowanie kontroli nad realizacją staży. (str.72).	i pracowników w postaci zwiększenia elastyczności w zakresie m.in. czasu trwania stażu, czasu późniejszego zatrudnienia itp.		zapewnienie bezpłatnych kursów pozwalających na podniesienie kwalifikacji oraz sprawowanie kontroli nad realizacją staży.			
8	W związku z sytuacją pandemiczną i jej negatywnymi konsekwencjami gospodarczymi, przejawiającymi się przede wszystkim we wzrastającej liczbie zamykanych przedsiębiorstw i zwiększającym się udziale osób pozostających bez pracy, większe będzie zapotrzebowanie na formy wsparcia skoncentrowane na odwracaniu tych trendów. Do głównych problemów mających wpływ na decyzję o zawieszeniu/zamknięciu działalności gospodarczej w związku z kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią COVID-19 należały: brak zleceń lub ich mała ilość	W celu dostosowania zakresu wsparcia w perspektywie 2020+ rekomenduje się przeprowadzenie analizy potrzeb przedsiębiorców z terenu województwa świętokrzyskiego o w zakresie wsparcia wynikającego z pandemii COVID-19.	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Przeprowadzenie analizy potrzeb przedsiębiorców z terenu województwa świętokrzyskiego w zakresie wsparcia wynikającego z pandemii COVID-19. Analiza potencjalnej efektywności wsparcia w zakresie: Wyższa dotacja i wsparcie pomostowe; Doradztwo w zakresie zmieniających się przepisów prawnych i ustaleń; Udzielanie wsparcia pomostowego przez dłuższy okres czasu; Organizacja doradztwa technicznego; Organizacja konsultacji związanych z chęcią zakupu konkretnego urządzenia oraz	I kwartał 2022	Operacyjna	COVID-19

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
	oraz brak zainteresowania ze strony klientów. Wskazywano również na brak zysków będący skutkiem wymienionych poprzednio oraz utrudniony kontakt z klientem i dostawcami lub jego brak, brak stabilności na rynku i możliwości planowania. (str.75).			określenie jego stanu technicznego; Przebranżowienie lub rozszerzenie usług; Pomoc/pośrednictwo w zdobywaniu zleceń; Mniejsza wysokość składek ZUS po okresie 24 miesięcy.			
9	Znaczna część przedsiębiorstw, które otrzymały wsparcie w ramach RPO WŚ zaprzestało działalności. Firma blisko co czwartego beneficjenta została zamknięta (24,3%), a w 15,6% przypadków – zawieszono jej działalność. Wśród działań, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na utrzymanie działalności wskazano: Wyższa dotacja i wsparcie pomostowe; Doradztwo w zakresie zmieniających się przepisów prawnych i ustaleń; Udzielanie wsparcia pomostowego przez dłuższy okres czasu; Organizacja doradztwa technicznego; Organizacja konsultacji						

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
	związanych z chęcią zakupu konkretnego urządzenia oraz określenie jego stanu technicznego; Przebranżowienie lub rozszerzenie usług; Pomoc/pośrednictwo w zdobywaniu zleceń; Mniejsza wysokość składek ZUS po okresie 24 miesięcy. (str.83).						
10	Do prowadzenia działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu badanych mogłyby skłonić przede wszystkim preferencje podatkowe czy w ponoszonych opłatach dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach, czy kampania reklamowa promująca te branże w pozostałych województwach. (str.78-79).	W perspektywie 2020+ rekomenduje się wprowadzenie dodatkowych zachęt (np. preferencji w ponoszonych opłatach, kryteria premiowania w konkursach itp.) dla beneficjentów mających na celu prowadzenie działalności zbieżnej z	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	wprowadzenie dodatkowych zachęt dla beneficjentów mających na celu prowadzenie działalności zbieżnej z inteligentnymi specjalizacjami regionu w postaci wprowadzenia preferencji podatkowych w ponoszonych opłatach dla przedsiębiorców prowadzących działalność w tych obszarach oraz realizacja kampanii reklamowej promującej te branże.	I kwartał 2022	Operacyjna	Inteligentne specjalizacje

Lp.	Wniosek wynikający z badania (strona w raporcie)	Proponowana rekomendacja (strona w raporcie)	Podmiot odpowiedzialny za wdrożenie rekomendacji (adresat rekomendacji)	Proponowany sposób wdrożenia rekomendacji	Proponowany termin wdrożenia rekomendacji (kwartał)	Klasyfikacja	Obszar tematyczny
		inteligentnymi specjalizacjami regionu.					
11	Do nowych obszarów, które należy uwzględnić w perspektywie finansowej 2020+ zaliczyć można: wsparcie dla instytucji/organizacji/pracodawców, które w znaczny sposób ucierpiały z powodu pandemii; wspieranie rodziców dzieci niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia bądź zatrudnieniu poprzez np. dopłaty do ZUS dla pracodawców zatrudniających takich rodziców; dodatki aktywizacyjne dla takich rodziców (rezygnujących bądź niepobierających świadczenia pielęgnacyjnego); wsparcie psychologiczne. (str.109-111).	Rekomenduje się zwiększenie wachlarza wsparcia RPO WŚ z zakresie wsparcia rynku pracy, w perspektywie 2020+ (wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb).	IZ/ IP RPO WŚ 2014-2020	Zwiększenie wachlarza wsparcia RPO WŚ z zakresie wsparcia rynku pracy, w perspektywie 2020+ o: wsparcie dla instytucji/organizacji/pracodawców, które w znaczny sposób ucierpiały z powodu pandemii; wspieranie rodziców dzieci niepełnosprawnych w podejmowaniu zatrudnienia bądź zatrudnieniu poprzez np. dopłaty do ZUS dla pracodawców zatrudniających takich rodziców; dodatki aktywizacyjne dla takich rodziców (rezygnujących bądź niepobierających świadczenia pielęgnacyjnego); wsparcie psychologiczne.	I kwartał 2022	Operacyjna	Perspektywa 2020+

Źródło: opracowanie własne.

5. SPIS ELEMENTÓW GRAFICZNYCH W TEKŚCIE

5.1. SPIS TABEL

Tabela 1. Wykaz pytań badawczych	22
Tabela 2. Struktura próby w badaniu CAWI/CATI z odbiorcami wsparcia w ramach projektów realizowanych w działaniach 8.1, 10.1, 10.2, 10.4 oraz 10.5 RPOWŚ 2014-2020	31
Tabela 3 Charakterystyka wsparcia w ramach działania 8.1 na dzień 31.09.2020r..	34
Tabela 4. Proszę wskazać, czy zgadza się Pan/i z następującymi stwierdzeniami dotyczącymi efektów projektu, z którego Pan/i skorzystał/a.	40
Tabela 5 Wartości wskaźników działania 8.1 na dzień 30.09.2020 r.	51
Tabela 6 Analiza stopnia osiągnięcia wartości wskaźnika rezultatu długoterminowego pn. „Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS (szt.)	54
Tabela 7 Efektywność kosztowa poszczególnych form opieki nad dziećmi do lat 3 .	55
Tabela 8 Średni koszt jednostkowy poszczególnych form wsparcia.....	68
Tabela 9. Czy zgadza się Pan/i z poniższymi zdaniem dotyczącymi projektu, z którego Pan/i skorzystał/a?	98
Tabela 10 Rekomendacje.....	131

5.2. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Miałem/am/ możliwość pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy/ Mam możliwość pracy zawodowej lub podjęcia takiej pracy z uwagi na wsparcie, które otrzymałem/am	41
Wykres 2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Moje zatrudnienie było stabilne/ Moje zatrudnienie jest stabilne	42

Wykres 3. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Byłam zadowolony/a z dochodów, które miałem/am/ Moje dochody wzrosły	43
Wykres 4 W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Uważam, że jakość mojego życia była wysoka	44
Wykres 5. W jakim stopniu zgadza się Pan/i ze stwierdzeniami dotyczącymi swojej sytuacji przed możliwością skorzystania z projektu i po udziale w projekcie? Rozważałem/am posiadanie jeszcze jednego dziecka/ Wsparcie, które jest świadczone składania mnie do posiadania jeszcze jednego dziecka	45
Wykres 6. Czy bez możliwości skorzystania z projektu był(a)by Pan/i w stanie osiągnąć podobne efekty w następujących zakresach?	46
Wykres 7. Czy bez wsparcia ze środków RPOWŚ 2014-2020 byliby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?.....	47
Wykres 8. Jaki był poziom zainteresowania odbiorców realizowanymi w projekcie działaniami?.....	48
Wykres 9. Jakich dodatkowych działań oczekiwał(a)by Pan/i w zakresie wsparcia opieki nad dziećmi do lat 3?	49
Wykres 10. Jakie czynniki w największym stopniu wpłynęły na kosztochłonność projektu?.....	56
Wykres 11. Jak oceniają Państwo efekty projektu, z którego Państwo skorzystali? .	58
Wykres 12. Jakie efekty osiągnęli Państwo w wyniku udziału w projekcie?	59
Wykres 13. Jakie efekty osiągnął/osiągnęła Pan/i w wyniku uczestnictwa w projekcie?.....	60
Wykres 14. Czy wsparcie, które otrzymał/a Pan/i w ramach projektu odpowiada na Pana/i potrzeby w zakresie aktywności zawodowej?.....	61
Wykres 15. Jak ocenia Pan/i wsparcie, które zostało Panu/i udzielone?.....	62
Wykres 16. Jakie cele osiągnęli Państwo w ramach realizowanego projektu?.....	63
Wykres 17. Jakie czynniki w największym stopniu wpłynęły na kosztochłonność projektu?.....	69
Wykres 18. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z wysokości swoich zarobków?	71

Wykres 19. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z poziomu zajmowanego stanowiska zawodowego?	72
Wykres 20. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona z powierzanych Panu/i w pracy zadań?	73
Wykres 21. W jakim stopniu był/a Pan/i zadowolona ze swoich kompetencji do pracy na danym stanowisku?	74
Wykres 22. W jakim stopniu wsparcie, jakie Pan/i otrzymał/a odpowiadało na Pana/i potrzeby zawodowe?	75
Wykres 23. Jak oceniają Państwo efekty projektu, z którego Państwo skorzystali? .	76
Wykres 24. Jakie efekty osiągnęli Państwo w wyniku skorzystania ze wsparcia?	77
Wykres 25. Czy wsparcie, które otrzymał/a Pan/i w ramach projektu odpowiada na Pana/i potrzeby w zakresie aktywności zawodowej?	78
Wykres 26. W jakim stopniu oferowane przez Państwa wsparcie odpowiadało na potrzeby poszczególnych grup osób?	79
Wykres 27. Proszę wskazać, które z działań, Pana/i zdaniem, należałoby zmodyfikować tak, by lepiej odpowiadały na potrzeby rynku pracy i pracodawców? .	82
Wykres 28. Co należy zmienić, by wsparcie RPOWŚ 2014-2020 w większym stopniu odpowiadało na potrzeby rynku pracy, w tym przede wszystkim na potrzeby pracodawców?	83
Wykres 29. Jak ocenia Pan/i oferowane usługi rozwojowe pod względem podanych niżej aspektów?	85
Wykres 30. Proszę wskazać, które z działań, Pana/i zdaniem, należałoby zmodyfikować tak, by lepiej odpowiadały na potrzeby rynku pracy i pracodawców? .	86
Wykres 31. Poniżej zaprezentowane zostały tzw. inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego. Proszę o wskazanie, w które specjalizacje wpisuje się prowadzona przez Pana/ia działalność gospodarcza?	88
Wykres 32. Co mogłoby Pana/ią skłonić do tego, by prowadzić działalność gospodarczą zbieżną z inteligentnymi specjalizacjami regionu?	89
Wykres 33. Co mogłoby Pana/ią skłonić do tego, by prowadzić działalność gospodarczą zbieżną z inteligentnymi specjalizacjami regionu?	90

Wykres 34. Poniżej zaprezentowane zostały tzw. inteligentne specjalizacje województwa świętokrzyskiego. Proszę o wskazanie, z jakimi specjalizacjami powiązany był realizowany przez Państwa projekt?	91
Wykres 35. Proszę określić status prowadzonej przez Pana/ią działalności gospodarczej	92
Wykres 36. Czy działalność funkcjonuje nadal?	93
Wykres 37. Jakie były przyczyny zawieszenia/zakończenia prowadzenia działalności gospodarczej?	94
Wykres 38. Czy możliwe było podjęcie w projekcie, w którym Pan/i uczestniczył/a takich działań, które zapobiegłyby zawieszeniu przez Pana/ią działalności gospodarczej?	95
Wykres 39. Dlaczego zlikwidowano część miejsc pracy utworzonych przez Państwa w ramach projektu?	96
Wykres 40. Czy bez wsparcia ze środków RPOWŚ 2014-2020 byłoby Państwo w stanie osiągnąć zbliżone efekty w ramach swoich działań?	99
Wykres 41. Proszę wskazać, w jakiej sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności działa założone przez Pana/ią przedsiębiorstwo? W przypadku, jeśli prowadzona przez Pana/ią działalność wpisuje się w kilka sekcji, proszę podać tę, w którą wpisuje się działalność wiodąca	101
Wykres 42. Płeć respondentów	102
Wykres 43. Wiek respondentów	103
Wykres 44. Wykształcenie respondentów	103
Wykres 45. Doświadczenie zawodowe badanych	104
Wykres 46. Płeć badanych	104
Wykres 47. Wiek respondentów	105
Wykres 48. Wykształcenie respondentów	106
Wykres 49. Doświadczenie zawodowe badanych	106
Wykres 50. Płeć respondentów	107
Wykres 51. Wiek respondentów	107
Wykres 52. Wykształcenie respondentów	108
Wykres 53. Doświadczenie zawodowe badanych	108

Wykres 54. Co w największym stopniu przyczyniło się do wzmocnienia Państwa przedsiębiorstwa, jeśli chodzi o możliwość skorzystania z usług rozwojowych?	109
Wykres 55. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?	111
Wykres 56. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?	112
Wykres 57. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?	113
Wykres 58. Które spośród typów wsparcia należałoby wspierać w przyszłości?	114
Wykres 59. Czy istnieją działania rozwojowe inne niż oferowane obecnie, które należałoby wspierać w przyszłości?	116
Wykres 60. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?	117
Wykres 61. Czy istnieją działania inne niż te, z których Państwo skorzystali, które należałoby wspierać w przyszłości?	118
Wykres 62. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?	119
Wykres 63. Czy istnieją inne działania, które należałoby wspierać w przyszłości?	120
Wykres 64. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone Państwu w ramach projektu przyniosło duże efekty?	121
Wykres 65. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone Państwu w ramach projektu przyniosło duże efekty?	122
Wykres 66. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?	123
Wykres 67. Czy zauważyli Państwo jakieś skuteczne, niespotykane dotychczas rozwiązania, które wpłynęły na to, że wsparcie świadczone przez Państwa w ramach projektu przyniosło duże efekty?	124